

magazin istoric

Apare din aprilie 1967

FEBRUARIE 2010

magazin istoric

Apare din aprilie 1967

FEBRUARIE 2010

SUMAR

februarie

2010

4 Iubirea de moșie
e un zid...

A.D. XENOPOL

5 Misia celui salvat
de la moarte

*Fapta cea bună
a Mitropolitului
Tit Simedrea*

M. SHAI

10 Ruinele
războiului și edificiile
tratatului

*Pacea de la Versailles
reinterpretată*

I. BULEI

15 După 20 de ani

*Amintirile
unui fost ambasador
în România comunistă*

C. STORK

20 Un Mohacs
mai mic: Mohi

*Urmașii lui Genghis Han
pustiesc Ungaria*

A.R. MOLDOVEANU

24 Marșul cel lung
n-a mai avut loc

*Adunarea organizată
de P.N.Ț. la Alba Iulia,
în 1928*

I. SCURTU

REVERBERAȚII

29 În dialog
cu ambasadorul
Federației Ruse

S.I. CHIRCĂ

31 Istoricul bancher

*O carte despre Banca
Națională a României*

D. MATEI

EXCLUSIVITATE

33 Prin istorie,
cu râsul pe buze

J. ASKENASY

37 Securitatea
S.R.L.

*Afacerile cu vizele
de plecare definitivă
pentru etnicii germani*

F. BANU

OAMENI DE IERI, PROBLEME DE AZI

42 Papirul
unui tată necăjit

A.G. DUMITRU

CHIPURI UITATE

44 Sandu Albu,
creatorul
Conservatorului
din Bagdad

G. LUPCHIAN

47 Mărul
dintre drumuri

*Mihai Beniuc, cenzor
în timpul războiului*

C. SCĂICEANU

B.N.R. – 130 ANI

52 Mici detalii
la o mare reuniune

N. MANEA

AȘA VĂ PLACE ISTORIA?

54 Flacăra violetă
la Curtea Angliei

*Alchimiștii regelui
Edward al IV-lea*

T. STĂNESCU-
STANCIU

58 Limba engleză
pe axa Washington –
Londra – Paris

AL. BUDIȘTEANU

magazin istoric

Anul XLIV – serie nouă – nr. 2 (515)

februarie 2010

www.magazinistoric.ro

e-mail: mistoric1967@yahoo.com; mistoric@gmail.com

Revista figurează în baza de date EBSCO, din S.U.A.

1 Moartea marelui han Ogodai, al treilea fiu al lui Genghis-Han, la 11 decembrie 1241, în urma unei zdravene beții, oprea răvășitoarea campanie contra Europei. Amintirea hanului este păstrată și astăzi în Mongolia, cum ne arată și această statuie

2 Valerius Maximus, un roman sărac din secolul I î.H., a lăsat o culegere de anecdote utilizată în școlile de retorică ale vremii. Scrierea s-a bucurat de mare trecere și în Evul Mediu, fiind păstrată în mai multe manuscrise miniaturate, precum cel din jurul anului 1470, aflat la Staatsbibliothek, din Berlin, din care reproducem această miniatură. Potrivit lui Valerius Maximus, ziua celebrării *hilariei* era însoțită de băutură, muzică, dansuri și veselie. Tristețea, supărarea, necazurile erau prohibite în acea zi

4 Până în luna martie, Muzeul Național de Artă al României găzduiește o expoziție de gravuri japoneze, policrome, create de Utagawa Kunisada (1786-1865), cel mai influent membru al Școlii Utagawa. Imaginea aparține unei serii ce prezintă femei frumoase, într-un cadru ce evocă cele mai importante cinci sărbători ale anului, intrate în tradiția japoneză. Tânăra din gravură, ocupată să prindă pe ramuri de bambus hârtii conținând dorințe personale sau versuri, se oprește pentru a privi un băiețel ce îi întinde o tărtăcuță

Revistă editată de
**FUNDAȚIA CULTURALĂ
MAGAZIN ISTORIC**

Președinte fondator
CRISTIAN POPIȘTEANU
(1932-1999)

Președinte de onoare
DIMITRIE G. STURDZA

Consiliul științific:
academician **DAN BERINDEL**,
academician
DINU C. GIURESCU,
IOAN-AUREL POP,
membru corespondent
al Academiei Române

Redactor-șef

Dorin Matei

Secretar general de redacție
Florentina Dolghin

Redactori:

Adrian Dumitru,

Theo Stănescu-Stanciu,

Irina Țăranu

Secretar de redacție

Theodor Lianos

Director economic

Doina Pascu

Corectura

Georgeta Apreotesei

Secretariat

Constanța Avram

Difuzare

Constantin Petrescu

Consilieri:

Ioana Ursu,

Radu Ion Popescu,

Haralambie Voicilaș

București, Piața Valter Mărcineanu, nr. 1-3,
sau strada Victor Eftimiu, nr. 2, etaj III,
camerele 283 (secretariat și difuzare), 285, 287,
Sectorul 1, Oficiul poștal nr. 1, Căsuța poș-
tală 15-702, Cod 010155, Telefon, Fax:
021.315.09.91, 021.312.68.77

Tipărit la C.N.I. – „CORESI” S.A. București

O SINGURĂ ȘI MARE INIMĂ

A. D. XENOPOL

Colțul acesta de pământ pe care ne petrecem traiul – România – și neamul de oameni din care facem parte – cel românesc – trebuie să fie scump inimilor noastre. Pământul, pentru că pe el și din el ne hrănim, pe el ne încălzește soarele, pe el sunt clădite adăposturile vieții noastre, pe el ne înalță sufletul toate bucuriile și tot pe el ne lovesc toate durerile. El este ȧesut cu întreaga noastră existență; dar apoi, câte amintiri scumpe nu leagă el de sufletul nostru? Pe el ne-am născut și am crescut; pe el ne-am răsfățat

în jocurile copilăriei, și casa părintească în care am văzut lumina zilei și în care am petrecut dragii ani ai vârstei neconștienței va fi totdeauna scumpă memoriei noastre. În acest pământ însă zac și rămășițele mai-marilor noștri, a[le] străbunilor, bunilor, la mulți din noi chiar a[le] părinților, fraților și surorilor noastre, pe care i-am iubit și care au îngropat împreună cu corpul lor și o parte din sufletul nostru alături de ei. Toate aceste simțiri bogate și felurite care ne leagă de pământul nesimțitor ne fac ca noi să-l iubim, să-l privim cu drag, cu toate că el, în lipsa lui de viață și de simțire, nu poate răspunde iubirii ce-i arătam!

Dar cât mai mult trebuie să ne iubim neamul? Românii sunt legați prin forma comună a înțelegerii – graiul, frumoasa limbă românească – , prin aceleași gusturi, aceleași obiceiuri, prin aceleași bucurii și aceleași dureri, gustate și suferite împreună în timp de veacuri. Împreuna noastră viațuire hultuită [altoită] pe organizarea noastră fiziologică și psihologică identică a făcut ca unul și același suflet să învieze pe toți românii, ca în imensa întindere a lor, de la Nistru până la Tisa, în 11 milioane de corpuri, să nu bată decât o singură și mare inimă, aceea a poporului român.

Să nu uităm un lucru – și voi, copiilor, să v-aduceți totdeauna aminte de cuvintele mele – viața noastră, a românilor din România liberă,

este strâns legată de aceea a fraților ce trăiesc în afară de ea. Dacă este că însemnăm ceva în lume, apoi aceasta nu se poate face decât în legătură cu românii de peste hotar. Cu ei împreună alcătuim noi masa impunătoare de 11.000.000 de suflete și dacă o vitregă soartă a hotărât până acum ca să trăim despărțiți politicește, viața noastră intelectuală este una și aceeași; de puterile întregului se folosește întregul, și românul talentat, oriunde s-ar naște el, devine averea comună a tuturor. Dacă s-ar pierde o parte din poporul

nostru, s-ar îngusta baza noastră etnică, s-ar îngusta țărâmul de pe care se pot recruta talentele și geniile care ne înfrumusețează neamul. Nu uitați că Bolintineanu a fost macedonean, Mureșanu ardelean și Alexandru Hasdeu basarabean. Și astăzi chiar reprezentanți străluciți ai minții românești sunt de obârșie de afară din România. Marele erudit Bogdan Petriceicu Hasdeu e, ca și tatăl său, basarabean; de asemenea, eminentul critic Dobrogeanu-Gherea. Doctorul Babeș, o ilustrație științifică, este ardelean și tot de acolo ne-au venit și Gheorghe Coșbuc, fără îndoială, cel mai mare dintre poeții români trăitori astăzi. Dacă voim să strălucim prin cultură, să ne ridicăm în vaza lumii ca popor de valoare, ca element ce nu trăiește numai ca trântorul din miera adunată de alții, ci ca unul ce însuși lucrează la propășirea omenirii, să punem toate silințele spre a nu lăsa să ni se îngusteze baza noastră națională, frumoasa grădină menită a da viață la atâtea flori mirositoare, la atâtea pomi roditori. În așteptarea vremurilor viitoare, cu speranța ascunsă în inimile noastre, să nu învoim să ni se știrbească neamul.

(Cuvântare ținută în ziua de 10 Mai 1898 la elevii școalelor în Iași, din volumul A.D. Xenopol, *Națiunea română*, Editura Albatros, București, 1999, pp. 238-240)

**MICROARHIVA
MAGAZIN ISTORIC**

60 Adina Brătianu
îi cere ajutor
lui Nicolae Ceaușescu
P. OPRIȘ

**PASTILA
DE CUVINTE**

61 Lingvistică
la metru și la cântar
M. SALA

**A FOST ODATĂ
CA NICIODATĂ**

62 Capul Sfântului
Ioan Botezătorul
G. ROȘU

**ISTORIA
ȘI ȘCOALA**

63 Pe Siret, la vale...
D. DRĂGOI

65 Milenii, secole
și o lună într-o pagină

66 Pe vremuri,
oamenii
își trimiteau scrisori
G. FILITTI

69 Iluzia unității
sârbo-croate
I.G. ANDREI

74 O femeie
cu ochii în stele
Maria Mitchell
D. IONESCU

77 „Români!
Vă iubim!”
Raportul unui ofițer
român, după o vizită
la Praga, 1969
M. STĂNESCU

EVENIMENT

80 Haiku cu penelul
C. BRAD

81 Două nave
cuceresc Japonia
S.-A. FALCAN

83 Moșia
refuzată de bunicul
G. ALDESCU ALDEA

**ADĂUGĂRI
ȘI CORECTĂRI**

84 Adevăratul chip
al „Mariței”
N. PĂDURARIU

**COLȚUL
COLECȚIONARULUI**

89 Bancnota
antisovietică
Ș. VASILITĂ

**HOOVER
INSTITUTION**

93 O conferință
a lui Brutus Coste
despre importanța
Europei Centrale
și de Est

RUBRICI

86 În București,
acum 50 ani

91 Clio anunță
Profesorul Bouchard
la București
L. BRAD-CHISACOF

32 Foto de la cititori
M. DOBROVICESCU

85 Pentru biblioteca
dumneavoastră

92 Telex

64; 94; 95
Blitz... Concurs;
Rebus; Dialog

PICTORUL GEORGE RUSSU ȘI EPISCOPUL TIT SIMEDREA

MEIR SHAI

Tatăl meu a fost tipograf. Lucra la tipografia Mitropoliei din Cernăuți, tipărend scripte bisericești. Se spune că era un foarte bun meseriaș.

Vicisitudinile istoriei i-au lovit din plin familia. La începutul anului 1940, David și Ida Slacman (Marcel Slacman a fost nu-

mele meu inițial) trăiau liniștiți în capitala Moldovei, Iași, alături de cei trei copii ai lor. Dar liniștea nu avea să dureze decât o scurtă bucată de timp... Zvonul despre aptitudinile tipografului David Slacman au ajuns, se pare, chiar la urechile lui Corneliu Zelea Codreanu, care i-a solicitat evreului ajutorul pentru înființarea unei tipografii legionare! Refuzul colaborării l-a costat scump: familia sa a trebuit să părăsească orașul.

Prima oprire Chișinău, unde nu a stat decât jumătate de an, pentru a alege, apoi, Cernăuțiul, recunoscut, în epocă, pentru importanta comunitate evreiască.

În octombrie 1941, evreii din Cernăuți, inclusiv eu și familia mea, au fost deposezați de averea personală, care a fost trecută în proprietatea statului, și au fost trimiși, sub pază, fără niciun bagaj personal, în Ghetou, din ordinul guvernatorului, generalul Corneliu

Calotescu, iar, din Ghetou, au fost transportați ca vitele cu trenuri de marfă în lagărele de exterminare în masă din Transnistria, aflată sub administrație românească.

Asumându-și un risc enorm, la îndemnul și cu sprijinul direct al mitropolitului Tit Simedrea, domnul George Russu a reușit să ne scoată din Ghetou și să ne adăpostească – din octombrie 1941 până în august 1943 – în subsolurile Palatului Mitropoliei Bucovinei din Cernăuți.

Fiind un înverșunat potrivit al deportării și exterminării evreilor, așa cum a fost de altfel și primarul orașului Cernăuți, domnul Traian Popovici, mitropolitul Tit Simedrea a trimis personal pe domnul George Russu să solicite guvernatorului Calotescu o autorizație de scoatere a noastră din Ghetou, invocând motivul că prezența tatălui meu este indispensabilă bunei funcționări a tipografiei Mitropoliei Bucovinei.

Cu toate că șeful de cabinet al guvernatorului, maiorul Stere Marinescu, a eliberat autorizația, generalul Calotescu a refuzat să o semneze.

O îndrăzneală stratagemă ne-a salvat: înarmat cu autorizația proaspăt emisă de biroul guvernatorului, dar care

Episcopul Tit Simedrea

În tulburii ani din preajma sau din timpul celui de Al Doilea Război Mondial, când populația de origine evreiască a devenit principala țintă a discursului și represiunii regimurilor totalitare, au existat și Oameni care s-au opus exterminării. Unii au devenit eroi, li s-au dedicat numeroase lucrări, filme, li s-au ridicat statui... Alții au trecut, nedrept, în uitare. Pentru aceștia din urmă, pentru recunoaștere și ne-uitare, încă luptă mulți dintre supraviețuitorii care le datorează viața.

Profesorul de matematică Meir Shai și-a propus tocmai o asemenea misiune: răsplătirea celor care, în tulburile an 1941, i-au salvat familia de la moarte.

Aproape octogenar, Meir Shai dă dovadă de tenacitate. Nici vârsta, nici depărtarea – locuiește la Haifa, unde a îndrumat generații întregi de tineri la școala de elită „Reali” – nu reprezintă piedici. S-a lovit însă de multe alte obstacole, pe care nici nu le intuise inițial. Eforturile susținute, depuse cu precădere din 1995 și până astăzi, au fost încununuate de succes, cel puțin în ceea

Patriarhului Teoctist i se înmănășă distincția pentru pictorul de biserici George Russu (1880-1977)

ce îl privește pe unul dintre salvatorii familiei – pictorul de biserici George Russu (1880-1977). În 2007, Autoritatea Martirilor Holocaustului „Yad Vashem” l-a declarat post-mortem „Drept între popoare”, titlu suprem ce cinstește perpetuarea memoriei martirilor și eroilor din perioada Holocaustului. Distincția a fost primită, în cadrul unei impresionante manifestări, organizată de însuși Patriarhul Teoctist la sfârșitul lunii iunie a aceluiași an la Palatul Patriarhiei, în numele fiicei pictorului, Domnița Russu, stabilită în Brazilia.

Profesorul Meir Shai

Autorul demersului, copil, Marcel Slacman, împreună cu tatăl

pentru publicația israeliană *Maariv*: „Într-o lume în care totul se rezumă la bani și interese, într-o lume în care totul este murdar, sunt uimit să descopăr un om ca Meir. Pur și simplu sunt surprins să văd toate eforturile și alergăturile sale. El nu mai este o persoană tânără. Cred că are sentimentul că este un emisar și îi mulțumesc pentru aceasta.”

Dar cine a fost Tit Simedrea?! Născut Teodor, la 4 septembrie 1886, în mica localitate Naipu (astăzi, făcând parte din comuna Ghimpați), a fost atras, de tânăr, de calea credinței, înscriindu-se la studii la Seminarul Nifon, apoi la Facultatea de Teologie din București. Rămas văduv, marcat, se pare, și de ororile Primului Război Mondial, la care a participat ca duhovnic, în 1924 s-a călugărit, la mănăstirea Cernica. Între 1926 și 1935 a

fost arhiereul vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor, sub numele de Târgovișteanul. La 11 decembrie 1935, a fost înscăunat episcop al Hotinului, ulterior ales, la 13 iunie 1940, mitropolit al Bucovinei (însăunat aproape un an mai târziu, la Suceava, la 25 martie 1941). Imediat după terminarea celui de Al Doilea Război Mondial, în 1945, s-a retras în liniștea schitului Darvari, din București, și a mănăstirii Cernica. Aceasta din urmă i-a fost și ultimul lăcaș pământesc.

Printre cei care m-au susținut, se numără academicianul Răzvan Theodorescu, pentru care imaginea preotului Simedrea a rămas mereu vie: „Tit Simedrea a fost una dintre figurile eclesiastice pentru care, personal, nutresc un respect deosebit. L-am întâlnit cu aproape 50 de ani în urmă, la mănăstirea Cernica, locul în care se călugărise în 1924. Eram un absolvent proaspăt ieșit de pe băncile Facultății de Istorie și aflu că venerabilul octogenar era fostul mitropolit al Bucovinei, retras din Scaun în ianuarie 1945 [...] Discuțiile purtate prin 1962-1965 îmi arătau un personaj complex, cultivat și de o adâncă umanitate. Ulterior am aflat că era nu numai licențiat în teologie la București, ci și în științe juridice, la Iași, că avea o largă educație ecumenică, studiind

în școli protestante, la Montpellier și Paris.”

A depus mărturie și Barbu Cioculescu: „Nu am fost mirat să aflu, din cercuri apropiate bisericii, de la persoane de bună credință, că, pe când păstora în Bucovina, ce fusese recent recucerită, izbutise să înlăture o decizie conform căreia urmau a fi deportați din provincie 40.000 de evrei – deportați și, cu toată probabilitatea, lichidați. Mitropolitul Tit Simedrea intervenise personal pe lângă mareșalul Antonescu, cerându-i cu energie anularea ordinului și fusese ascultat. Se pare că cel puțin 20.000 de evrei au fost astfel salvați.

Am cunoștință și de mai multe salvări individuale, de victime pe care mitropolitul le-a ascuns în clădirile mitropolitane. Păstrez amintirea unui om luminos, drept, de nobilă demnitate umană”.

Domnul dr. Liviu Beriș mi-a trimis o scrisoare, din care citez: „Analiza perioadei în care au avut loc întrevederile mitropolitului Tit Simedrea cu fruntașii evreimii adaugă un plus de semnificație pentru atitudinea acestuia. Este vorba despre perioada imediat următoare începerii războiului, în care trupele germane și române păreau imbatabile pe Frontul de Răsărit și când majoritatea absolută a celor din jurul nostru, mai ales în zona la care ne referim, manifestau față de evrei ostilitate sau, în cel mai bun caz, indiferență. Și o spun cu regret, sunt atât de puțini cei care au adoptat o atitudine asemănătoare cu aceea a mitropolitului Tit Simedrea în

nu avea și semnătura acestuia, hotărât, Russu s-a prezentat la Ghetou. Paznicii, grăbiți de tonul ultimativ al pictorului, ce insistă că tipograful Mitropoliei făcea parte din categoria evreilor „necesari” regimului, nu au observat că documentul prezentat era incomplet și i-au eliberat pe membrii familiei Slacman.

Timp de aproape doi ani, am trăit ascunși într-un subsol; cinci suflete, chinuite, dar în viață. George Russu ne-a vizitat adesea, informându-ne despre mersul evenimentelor. Timpul trecea greu, alimentele erau puține – multă pâine și ceapă. Atmosfera era apăsătoare: clădirea se afla în chiar centrul orașului, o zonă traversată continuu de oficialitățile germane. Familia Slacman trebuia să păstreze, mai mereu, o liniște mormântală. Și era foarte greu, mai ales cu trei copii...

Pentru mine, tentația respirării unei guri de aer proaspăt a fost prea mare. Nu aveam față de evreu și o dată m-au lăsat să ies din pivniță, ca să respir aer curat. Am întâlnit prieteni din clasă și le-am spus unde mă aflu. Foarte repede am înțeles ce greșală am făcut și am alergat repede la pivniță. Dar greșeala din copilărie s-a dovedit utilă peste timp: foștii colegi au putut să depună mărturie în sprijinul gestului făcut pentru familia Slacman de episcopul Simeedrea și de pictorul George Russu.

În 1943, când politica de deportări începuse să se relaxeze, David și Ida Slacman, împreună cu cei trei copii, au părăsit subsolul, devenind, din nou, cu adevărat, oameni liberi. Apoi, ne-am îndreptat spre București, ca și cei doi

salvatori: episcopul Tit Simeedrea și pictorul George Russu. Mult după terminarea războiului, familia Slacman a depus cerere de emigrare în Israel. Întârzierea s-a datorat opreliștilor ridicate de către autoritățile române. În 1958, am depus prima cerere de emigrare. Fapt cu urmări grave pentru absolventul Facultății de Chimie Alimentară; eram, pe atunci, inginer la o fabrică de ulei. Am fost retrogradat, la poziția de... măturător. Însă, cu ajutorul colegilor, mi se schimbaseră numai statutul oficial, nu și ocupația, continuându-mi munca de laborator până la plecarea din București, în 1970.

Idată ajuns în Israel, am început o nouă viață, cu un nou nume! Din 1995, odată cu pensionarea, am decis să mă adresez „Yad Vashem”-ului pentru a-i recunoaște pe cei care îmi salvaseră familia ca „Drepti între popoare”.

În cazul pictorului Russu, după eforturi susținute, am reușit. Dar ce nu am făcut pentru a-i găsi urmașii? Pe parcursul a șapte ani, căutările ce au vizat găsirea fiicei lui George Russu păreau soldate eșecului. Ministerul de Interne, Ministerul Justiției, Primăria București – la cine nu m-am dus? În cele din urmă, au fost de acord în Ministerul de Externe român să-mi spună că locuiește în Sao Paulo. Cu ajutorul unui prieten brazilian, am încercat să o localizez. Au trecut luni și nu s-a întâmplat nimic. Am început să disper. De ziua mea de naștere, mă sună prietenul

Primarul orașului Cernăuți,
Traian Popovici

meu și îmi spune: Am găsit-o! Cu toate că era miez de noapte, am sunat-o. Am vorbit până la patru dimineața... Am plâns când mi-a răspuns. Ea are deja 88 de ani.

Și, astfel, la 27 iunie 2007, la 30 de ani de la trecerea în neființă, eroul George Russu a fost răsplătit pentru eforturile de altădată. A fost o ceremonie emoționantă, iar la sfârșitul acesteia a venit la mine unul dintre bătrâni și mi-a spus: „Știi, și episcopul are un nepot.” Nu am mai știut ce este cu mine atunci. Mi s-a făcut rușine. Cum să dăm unuia și celuilalt nu?...

Și, astfel, în vara anului 2007, am început o nouă luptă: pentru răsplătirea eforturilor prelatului ortodox, prin acordarea titlului de „Drept între popoare” și pentru Tit Simeedrea (1886-1971). L-am întâlnit pe nepotul episcopului Simeedrea. Omului de afaceri de succes Grigore Popescu, ajuns și el la o vârstă destul de înaintată, nu i-a venit să creadă, după cum a declarat

*Politicianul german Matthias Erzberger și mareșalul francez Ferdinand Foch
(pe fundalul interiorului vagonului de la Compiègne)*

UN TRATAT EXTREM DE COSTISITOR

ION BULEI

Războiul cel Mare sau, după cum a fost cunoscut de noi românii, Războiul Întregirii, a reprezentat conflagrația care a schimbat nu numai geografia politică a Europei, ci și mentalitatea fiecărui participant. A modificat ierarhii, dărâmand idoli și lăsând, totodată, răni profunde în istoria unora dintre principalele state combatante.

La 4 octombrie 1918, Berlinul cerea președintelui american W. Wilson inițierea tratativelor de pace cu reprezentanții tuturor statelor beligerante. Cererea a fost făcută dintr-un „calcul al puterii”, pentru că „înfrângerea finală devenise doar o problemă de timp” (Henry Kissinger). Armatele aliate erau pe punctul de a intra în Germania; economia era de-a dreptul secătuită. Germania nu mai

putea. Liderii militari decid oprirea războiului.

Invitație la revoltă

Ca bază de discuție, au fost acceptate de germani cele 14 condiții ale lui Wilson din ianuarie și din discursul din 27 septembrie 1918. Ele păreau, la urma urmei, acceptabile. Nu fuseseră așa pentru o Germanie încă puternică, dar

erau pentru o Germanie în cădere. La 8 octombrie președintele american le-a răspuns, fără a-i încunoștiința și pe Aliați. Pentru germani reprezenta un succes. Președintele american a pus condiția retragerii din toate teritoriile ocupate (bineînțeles, și din Alsacia și Lorena), insistând și asupra transformării ulterioare a instituțiilor politice ale Germaniei.

Premierul francez Georges Clemenceau (la al doilea

acea perioadă de ură încrâncenată.

În concluzie, elementele menționate constituie «baza documentară» a aprecierii favorabile pe care am avut-o și o am pentru acțiunile mitropolitului Tit Simedrea. El s-a expus unui pericol tot atât de mare ca acela la care s-au expus oameni ce au primit pe merit titlul de Drept între Popoare, ca Traian Popovici sau Regina Mamă Elena.

Pentru probarea faptelor episcopului român, stau mărturie și declarațiile unei alte figuri importante ale minorității evreiești din România, Dorel Dorian, scriitor, fost deputat (1996-2004), membru în consiliul de conducere al Federației Comunității Evreiești din România și redactorșef al revistei *Realitatea evreiască* (din 1995 și până în prezent). „După intrarea României în ultimul război mondial, ca aliată a Germaniei fasciste, pe atunci când încă nu cunoșteam pe nimeni din familia Shai și într-un moment în care n-aveam cum să știm că Tit Simedrea va fi instalat ca mitropolit al Cernăuțului și al Basarabiei, după încheierea războiului, am fost martor în familia mea la diferite discuții despre situația creată și despre evenimentele care deja se desfășurau (locuiam pe atunci în Piatra Neamț și părinții îmi erau destul de primejduiți, ca toți evreii, de altfel, din stânga, dar și din dreapta Prutului). Tata era de părere că Tit Simedrea mitropolitul ar fi fost singurul în stare să-l oprească pe Antonescu în programul lui inițial de lichidare a evreilor din Moldova [...] Din diferite surse, familia mea aflate că Tit

Evreu măturând străzile în Cernăuți

Simedrea s-ar fi pronunțat deschis în fața lui Antonescu, anume spunând că prigonirea civililor și omorârea evreilor, despre care auzise, vor sfârși prin a ne compromite ca țară și ca neam [...] Atunci când primarul Cernăuțului, Traian Popovici, a avut curajul de a-i cere guvernatorului Bucovinei oprirea deportării evreilor din Cernăuți, de care economia Bucovinei ar fi avut nevoie, cel care l-a susținut pe primar în demersul său a fost Tit Simedrea.

Iată și mărturia unui înalt prelat ortodox, Eftimie, episcopul Romanului: „În perioada în care a fost mitropolit al Bucovinei, a ajutat mulți evrei să nu fie încartiruiți în lagăre; fapt menționat în acel timp chiar de către reprezentanți ai Cultului Mozaic din România. Era o fire generoasă, cu o ținută demnă, iubitor de țară și de neam, cu aversiune față de orice miș-

care politică și religioasă extremistă, împotriva căroră s-a pronunțat în public ori de câte ori a avut ocazia.”

Acea aversiune față de orice alunecare extremistă a fost detectată și de autoritățile românești ale vremii, după cum o atestă câteva documente păstrate în Arhiva C.N.S.A.S. Într-un asemenea document se sublinia: „Simedrea, mitropolit, cunoscut dintr-o notă a S.S.I. din 9 aprilie 1941 fiind arătat că a mărturisit față de apropiați ai lui durerea și deprimarea ce i-au produs-o evenimentele care s-au produs din septembrie 1940 până în aprilie 1941. A vorbit cu scârbă de regimul legionar, manifestând o atitudine antiantonesciană, nefiind de acord cu unele acțiuni ale lui Antonescu.”

Sper că nu va mai dura mult până când voi putea obține pentru mitropolitul Tit Simedrea titlul de „Drept între popoare”. ■

Familia Slacman în timpul evenimentelor

nului și nici dezarmarea și livrarea armamentului către Aliați.

Germania a rămas fără reacție

Însă germanii nu au mai reacționat; nu au mai fost în stare. Hindenburg și Ludendorff au fost chemați la Berlin, iar, la 27 octombrie, Ludendorff e înlocuit. Înceta și amestecul armatei în politică, până atunci hotărâtor. Numai Hindenburg rămânea... Singurul idol.

*Kaiserul Wilhelm al II-lea, în 1914,
la manevre militare*

27 octombrie. Ultima notă germană a luat calea Americii. Era cedarea!

Două zile mai târziu, Aliații s-au întâlnit din nou la Paris, pentru a discuta condițiile armistițiului. Lloyd George și colonelul House, reprezentantul lui Wilson, s-au opus cererilor franceze, considerându-le excesive. Întâlnirile separate, dintre Clemenceau și House, au rezolvat diferențele. Clauzele finale au fost trimise președintelui american la 4 noiembrie, chiar în ziua în care austriecii semnau, la Padova, armistițiul cu italienii. Coborând la Hotel Maurice, la Paris, Orlando, prim-

ministrul italian, într-un elan de bucurie, îi spunea șoferului: „S-a făcut, armistițiul a fost semnat... Cum? Da, armistițiul cu Austria“. Șoferul francez rămâne decepționat; pentru el, dușmanul principal era Germania.

Între timp, în Germania, încep dezordinile interne. La 3 noiembrie, s-au răsculat marinarii din a 3-a escadră, aceea a vechilor cuirasate. Erau prost hrăniți și dur tratați. Mai întâi au apărut nemulțumiri la Wilhelmshaven, apoi la Kiel, la Hanovra, la Brunswick, la Köln. La 7 noiembrie, la Mün-

chen, politicianul socialist bavarez Kurt Eisner (1867-1919) a declarat abolirea monarhiei și instaurarea unui Directoriu al Statelor Confederate din Sud, formațiune la care s-a autoproclamat președinte. Răspândirea bolșevismului părea evidentă. De altfel, în acele mișcări au fost implicați mai mulți agitatori ruși, ce fuseseră trimiși în Franța, dar, nemaiajungând acolo, au dat o mână de ajutor revoltelor din Germania.

La 5 noiembrie Wilson a comunicat guvernului german că reprezentanții săi erau așteptați pentru a li se înmăna condițiile armistițiului. Sub amenințarea și a unei revolte interne, germanii au numit, în grabă, o delegație, condusă de politi-

cianul Matthias Erzberger (1875-1921), care, la 6 noiembrie, s-a îndreptat spre liniile aliate. Evenimentele începeau să curgă cu repeziciune. Kaiserul era îndemnat, din toate părțile, să abdice. Au urmat consultări cu ministrul de Război și cu mai mulți generali. Wilhelm visa un crepuscul wagnerian: el, în fruntea armatei credincioase, zdrobind orice împotrivire! Generalii l-au adus însă cu picioarele pe pământ...

Dar nu putea oare rămâne doar rege al Prusiei? Revoluția i-a luat-o înaintea. În dimineața zilei de 9 noiembrie, Max von Baden a publicat renunțarea Kaiserului și a Kronprințului la coroana Prusiei, fără însă să-i mai consulte pe cei doi. În aceeași zi, Germania s-a proclamat republică, avându-l în frunte pe Friedrich Ebert (1871-1925). Wilhelm al II-lea nu-și urmează visul eroic; în noaptea de 9 spre 10, și-a găsit adăpost în Olanda. Fiul l-a urmat a doua zi. „Cetățeni! Sunt informat că împăratul Wilhelm al II-lea a fugit și s-a refugiat în Olanda. Victoria e a noastră! Trăiască Franța! Trăiască Aliații!“ Au fost cuvintele cu care Raymond Poincaré, președintele Franței, i-a întâmpinat pe cei veniți să-l întâl-

Revolta din noiembrie, de la Berlin

Colonelul House și Woodrow Wilson

mandat, 1917-1920) fusese anunțat, de generalul Maxime Weygand, de intenția germanilor de a cere armistițiu. Prim-ministrul l-a înștiințat, apoi, pe mareșalul Ferdinand Foch (1851-1929), spunându-i că armistițiul era și o chestiune politică, nu doar una militară și, în consecință, să nu facă nicio mișcare, de unul singur, în direcția germanilor. I-a cerut, apoi, să indice, succint, clauzele militare esențiale, pentru un eventual armistițiu. Și-a convocat miniștrii și, împreună cu militarii, dar și consultându-se mereu cu englezii, au fixat condițiile. Clemenceau și Foch nu erau pentru un armistițiu grăbit, dar nici nu voiau să sacrifice, inutil, alte vieți. Cel care se dovedea, în acel moment, ostil unui armistițiu era generalul american John J. Pershing, comandantul American Expeditionary Force (contingentul american trimis în Europa), care susținea continuarea luptelor. Cauzele opiniei diferite erau clare: vedea, tot mai evident, aportul american la război și căuta să-l sporească, tocmai pentru ca America să aibă un cuvânt important de spus la tratativele de pace.

La Palatul Élysée, unde Clemenceau s-a dus la 8 noiembrie, președintele Raymond Poincaré l-a chestionat,

sceptic, asupra certitudinii semnării tratatului de către germani, având în vedere grelele condiții. „Stați liniștit, vor semna“, i-a răspuns, sigur, Clemenceau. Reuniți la Paris, miniștrii aliați i-au adresat

președintelui american W. Wilson o notă, inspirată de premierul britanic David Lloyd George.

Câteva zile mai târziu, la 12 octombrie, a intervenit a doua notă a germanilor adresată lui Wilson. Cancelarul Max von Baden era de acord cu retragerea din Alsacia și Lorena și declara că guvernul său vorbea în numele întregului popor german. Cu acea ocazie, a propus înființarea unei comisii mixte de coordonare a operațiunii de retragere... Voia să câștige timp. Wilson l-a adus cu picioarele pe pământ în răspunsul său din 14 octombrie. Cu un ton sec, nu de negociere, ci de somație, oficialul american sublinia duritatea condițiilor: „evacuarea regiunilor ocupate se va face în așa fel, încât superioritatea armelor Antantei să fie menținută“. Războiul submarinelor trebuia să înceteze imediat, la fel „practicile ilegale și inumane de devastare din cursul retragerii“. În același timp, președintele american cerea distrugerea oricărei puteri militare germane, adăugând o frază incomodă pentru kaiserul Wilhelm al II-lea (1888-1918): „Numai națiunea germană poate schimba puterea care i-a decis soarta până în prezent“. Era un îndemn clar la abandonarea tronului...

La Berlin au urmat reuniuni, pentru a decide atitudinea viitoare. Erich Ludendorff (1865-1937), comandantul suprem al armatei terestre, și Paul von Hindenburg (1847-1934), cele mai importante figuri în stat, sugerează o atitudine energică, susținând, până la iarnă, rezistența. Max von Baden nu era însă de aceeași părere. Socialiștii, ce-i acordaseră sprijin guvernului său, în numele poporului suferind, l-au îndemnat să pună capăt războiului.

20 octombrie. Guvernul german trimite o a treia notă lui Wilson, prin care anunță sfârșitul războiului submarin și declară că, de atunci înainte, guvernul era responsabil, în fața Reichstagului, atât de pace, cât și de război. Trei zile mai târziu a venit și răspunsul președintelui american, scurt și sec: consilierii militari aliați vor stabili condițiile armistițiului, iar germanii trebuia să facă deosebirea dintre puterea autocratică și cea democratică, ce urma să se impună, după război, și în Germania. Suna ca o invitație la revoltă!

Statele majore aliate pregătesc condițiile armistițiului. Nu fără greutate... La consfătuirea de la Senlis, din 25 octombrie, englezii s-au opus prevederilor stabilite de francezi, deoarece le considerau prea dure. Dar, cum a doua zi Douglas Haig (1861-1928), comandantul Forțelor de Expediție Britanice (British Expeditionary Force) a cedat, ele au fost prezentate lui Clemenceau și lui Poincaré. Cel din urmă considera că germanii nu vor accepta ocuparea părții stângi a Rhi-

O lume pustiită

„Deasupra războiului e pacea“, declara, cu acel prilej, Foch. Și avea dreptate. Așa le-a răspuns celor care i-au reproșat că nu a încheiat armistițiul și războiul la Berlin. În Germania trupele care se reîntorceau acasă după 11 noiembrie erau întâmpinate de Ebert cu formula: „neînvinse într-un război glorios“!

La Compiègne, armistițiul nu fusese semnat doar de către Foch. Toată lumea era sătulă de război: militarii, care, timp

gătorilor, amărăciune și tristețe, învinșilor și o trezire a tuturor parcă într-o altă lume. Cei patru ani de război provocaseră tulburări demografice și pierderi economice enorme. Europa nu mai era de recunoscut. Moartea în masă de pe timpul marilor epidemii a fost redescoperită. Aproape fiecare familie o resimțea.

În răsărit, domnea anarhia; haosul revoluției dezlănțuite („printre crime și cimitire“, cum a declarat Lenin). În Rusia peste tot lipsuri de tot felul: inexistența comerțului

interior și a celui exterior, pentru că nimeni nu mai muncea; dezorganizarea drumurilor de fier; război civil generalizat; jaful orașelor și al satelor, deopotrivă, de către Gărzile Roșii sau de către trupele de cazaci; lipsa pâinii în orașe, a

cărbunelui sau a petrolului. Armatele albilor erau pretutindeni: în Ucraina, conduse de Anton Ivanovici Denikin (1872-1947); în Curlanda, de Simon Petliura (1879-1926); amenințând Petrogradul, în frunte cu Nikolai Iudenici; în Siberia, de Alexandr Kolceak (1874-1920).

Europa era devastată de conflict. Franța, în partea vestică, apărea ca un câmp de

ruine. Orașe ca Lens, Soissons, Saint-Quentin, Arras, Reims nici nu mai existau. În zonele în care frontul se stabilise pentru mai multe luni totul trebuia început de la nimic.

În Germania, totul fusese supus raționalizării. Războiul costase țara 164 miliarde de franci aur (din 249 miliarde de franci aur, cât se aprecia că a costat, în ansamblu). În 1918, prețurile au crescut de două-trei ori.

În fosta Austro-Ungarie urmările au fost cu atât mai grave, cu cât se suprapuneau peste destrămarea Imperiului și apariția de noi state, fiecare cu probleme de transfer economic, de trezorerie, de comunicare sau de repartitie a resurselor existente. În Europa apăruseră, astfel, 11.000 de km de noi frontiere.

Numai în Marea Britanie efectele conflagrației au fost mai reduse; insularii primiseră însă grele lovituri la capitolul comercial, în circuitul internațional al mărfurilor, marina britanică fiind defavorizată în fața unor noi competitori, precum S.U.A., Japonia sau țările neutre. ■

(Va urma)

Cancelarul Max von Baden, în uniformă

de 20 de zile, au discutat condițiile; oamenii politici ai tuturor Aliaților. Niciunul nu vedea necesară continuarea războiului, din moment ce i se putea pune capăt. Continuarea ar fi însemnat pierderea altor vieți omenești, alte distrugerii materiale, alte suferințe. Nimeni, în epocă, nu se gândea la o prelungire, deoa-rece, prin armistițiu, se obținea îndeplinirea scopului esențial al războiului, respectiv, imposibilitatea, pentru Germania, de a mai relua luptele. Mareșalul Joffre o spusese: „războiul e un mijloc, nu un scop“.

Armistițiul de pe frontul de Vest a adus un entuziasm dezlănțuit în tabăra învin-

Președintele german Friedrich Ebert

**Premierul Georges Clemenceau
vizitând trupele australiene, în iulie 1918**

nească într-una dintre localitățile recent eliberate din Nordul țării.

Un armistițiu semnat într-un vagon de tren

Între timp, la 7 noiembrie, delegația germană a trecut liniile și s-a îndreptat spre Compiègne, unde era așteptată de Foch. Într-o gară, la Tergnier, trenul a făcut o haltă; Erzberger a coborât. „Unde suntem?” „La Tergnier” – a venit răspunsul. „Dar casele unde sunt?” „s-a mirat politicianul. „A fost un oraș, dar a fost distrus sistematic de soldații germani într-un moment de retragere a frontului, în 1917”. Erzberger a preferat să nu mai pună alte întrebări...

La Tergnier, un tren special a așteptat delegația germană, pentru a o conduce, la 8 noiembrie, la Rethondes, în pădurea de la Compiègne. Vagonul cu delegații germani s-a oprit lângă cel în care se aflau cei ai Aliaților: Foch, generalul Weygand, amiralul englez R. Wemyss (1864-1933), contraamiralul Hope... Erzberger le-a declarat că venise să primească propunerile puterilor aliate tocmai pentru a se

ajunge la un armistițiu. Foch a replicat sec, declarând că nu are nicio propunere de făcut, dar, dacă germanii au venit să ceară armistițiu, el este autorizat să le facă cunoscute condițiile. O nuanță, prin care francezul dorea să pună lucrurile la punct.

Odată acceptate condițiile preliminare, Weygand a dat citire clauzelor armistițiului, 19 la număr. Între ele: încetarea operațiunilor militare la orele 11, în ziua de 11 noiembrie; evacuarea, în 15 zile, a Alsaciei și Lorenei; în alte 31 de zile evacuarea malului stâng al Rinului, ce urma să fie ocupat de Aliați, împreună cu anterior stabilite capete de pod de pe malul drept; cedarea a 5.000 de tunuri, 25.000 de mitraliere, 1.700 de avioane, a instalațiilor militare, ca și, printre altele, a 5.000 de locomotive, 150.000 de vagoane sau 5.000 de camioane; repatrierea imediată a prizonierilor de război. Apăreau și două clauze referitoare la România: denunțarea tratatelor de la București și cel de la Brest-Litovsk, din 3 martie 1918, cel care marcase ieșirea Rusiei din conflict, și restituirea aurului rus și românesc, rechiziționate în timpul ocupației (la Compiègne ajunseseră unele informații cu privire la aurul Băncii Naționale a României transportat în Rusia, dar fără prea multe detalii!). Erzberger a remarcat severitatea extremă a condițiilor, dar a făcut un singur comentariu cu privire

la obligația livrării de arme și armament: „Cum vom mai putea să ne apărăm împotriva bolșevismului...?”

Vagonul în care germanii primeau condițiile era unul fost restaurant, pe care Compania *wagons-lits* îl amenajase. În 1940, a fost dus la Berlin, iar câțiva ani mai târziu, la sfârșitul războiului, a luat foc, într-un incendiu. Cel care este astăzi la Compiègne reprezintă doar o copie întocmai a vagonului original.

După primirea condițiilor, delegații germani le-au trimis la Berlin. În zilele de 9 și 10 noiembrie se așteaptă răspunsul. În Franța nu se mai știa dacă delegații mai reprezentau sau nu noul guvern republican german. N-o știau însă nici... delegații! În sfârșit, a sosit și mult doritul răspuns; în noaptea de 10 spre 11, sub forma a două telegrame cifrate, una din partea guvernului german și o alta din partea mareșalului Hindenburg. Cea dintâi începea prin formula: „guvernul german acceptă condițiile de armistițiu care i-au fost puse la 8 noiembrie” și purta semnătura noului cancelar. În chiar dimineața zilei de 11 noiembrie, delegații germani au semnat și ei armistițiul. Dintre membri, cei doi ofițeri aveau lacrimi în ochi. Clemenceau a lăcrimat și el. Nu din aceleași motive, firește... 1.200 de lovături de tun antiaerian și clopotele tuturor bisericilor din Franța au salutat evenimentul. La fel s-a întâmplat în toate țările aliate. În după-amiaza zilei de 11 noiembrie, textul armistițiului a fost citit de Clemenceau în Camera Deputaților.

Mircea Dinescu

le solicitasem). Când am ajuns acasă, m-am repezit să protestez la minister, dar acolo am fost aproape șantajat să accept, fiindcă superiorul meu, și el diplomat cu rang de ambasador, mi-a spus: „Nu vrei să pleci la București? Ei bine, dacă mai spui asta o dată, nu ai decât să te așezi la coada de la intrare, unde sunt deja prea mulți diplomați de vârsta ta, așa că mai bine fii mulțumit că ai primit totuși un post“. Am zis: „Bine, bine, mă duc, ce să fac“ și am plecat. A fost cea mai interesantă misiune pe care am avut-o în ultimii ani.

– Odată ajuns la București, trebuie să fi fost conștient de limitările în mișcare pe care le avea un ambasador. Cu toate acestea, nu ai pregetat să sprijini ceea ce numim azi „disidența românească“. Cum ai reușit să o faci?

– Să-i sprijin? Tot ce se poate. Dar nu mi se permitea să îi contactez pe disidenți. Imediat ce am ajuns la București, mi s-a spus la Palatul Victoria, de către un responsabil al departamentului „Europa“ din M.A.E., că mă pot întâlni cu oricine vreau. După aceea, când s-au plâns de contactele pe care le făcusem, nu am făcut decât să le repet ceea ce îmi spusese atunci. Cum am reușit să îi contactez pe cei din disidență? Am fost foarte norocos să am un coleg precum am-

basadorul Marii Britanii, care era aici de câțiva ani. Am descoperit repede că eram de aceeași parte a baricadei și în ceea ce privea România și ne-am împrietenit, așa că el m-a prezentat prietenilor săi. Într-adevăr, aș putea spune că trăseseam lozul cel mare: nici nu ajunsesem bine la București, că m-am trezit invitat acasă la ambasadorul britanic, unde i-am cunoscut pe soții Mircea și Mașa Dinescu și Mihai și Anca Oroveanu. Mai era acolo și Mariana Celac și Andrei și Catrinel Pleșu. De aici, am ajuns să cunosc și alți oameni. Sigur, disidența românească nu era foarte numeroasă, fapt datorat și atitudinii puterilor occidentale care nu erau cine știe ce interesate de România. Toți acei Nixon, Reagan și De Gaulle-i se lăsaseră păcăliți de tactica vicleană a lui Ceaușescu: ajunseseră să creadă că el luase distanță față de Moscova și că era

ceva mai neutru decât alte țări din Răsăritul Europei. La urma urmei, România întreținea relații diplomatice cu Israelul și Africa de Sud, ceea ce era un lucru neobișnuit pentru țările comuniste.

– Cu toate acestea, în anii '80, Reagan era președinte, ce-i drept, nu și De Gaulle, iar Occidentul a putut citi cartea lui Pașca, Orizonturi roșii, astfel încât aș vrea să cred că puterile vestice se cam săturaseră de viclenia lui Ceaușescu.

– Nu, nu încă. Trebuie să spun că predecesorul meu, care era mult mai de dreapta decât eram eu, prin urmare era înclinat să deteste comunismul din principiu cu mult mai mult decât mine, nu crease niciun fel de bază de date privitoare la disidenții din România. A trebuit să o alcătuiesc eu și să încep de la zero. Totul a început cu Mircea Dinescu, care era unul dintre primii disidenți pe care i-am întâlnit și, poate, cel mai important.

– În ce limbă comunicați?

– Ei, asta era o problemă cu Dinescu, întrucât nu se poate spune că limbile străine ar fi punctul lui forte. El nu are decât câteva noțiuni de franceză, dar nimic mai mult, prin urmare vorbeam mai mult cu Mașa, în engleză sau franceză. În ce-i privea pe Pleșu sau pe Oroveanu, cu ei nu exista nicio problemă.

– Care au fost obstacolele pe care autoritățile comuniste le-au ridicat în

Institutul Cultural Român a organizat în zilele de 24-25 noiembrie 2009 un Colocviu Internațional denumit „20 years after...” – „După 20 de ani”. Printre mulți invitați de marcă din țară și străinătate (între care amintim pe Ana Blandiana, Emil Hurezeanu și Laszlo Rajk), s-a aflat, în calitate de invitat special și domnul Coen Stork, fost ambasador al Olandei în România între anii 1989 și 1993. Domnia sa a mai îndeplinit misiuni diplomatice și în alte puncte fierbinți ale Terrei, cum ar fi Africa de Sud în timpul procesului lui Mandela, sau Cuba, în anii lui Castro. Domnul Coen Stork a acceptat să ofere cititorilor noștri câte ceva din amintirile și experiența de viață a unui ambasador care a jucat un rol important în sprijinirea disidenței române în perioada comunistă și care a asistat de aproape la evenimentele care au condus la căderea regimului lui Nicolae Ceaușescu.

Fostul ambasador Coen Stork

AMINTIRI DESPRE UN TRECUT COMUNIST

– Ce ați simțit atunci când ați aflat că ați fost numit ambasador în România, o țară comunistă?

– Am ajuns aici la 26 ianuarie 1988 – ziua de naștere a lui Ceaușescu. Înainte fusesem ambasador în Cuba, unde am stat cinci ani și jumătate, și a fost fascinant. Oamenii erau foarte simpatici, Cuba arăta bine pe atunci, era sprijinită nu numai de U.R.S.S., dar și de România și de întregul bloc comunist, astfel încât nu existau lipsuri majore în alimentație. În mod

normal, misiunea unui ambasador ar fi trebuit să dureze cam patru ani, iar eu am cerut o prelungire. Apoi, mi s-a spus că ar trebui să îmi caut un alt post, pentru că aceasta era procedura. În plus, tu erai acela care trebuia să afli care posturi sunt vacante și să faci o cerere, ținând cont de propria-ți anvergură. Nu puteai spera să fii numit ambasador la Paris, dacă ai fost ambasador în Cuba. Există pe atunci o regulă nescrisă: dacă ai fost deja ambasador într-o țară comunistă nu aveai să fii numit într-o altă țară comu-

nistă imediat după aceea – se considera că era dificil din punct de vedere psihologic. Astfel încât nu am căutat o capitală a unui stat comunist, și am scris în cerere că optez pentru Grecia, Austria sau Costa Rica, căci știam că acestea trei posturi vor fi libere. Am primit o telegramă: fusesem numit la București. Mi-am întrebat prietenii ce să fac, întrucât pentru mine această numire era ca o palmă pe obraz (nici măcar nu mi se explicase de ce nu am fost luat în considerare pentru unul dintre posturile pe care

unele dintre hârtiile lor, folosind privilegiul valizei diplomatice – ceea ce nu cred că i-a făcut fericiți pe superiorii mei de atunci.

– Cum a-nume v-au sprijinit autoritățile olandeze?

– Nu mi-au cerut nimic, nu mi-au dat o listă de disidenți pe care să-i contactez. Tot ceea ce am făcut a fost ideea mea. A fost chiar amuzant, fiindcă a trebuit să le reamintesc autorităților române că propriul lor Minister de Externe mi-a spus că pot să mă întâlnesc cu oricine și să mă duc oriunde, firește, nu și în zonele unde există o interdicție militară, iar eu am luat-o de bună. Unul dintre mijloacele pe care le foloseau pentru a intimida oamenii a fost să răspândească zvonul că unul din trei oameni dintre cei pe care îi vedeai pe stradă sau îi întâlneai la recepțiile oficiale era în solda Securității, ceea ce era oricum absurd, dar era totuși ceea ce credea lumea sau ceea ce voia să creadă. Îmi amintesc o recepție diplomatică, unde am întâlnit o doamnă despre care pot să vă spun că este căsătorită cu un bine cunoscut om de presă, jurnalist și literat, Darie Novăceanu, mai târziu ambasador la Madrid, o femeie foarte cultă și foarte inteligentă. Am întrebat-o ce

*Jurnalista austriacă
Antonia Rados*

crede despre aceste povești cum că un sfert dintre români ar fi în solda Securității, iar ea mi-a spus: „Un sfert? Eu aș spune o treime!“.

– Erau, totuși, patru milioane de membri de partid, în România, la acea vreme.

– Sigur că da, însă asta nu însemna mare lucru. Și Mircea Dinescu a fost membru de partid. Era o vreme în care a fi membru în P.C.R. era prețul cel mai mic pe care trebuia să îl plătești pentru ca ei să le permită copiilor tăi să studieze la o școală mai acătării sau pentru a putea spera că vei reuși să îți cumperi o mașină „Dacia“.

– Ultima întrebare: care au fost punctele tari ale disidenței române și care ar fi slăbiciunile ei? Credeți că ar fi putut acei oameni să facă mai mult?

– În primul rând, cred că disidența română a avut ca atuuri curajul și puterea de a nu face compromisuri. E nevoie de curaj și de multă putere morală pentru a face asta, mai ales dacă riști să fii – sau chiar ești – torturat. Iar punctul slab al disidenței românești a fost – dar poate că s-a datorat și gradului ridicat de eficiență al Miliției și Securității – că nu a reușit niciodată să se formeze un

grup puternic, care să organizeze și să participe la manifestații de stradă. Da, au fost grevele minerilor și evenimentele de la Brașov. Izolați, oamenii aceia rezistau ca niște insule, dar nu reușeau sau nu voiau, sau nu puteau să se adune. Sigur, există și „Scrisoarea celor șase“, a lui Silviu Brucan. Dar, după cum mi-a zis-o chiar el, ei nu s-au întâlnit niciodată pentru a o scrie. Pur și simplu și-au dat fiecare acordul și semnătura pentru acel text. Se gândiseră inițial să îl coopteze și pe Ion Iliescu, dar nu au avut încredere în el. Însă nu a fost nimic de genul „Carta 77“ sau „Solidaritatea“, repet, poate că și din pricina eficienței structurilor represive, dar și din pricina lipsei de interes a Occidentului. Ar fi putut disidenții să facă mai mult? E greu de spus. România și Bulgaria se aflau departe de Occident, izolate. Figurile centrale ale disidenței în Europa de Răsărit au fost Polonia, Cehoslovacia și Ungaria – iar acolo, organizațiile internaționale precum „Amnesty International“ au fost prezente și au încercat să ajute, de pildă, să scoată peste graniță operele scriitorilor interziși pentru ca ele să fie publicate. Asta nu s-a întâmplat cu România. Am aflat însă acum – nu am știut-o atunci – că au fost mulți olandezi care aduceau Biblii protestante pentru România, în anumite zone din Transilvania. Îmi imaginez că și acest lucru a avut importanța sa. Nu am prea fost de multe ori în Transilvania înainte de Revoluție... Că veni vorba, nu sunt chiar atât de

**calea dumneavoastră?
Cum au reacționat ele?
Dar dumneavoastră? Ce
limitări v-au impus? Ați
avut confruntări?**

— La început, nu am observat nimic de acest fel. Da, sigur, mi-a sărit în ochi, de pildă, la acel prânz de duminică despre care v-am vorbit, că invitații mei au avut ceva probleme să intre în casa mea. De pildă, imediat ce a intrat Mircea, milițianul de la poartă l-a chemat înapoi (faptul este descris și în dosarul meu de la Securitate unde sunt și câteva fotografii — eu nu am observat că ei făcuseră și fotografii în acele momente), iar Mircea l-a întrebat: „Ce vrei? Am întâlnire cu ambasadorul. Ah, și vezi că mai vin și alții!“ A fost ca și cum i-ar fi dat ordine milițianului! Apoi, ceva mai târziu, în septembrie 1988, am fost chemat la Ministerul Afacerilor Externe, unde dl. Roșu, șeful departamentului „Europa“, s-a plâns referitor la contactele pe care le aveam. „Cine sunt oamenii ăștia? Ei nu reprezintă pe nimeni și nu înseamnă nimic! Care sunt intențiile tale?“ — mi-a spus. Într-adevăr, Mircea Dinescu

avea deja probleme atunci, sau, poate, ceva mai târziu, poate în 1989, nu îmi mai amintesc bine. Și mi-a mai zis: „Dacă vrei să afli ceva despre țara asta, cum ți-am și spus până acum, nu ai decât să ne

întrebi pe noi, și o să îți spunem tot ce trebuie să știi“. Eu am răspuns că vreau să aflu prin mijloacele mele, că mă pot descurca și singur. El a adăugat că o parte din oamenii pe care îi contactam nu erau cunoscuți pentru o atitudine foarte pozitivă față de România. Practic, singura limitare pe care o puteam simți era aceea că eram urmărit, mai ales în 1989. Dar asta s-a întâmplat și din cauza impresiei pe care le-o lăsase predecesorul meu.

— Vă amintiți ceva interesant din acea vreme?

— Atunci când l-am invitat acasă pentru prima oară pe Mircea Dinescu, unul dintre cei mai originali români, probabil, am fost întrebat de către bucătarul meu ce să pregătesc pentru prânz, iar eu, cunoscând penuria din România,

i-am răspuns: „Mâncare românească, dar să fie bună“. La masă, Mircea a izbucnit: „Dom'le, sunt și eu invitat pentru prima oară să mănânc la un ambasador străin și mi se dă mâncare românească!“

Mihai Oroveanu

Sau, mai pot să vă spun despre un moment, când vizitam niște prieteni de la Sibiu, neapărat niște disidenți, dar oricum niște oameni care aveau curajul să mă primească acasă, Liviana Dan, Mircea Ivănescu, Mircea Stănescu, care lucra la Mu-

zeul Bruckenthal, și alții. Stăteam la „Împăratul romanilor“, iar când am plecat spre București, mi-am dat seama că îmi lăsasem jurnalele pe pat. Nu m-am putut întoarce imediat și am dat telefon la hotel. Evident, nu l-au găsit. M-am adresat Ministerului Afacerilor Externe. Nu mi-au răspuns, dar m-au lăsat să înțeleg că nu-l găsiseră. Apoi mi-au zis că l-au căutat, dar fără rezultat. Mi s-a spus ulterior că a fost copiat și distrus, cel mai probabil, astfel încât autoritățile comuniste să nu poată fi acuzate de furt. L-am regăsit după Revoluție, în dosarul meu de la Securitate, pe care îl citesc acum — și mi se pare formidabil să pot reconstitui un an din viața mea dintr-un jurnal pierdut și regăsit.

— Cum anume i-ați ajutat pe cei din disidență?

— Păi, nu i-am ajutat în niciun fel. Pur și simplu m-am purtat în mod firesc cu ei. Le-am arătat că mă interesează ceea ce făceau. Am încercat să scot peste graniță

Andrei Pleșu

Miniatură reprezentând confruntarea din 1241

BĂTĂLIA DE LA MOHI

ALEXANDRU REMUS MOLDOVEANU

Regatul ungar și-a încetat existența după bătălia de la Mohacs din 1526, când Süleyman Magnificul a zdrobit armata maghiară. Regatul Ungariei va reapărea ca entitate politică abia în 1867, odată cu instaurarea dualismului austro-ungar.

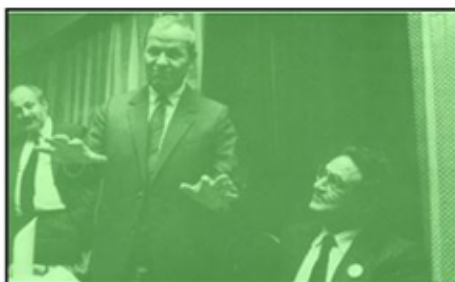
În 1241, regatul maghiar a trecut, este adevărat, doar pentru un an, printr-o situație similară. A fost anul mării invazii mongole. Pornit doar cu două decenii mai devreme, marșul armatelor mongole spulberase toate statele și popoarele ce se aflaseră în cale: Horezmul, Persia, Azerbaidjanul, Georgia, alani, cumani, cnezatele rusești etc. După ce Genghis-han (Magazin istoric, nr. 2/1993) își spălase sabia în apele Oceanului Pacific, în urma supunerii Chinei de Nord, nepoții săi se îndreptau ca o vijelie spre Vest, înspre Oceanul Atlantic. Dar, s-a produs un miracol: anul 1242 a adus refluxul acestei mării distrugătoare.

La sfârșitul secolului al XII-lea, Temudjin, fiul unui puternic șef de clan mongol asasinat de tătari și care a fost depozat de puterea moștenită din cauza vârstei sale mult prea fragede, se lupta pentru supraviețuire în stepele mongole, trăind de pe o zi pe alta. Dar cel vânat de dușmani mult mai puternici avea să ajungă stăpânul de necontestat al întregii Asii. Alăturându-și sau cucerind toate clanurile și

triburile ce hoinăreau prin vastele spații ale Mongoliei și ale deșertului Gobi, în 1206 este proclamat *kaghan* (mare han) sub numele de Genghis, de o adunare a tuturor acestor popoare nomade, ce vor fi cunoscute de acum încolo sub denumirea comună de *mongoli*. Este personajul care, cu o tenacitate și o inteligență ieșite din comun, a pus bazele unui vast imperiu. La moartea sa, în 1227, sceptorul mon-

gol i se supuneau, formal sau practic, Nordul Chinei, Persia, Afganistanul, Siberia și, bineînțeles, Mongolia. Este imperiul pe care-l lasă celor cinci fii ai săi, fiecare stăpânind o parte a lui, denumită *ulus*.

Ulusul apusean, de la Vest de râul Irțiș, cel mai întins ca suprafață, dar cel mai sărac ca populație și resurse, a revenit lui Djuci, întâiul născut al marelui-han. Cum acesta murise înaintea lui Genghis-

De la stânga la dreapta:
František Janouch, președintele prezidiului
Fundației Chartei 77, Milan Šimečka,
consilier al președintelui Havel,
și George Soros, în 1991

sigur că o putem numi „revoluție“.

– Cum am putea-o numi altfel?

– Personal, aș numi-o „revoltă“. Nu sunt, de altfel, sigur nici că ar fi vorba de o lovitură de stat. Mi-au ajuns și mie la urechi diverse variante, cum că ar fi fost organizată de către Securitate, de KGB, ba chiar de CIA... Numai aiureli! De altfel, prima carte scrisă despre Revoluție de către un ziarist străin a fost *Die Verschwörung der Securitate. Rumäniens verraten Revolution* (Conspirația Securității. Despre revoluția trădată a României), apărută la Hamburg în 1990. Autoarea este o cunoscută jurnalistă austriacă, Antonia Rados. O femeie foarte inteligentă și frumoasă! Am avut plăcerea să o cunosc și o admir foarte mult. Locuia în Paris și este unul dintre acei oameni de presă foarte activi atunci când se întâmplă ceva important în cine știe ce parte a lumii, vreo revoluție sau vreun cutremur sau Dumnezeu știe ce. Am putea spune că i-a avut în palme pe Khaddafi sau pe Saddam Hussein. A fost și aici, pentru

foarte puțin timp, de altfel. Totuși, cartea ei este departe de adevăr. Într-adevăr, avea materiale provenind dintr-un interviu cu un fost securist, dar...

Evident că toată lumea conspira, sau ar fi dorit să conspira, dar nimeni nu îndrăznește, de fapt, să o facă. Securitatea știa

asta, nici generalul Vlad, nici colegii săi nu erau proști. Poate că și ei ar fi vrut să conspira, dar nu îndrăzneau. Iliescu ar fi vrut și el, poate, dar nici el nu avea curaj. Brucan, da, el era unul dintre acei norocoși, dintre curajoși... Însă totul a fost un amestec de condiții și de evenimente care au condus spre decembrie 1989, începând cu ceea ce s-a întâmplat la Praga și apoi căderea Zidului Berlinului... Sigur că Vlad și ceilalți au văzut ce se întâmpla, dar nimeni nu a putut să prevadă ce avea să urmeze. Pentru mulți români dintre aceia pe care îi întâlneam la recepțiile diplomatice, nu neapărat disidenți, cel de-al XIV-lea congres al P.C.R. ar fi trebuit să aducă un pic de *perestroika* și de *glasnost*. Ceaușescu însă a fost foarte clar în această privință: nu va fi *glasnost* în România decât în ziua în care-o face plopul pere și răchita micșunele! Ei, și-atunci studenții au atârnat pere în plop. Nu se întâmplase nimic din ceea ce își

doreau românii să se întâmple, iar dezamăgirea a fost generală. Diplomații Occidentali erau și ei uimiți. Ambasadorul Spaniei, cu care eram bun prieten – aveam multe în comun, și pe deasupra eram și vecini, pe strada Atena – mi-a zis, după congres, că nu o să se întâmple nimic înainte de cinci ani. Mulți români nu mai sperau nimic pentru încă zece ani. Nimeni nu putea să prevadă ce se va întâmpla în decembrie 1989. Sigur, apăruse acest F.S.N. în septembrie 1989, iar multă lume a fost tentată să spună: „Vezi? Uite-i pe cei care au conspirat și au aranjat totul dinainte!“, dar încă nu se poate dovedi că există vreo legătură între ei și acel F.S.N. care a apărut în „Noaptea generalilor“, fiind format din Iliescu, Brucan, Roman. Au folosit pur și simplu acel acronim. Dar, încă o dată, nimeni nu putea de fapt să spună că se va întâmpla ceva în decembrie 1989...

– Vă mulțumesc foarte mult!

A consemnat
Adrian George DUMITRU

Lech Wałęsa, liderul Solidarității

contelui palatin Dionisie de Medervary, care nu reușește să ceară ajutor regelui Bela al IV-lea în timp util. A treia coloană, condusă de Qadan, trece prin teritoriul românesc.

Acest detașament a intrat în contact cu românii. El era împărțit pe mai multe coloane și a distrus

Episcopia cumanilor (Sudul actualei Moldove), ținuturile secuiești și a înfrânt armata voievodului Ardealului, care cade în bătălia din Țara Bârsei (31 martie 1241). Rodna este capturată la aceeași dată, prin vicleșug, de către o altă grupă, mongolii luând de aici călăuze. Aproape toate fortificațiile mai importante din Transilvania sunt cucerite (Deva, Orăștie, Rodna, Cluj, Zalău, Oradea, Arad etc.), mongolii neîngăduind existența vreunui pericol în spatele liniilor lor de manevră. În același timp, mongolii operează și la Sudul Carpaților, în viitoarea Țară Românească, aceasta fiind probabil explicația faptului că, în 1253, românii sunt menționați ca vasali ai tătarilor (denumire dată de europeni mongolilor, ce păreau veniți din străfundurile mitologicului Tartar).

În fine, toate coloanele converg spre punctul de concentrare din fața Pestei (cu excepția câtorva detașamente ce operau înspre Baltica, în Boemia și în spațiul românesc), acest eveniment având loc între 2 și 5 aprilie 1241. Dar, tot cam în aceeași zonă, regele

Fuga regelui Bela al IV-lea, miniatură din Cronica pictată de la Viena

Bela al IV-lea își aduna în grabă armata formată din unguri, germani, croați, francezi, templieri și ardeleni. Mongolii nu au întreprins nicio acțiune ofensivă, deși unii nobili maghiari, împotriva voinței regelui, mai ieșeau din Pesta pentru a-i ataca, fără succes.

Însă, în momentul în care regele maghiar a început să avanseze înspre tabăra mongolă, în ziua de 7 aprilie 1241, mongolii s-au retras spre Tisa. În maniera caracteristică, manevrau în ordine perfectă spre un loc ales și stabilit încă dinaintea începerii campaniei, pe baza informațiilor date de spionii care cercetaseră terenul. Locul întâlnirii celor două puternice armate a fost la Mohi, acolo unde micul râu Sajo se varsă în Tisa.

În ajunul bătăliei, Subudai și Batu s-au izolat pentru o zi și o noapte pe o înălțime, așa cum se spune că i-ar fi învățat Genghis-han, invocându-l pe Tängri (Cerul), zeul suprem al mongolilor. Cele două tabere erau separate doar de râul Sajo și de zona mlăștinoasă adiacentă acestuia. Bela al IV-lea a ocupat poziția cea mai bună,

a creat și un cap de pod, însă fără a cerceta îndeajuns de bine terenul. Tabăra maghiară a fost fortificată cu care legate în redută, ceea ce se va dovedi funest a doua zi. În timpul nopții de 10 spre 11 aprilie, Batu și Cheiban atacă capul de pod maghiar, pentru a distrage atenția de la trupele lui Subudai, pe care acesta le trecea

peste râu într-o liniște desăvârșită, pe undeva prin zona localităților Girines și Nagy Czerks.

Dimineața, spre surpriza maghiarilor, aripile armatei mongole le cuprinseseră tabăra până la înălțimile de la Szakald. Atacul lui Subudai se declanșează chiar în momentul în care capul de pod se prăbușea sub loviturile lui Batu. În scurt timp, armata regelui a intrat în panică, lupta transformându-se într-un masacru. A urmat clasicul „scapă cine poate”, Bela al IV-lea salvându-se deghizat în straiele unui soldat de rând. Ungurii atacau deznădăjduit, încercând să-și croiască drum în afara liniilor mongole, care nu păreau să le acorde prea multă atenție. Nu era decât o altă cursă: risipiți în grupuri mici, maghiarii erau încercuiți repede, chiar când credeau că au scăpat, și măcelăriți fără milă.

Au căzut trei arhiepiscopi, trei episcopi, Koloman – fratele regelui, nenumărați nobili, precum și toți templierii și voluntarii francezi, care refuzaseră să se retragă. Regele Bela al IV-lea a pornit

han (gurile rele spun că tatăl nu a fost străin de moartea fiului, fiind speriat de nemăsurata lui ambiție), ulusul a fost moștenit de Batu, fiul lui Djuci, și a constituit nucleul viitoarei Hoarde de Aur. Virtual, stăpânirea acestuia ar fi trebuit să se întindă până la Oceanul Atlantic; în practică, a ajuns până în câmpia nord-pontică (stepa cumanilor).

Asaltul Europei

În 1236, în urma deciziei luate de *kuriltai* (adunarea generală a delegaților triburilor mongole), marele han Ogodai îi încredințează lui Batu o armată de circa 150.000 de oameni. Lor li se alătură mai mulți principii mongoli dornici de afirmare pe câmpul de luptă, provenind din toate ramurile casei genghishanide: cei trei frați ai lui Batu (Orda, Berke și Cheiban), fiii marelui han și un nepot al acestuia (Guyuk, viitor mare han 1246-1249), Qadan și Qaidu, Mongke (nepotul lui Genghis-han și viitor mare-han 1251-1259)

Marele han Ogodai

etc. Dar comanda efectivă a acestei armate și a tuturor acestor principii de sânge albastru aparținea lui Subudai, bătrânul general al lui Genghis-han, cel care, cu o armată de numai 20.000 de oameni, întreprinsese în 1221 îndrăzneța expediție în cursul căreia zdrobise armatele georgiene, armenie, alane și cumane, spulberase armatele unite ale cnezatelor rusești la Kalka (31 mai 1223) și avusese o contribuție majoră în cucerirea Chinei și a Persiei.

Campania împotriva Europei debutează cu asigurarea flancului drept și a spatelui, prin cucerirea și distrugerea bulgarilor de pe Volga, a cumanilor din stepa nord-pontică (ale căror rămășițe se vor refugia în Ungaria) și a alaniilor. În aceeași perioadă sunt supuse și cnezatele rusești: Reazan, Suzdal, Vladimir, Iaroslav, Tver, Cernigov, Halici etc. Novgorodul este salvat doar de venirea primăverii, când noroaiile vor face drumurile și câmpiile impracticabile. Operațiunea se încheie cu distrugerea aproape totală a Kievului (6 decembrie 1240), fostul suzeran al tuturor acestor stătuțe.

Asaltul asupra Europei propriu-zis începe în iarna 1240-1241, când un corp de armată mongol pornit din Galiția atacă Polonia. Acest detașament, condus de Qaidu și Baidar, trece Vistula înghețată, jefuiește Sandomierz și Cracovia și înfrânge armata polonă la Chmielnik (18 martie 1241), silindu-l pe regele Boleslav al IV-lea să se

refugieze în Moravia. De aici pornesc înspre Silezia, al cărei duce, Henric, aflat la comanda unei armate de 30.000 de polonezi, cruciați germani și cavaleri teutoni, este înfrânt și ucis la Walthstadt, în apropiere de Liegnitz. După ce răvășesc și Moravia, cei doi principii se alătură în Ungaria grosului armatei, la 17 martie 1241, în fața Pestei.

Seapă cine poate

La puțin timp după invazia Poloniei, restul forțelor mongole, aflate sub conducerea directă a lui Batu și a lui Subudai, pleacă spre Ungaria pe trei coloane. Conform tacticii tradiționale mongole, cele trei detașamente pornesc simultan, urmând să se reunească într-un punct dinaintea stabilit în Câmpia Panonică. Prima coloană, condusă de Cheiban, sosește prin Nord, străbătând Moravia. A doua, comandată chiar de Batu, forțează Carpații pe la pasul Verecze (*Porta Rusiae*, în zona Munkacs – Ungvar) și zdrobește corpul de oaste al

Regele Bela al IV-lea
(tablou dintr-un muzeu din Zagreb)

Politica la români

Vintilă Brătianu (stânga) față în față cu Iuliu Maniu;
în fundal: o formă originală de propagandă electorală, cu dricul

1928: „NU MAI VREM JUG, NU MAI VREM LANȚURI“

IOAN SCURTU

Întemeiat prin fuziunea Partidului Național cu Partidul Țărănesc, în octombrie 1926, Partidul Național-Țărănesc a declanșat, în ianuarie 1928, campania de răsturnare a guvernului liberal prezidat de Vintilă Brătianu și constituirea unui cabinet condus de Iuliu Maniu, una dintre cele mai ample asemenea acțiuni din istoria de până atunci a României.

Campania național-țărănistă a fost precedată de vizitele efectuate în străinătate de mai mulți fruntași (Mihai Popovici, Virgil Madgearu, Ion Răducanu), pentru a câștiga bunăvoința guvernelor și cercurilor financiare occidentale. Ei susțineau că, în România, liberalii instauraseră un regim dictatorial, urât de întregul popor, și că guvernul Vintilă Brătianu (instalat în noiembrie 1927) nu avea

„îndreptățirea legală“ de a contracta un împrumut extern.

„Rezistența cetățenească“

În ianuarie 1928, Ion Mihalache, vicepreședinte al P.N.Ț., a declarat că partidul a început „rezistența cetățenească“. Întrebat în ce consta „rezistența“, a explicat: „Vom impune de jos în sus respectul

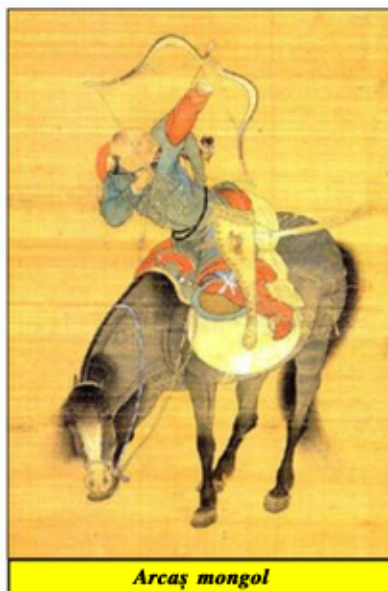
legii. Vom pune în neputință pe jandarm să abuzeze de arma sa, pe primar să fure certificate, pe judecător să fure voturi, poliția să împiedice adunările și manifestațiile“. În campania sa, P.N.Ț. a mobilizat mase mari de cetățeni la luptă împotriva guvernului, organizând întruniri politice la nivelul comunelor și județelor, apoi pe provincii istorice. La acțiune s-au asociat, în februarie 1928, Partidul

în pribegie înspre Austria, unde a și fost jefuit de dușmanul său, ducele Frederic (*Magazin istoric*, nr. 10/2009), ajungând în cele din urmă pe insula Arbe, în Marea Adriatică, în vecinătatea insulei Lissa, unde se afla soția sa, Maria, și unde i-au murit două fiice – Caterina și Margareta. Când mongolii l-au ajuns din urmă, Bela al IV-lea s-a refugiat pe două vase în largul mării, sub privirile neputincioase ale acestora. Părea că se repetă povestea șahului Muhammad al Horzumului, stăpânitorul Persiei și al Afganistanului, care izbutise să scape pe o insulă din Marea Caspică, unde a și murit.

Și dacă marele han Ogodai ar fi băut mai puțin?

Armata maghiară încetând să mai existe, mongolii au luat cu asalt și au ars Pesta, populația fiind masacrată pentru a servi drept exemplu, așa cum făceau întotdeauna cu locuitorii țărilor care nu li se supuneau de bună voie. Întregul ținut până la Dunăre este cucerit și pustiit, doar puține cetăți precum Gran (Strigoni) și Alba Iulia rezistând valului nimicitor. Avangarda mongolă, ajunge până la Neustadt, lângă Viena. Batu însuși traversează Dunărea pe gheață, la 25 decembrie 1241, pentru a asedia Granul.

Ungaria fiind supusă, mongolii transformă pusta ma-

Arcaș mongol

ghiară într-o veritabilă bază de operații pentru o viitoare campanie spre Vest. Teritoriul este organizat și împărțit între șefii mongoli, se începe un recensământ, pe baza căruia să se stabilească apoi sumele datorate de locuitori, în schimbul garantării siguranței lor. Întreaga derulare a evenimentelor ne indică faptul că scopul lor nu era simpla jefuire a țărilor înfrânte, ci înglobarea lor în Imperiul Mongol. Vara și toamna anului 1241 sunt folosite pentru odihna trupelor și regrouparea forțelor, singura acțiune ofensivă fiind cea de urmărire a regelui Bela al IV-lea. La începutul anului 1242, Qadan a înaintat până la Spalato (Split) și Cataro (Kotor), pe malul Adriaticii și, după ce le jefuiește, se întoarce în Ungaria.

Spre norocul europenilor, mult prea dezbinați de dispute religioase și politice pentru a putea riposta eficient sau

pentru a organiza o cruciată, odată cu primăvara anului 1242 vine și refluxul valului mongol. Un fapt neprevăzut avusese loc în inima Mongoliei: marele han Ogodai murise, în urma unei beții, la 11 decembrie 1241. Problema succesiunii era de acum deschisă, întrucât răposatul han nu apucase să-și desemneze urmașul. Toți principii participanți la expediție nu s-au mai gândit decât la întoarcere, fiecare sperând să ajungă Mare Han.

Batu a început retragerea în primăvara anului 1242, traversând Bulgaria (ocazie cu care Imperiul Asăneștilor prestează jurământ de vasalitate), de unde, în iarna 1242-1243, străbate Muntenia și Moldova și se îndreaptă spre tabăra sa din bazinul Volgăi. Puterea Hoardei de Aur se întindea acum până la gurile Dunării, dar Europa va rămâne un vis îndepărtat și neatins, în condițiile în care marele imperiu al lui Genghis Han își va pierde în curând unitatea. Hoarda de Aur singură, fără sprijinul celorlalte ulusuri, nu avea forța necesară unei asemenea aventuri. Întors din pribegie, Bela al IV-lea își va reconstrui regatul, dar șansele Ungariei de a-și îndeplini misiunea apostolică și de a se întinde spre Răsărit erau serios puse în șah de prezența la hotarele orientale a unei mari puteri, precum cea a mongolilor. Peste mai puțin de trei secole, un alt popor venit din străfundurile Asiei îi va da lovitură de moarte: turcii otomani. ■

pentru o săptămână întreagă. Se acredita ideea unei staționări mai îndelungate sau a unei porniri, în masă, spre București, tocmai pentru a-și atinge obiectivul vizat: demisia lui Vintilă Brătianu și formarea unui guvern condus de Iuliu Maniu.

Unii miniștri erau îngrijați de atmosfera creată, apreciind că depasarea unui număr atât de mare de oameni putea avea consecințe grave, cerând chiar interzicerea adunării. După repetate discuții, la 3 mai, guvernul i-a autorizat desfășurarea, pentru ca „abcesul să crape la Alba Iulia și puROIUL să nu poată curge în afară”, după aprecierea ministrului Constantin Argetoianu.

Totodată, guvernul a decis să ia măsuri proprii de siguranță. Ministrul de Interne, I.G. Duca, l-a numit pe Gheorghe Tătărescu (subsecretar de Stat) „comandantul suprem al forțelor guvernamentale”. Tătărescu și-a constituit, la Deva, un „cartier general”, alcătuit din generalii Davidoglu și Chirculescu, colonelul Schipor și Tătăranu (șeful de cabinet al premierului), având la dispoziție un impresionant efectiv militar alcătuit din ostași ai Corpului IV Armată, unități de jandarmi, precum și o escadrilă de avioane.

Manifestație cu birou de presă

La rândul său, P.N.Ț. a constituit un Comitet organizatoric, în frunte cu Ionel Pop, nepotul lui Iuliu Maniu, care a decis ca fiecare comună să constituie un pluton, plasa o companie, județul un

Generalul Cleante Davidoglu, comandantul Jandarmeriei Române

batalion sau legiune, iar provincia o divizie. Comanda le era asigurată de foști ofițeri, membri ai partidului. Fiecare participant primea o insignă, ca semn de recunoaștere. S-au stabilit locuri de cartuire în oraș și în satele din jur, pentru fiecare „unitate”, modul de deplasare, spațiul pe care-l ocupa pe platoul din preajma cetății, pancartele și lozincile ce urma să fie purtate de participanți. Cetățenii erau îndemnați să vină îmbrăcați în haine de sărbătoare și să respecte cuvintele de ordine ale organizatorilor. Într-adevăr, din ziua de 2 mai, au început să se îndrepte spre Alba Iulia mari mase de oameni, din Storojineț, Durostor, Mehedinți, Bihor și din toate celelalte județe ale României.

Măsurile luate de guvern – fixarea, la 6 mai, a alegerilor pentru comisiile comunale,

convocarea adunărilor generale ale cooperativelor sătești, rechemarea în activitate a unor tineri de la arma jandarmeriei, mobilizarea pe loc a personalului de la căile ferate, instalarea unor obstacole pe drumurile ce duceau spre Alba Iulia, etc. – nu au avut efectul scontat. Zeci de mii de oameni aflau spre Alba Iulia, în coloane bine rânduite, disciplinate, cu steaguri tricolore și cu muzica în frunte.

Deoarece foarte mulți zia-riști, români și străini, și-au anunțat participarea, s-a constituit un birou de presă, condus de V.V. Tilea. Liderii național-țărăniști au dorit ca jurnaliștii să se informeze de la fața locului și să nu mai scrie în necunoștință de cauză. O bună parte a presei internaționale (mai ales cea din Ungaria, Marea Britanie și S.U.A.) a acreditat ideea că la Alba Iulia, P.N.Ț. va proclama autonomia Transilvaniei și că va porni un „marș asupra Capitalei”. Se afirma că în București și în alte orașe au avut loc „lupte sângeroase” între național-țărăniști și autoritățile guvernamentale, iar România se afla în pragul „războiului civil”.

La solicitarea lui Iuliu Maniu, la 5 mai, guvernul a retras armata și jandarmii din Alba Iulia, ordinea fiind asigurată de gărzile P.N.Ț., alcătuite din circa 400 de persoane. Pentru orice eventualitate, cârciumile din oraș au fost închise. Alba a fost ornată cu drapele tricolore, precum și cu portretele regelui Ferdinand și ale reginei Maria.

Primirea, cartuirea, deplasarea pe platoul cetății au decurs în perfectă ordine. S-a apreciat că au fost prezente aproximativ 100.000 de persoane,

De la stânga la dreapta: Dinu Cesianu, N. Titulescu, Ion Mihalache și Sergiu Nenișor la Paris

Social-Democrat și Partidul Național (N. Iorga).

Prima întrunire la nivel național s-a desfășurat în București, la 18 martie 1928, cu participarea a circa 40.000 de cetățeni, în fața cărora Mihalache a declarat: „Înalta Regență [instaurată după moartea regelui Ferdinand I, la 20 iulie 1927, în condițiile în care prințul Carol renunțase la tron – n.a.] să privească și să înțeleagă, că de nu, va veni a doua comandă: «Năvăliți, ura!».” Regența nu a dat curs cererii de a încredința imediat mandatul de formare a guvernului lui Iuliu Maniu, fapt ce i-a revoltat pe național-țărăniști, care au decis să se retragă din Adunarea Deputaților și din Senat.

În mod ostentativ, P.N.Ț. a refuzat să participe la festivitățile de la Chișinău, din 27 martie/9 aprilie, consacrate împlinirii a zece ani de la Unirea Basarabiei cu România, considerând că acestora li se dăduse un caracter de partid, în folosul P.N.L. Astfel, un moment istoric semnificativ a fost boicotat de P.N.Ț., deși din conducere făceau parte numeroși basarabeni, în frunte cu Pan Halippa, care au avut un rol deosebit în realizarea Unirii.

Continuându-și campania, liderii național-țărăniști au anunțat organizarea unei „mari adunări naționale” la Alba Iulia, la 6 mai 1928. Tot atunci urma să se desfășoare alte cinci întruniri (la București, Craiova, Cernăuți, Iași și Brăila), la care „poporul” să ceară Regenței să încredințeze P.N.Ț., „în mod solemn și categoric, mandatul expres de a duce la realizarea imediată a emancipării sale poli-

tice, sociale și economice, în condițiile și cu mijloacele pe care le va socoti potrivite”.

Liderii P.N.Ț. au considerat că le revenea misiunea istorică de a conduce lupta de emancipare a poporului român. Într-un manifest intitulat *Chemarea Partidului Național-Țărănesc* se afirma că lupta organizației politice era „continuarea străduințelor seculare ale neamului românesc pentru dezrobire și unire”, că, în acel moment, stăteau față în față „o clică despotică și hrăpăreață și o națiune românească înțreagă”. În document se aprecia că, „de zece ani trăim sub un regim de opresiune și exploatare, în care jandarmeria, starea de asediu, cenzura și nesocotirea desăvârșită a tuturor legilor a constituit singurul mijloc de a menține dominațiunea guvernelor liberale fățișe sau camuflate” (aluzie la cabinetele conduse de generalul Alexandru Averescu). P.N.Ț. a considerat că „un asemenea regim politic, vinovat de atâtea grave păcate, nu se mai poate prelungi cu o singură zi fără a primejdui existența însăși a statului român”. În *Chemare*, conducerea P.N.Ț. afirma: „Onoarea națională și respectul ce trebuie să-l avem față de jertfele înaintașilor noștri ne obligă să contribuim cu toții la înlătu-

rarea cu un ceas mai devreme a primejdioasei cărmuiri liberale”.

„Pe jos, cu căruțele, cu trenul”

Vocabularul național-țărăniștilor a căpătat accente revoluționare. Ziarul *Alba Iulia*, editat de organizația P.N.Ț. din respectivul oraș, scria, la 15 aprilie 1928: „Acum, avem cea din urmă și cea mai mare datorie: să mergem cu toții la Alba Iulia ca să zdrobim capul șarpelui liberal! Căci șarpele nu moare decât dacă îi zdrobești capul... Mai mult nu suferim, ci mai bine vom intra vii în mormânt, decât să mai fim sclavii dictaturii liberale”. Aceeași gazetă aprecia, apoi, câteva zile mai târziu, la 26 aprilie: „Alba Iulia va fi ziua judecării poporului. Va fi răzbunată nedreptatea care ne-a amărât sufletul zece ani... Se vor umple temnițele de ticăloși, ocnașii, care au tăiat în trupul neamului ca într-o ocnă de sare, vor fi închiși la Jilava. Iar Vintilă, de care ne e milă și nouă, își va da sfârșitul în mâinile Creatorului”.

Unele apeluri au apărut în versuri: „Măi române, nu uita/ Toți la Alba Iulia/Săriți cu domn Maniu toți/Să scăpăm țara de hoți”. Sau: „Veniți la Alba Iulia cu toții/Ca să spălăm rușinea toată/Nu mai vrem jug, nu mai vrem lanțuri/Murim mai bine toți pe roată”.

Cetățenii din toate satele și orașele României au fost îndemnați să vină la Alba Iulia, fie pe jos, fie cu căruțele, fie cu trenul, și să ajungă la vreme (până cel târziu în după-amiaza zilei de 5 mai) și să ia cu ei merinde

Virgil Madgearu (în centru),
la o conferință internațională la București

Conform celor stabilite la congres, la ora 14.00, un preot a urcat la tribuna principală, cerând mulțimii să repete, cu glas tare: „Jurăm pe bunul Dumnezeu să nu încetăm lupta pentru răsturnarea acestui guvern numit printr-un decret stors mișelește regelui Ferdinand pe patul de moarte, amânat de Înalta Regență și după moartea lui Ion Brătianu.

Jurăm că vom duce lupta în toate orașele și satele noastre fără odihnă și cu orice jertfă. Ne vom ruga în biserici lui Dumnezeu ca să ne dea puterea de luptă împotriva guvernului nelegiuit.

Dumnezeu să-i bată pe cei ce strică România!

Jurăm să creăm o Românie nouă, liberă, mamă ocrotitoare pentru toți fiii țării.

Apoi, preoții au împărțit anafură.

După prestarea jurământului, manifestanții au fost invitați să se întoarcă, în liniște, la casele lor, lăsându-i pe conducătorii P.N.Ț. să decidă asupra acțiunilor viitoare. Mai mulți au cerut să se organizeze un „marș asupra Capitalei”. Dar, în continuare, Maniu a dezavuat mișcarea, socotind-o periculoasă, deoarece putea degenera. Ion Mihalache, Sever Dan, Al. Vaida-Voevod și Aurel Dobrescu s-au oferit ei să îi însoțească pe manifestanți până la București, dând asigurări că marșul se va desfășura în ordine. Dar președintele P.N.Ț. s-a opus categoric, făcând și o declarație de presă, pentru ca toți să ia act de acea atitudine și de faptul că nu accepta nicio abateră de la programul stabilit.

Pe platoul cetății s-a creat o stare de confuzie, unii manifestanți dorind să plece spre case, alții spre București. Pentru

Dr. N. Lupu

dispersarea mulțimii, conducerea P.N.Ț. a apelat la sprijinul lui Gh. Tătărescu, subsecretar de Stat la Ministerul de Interne, rugându-l să intervină, pentru a pune la dispoziție cât mai multe trenuri. După câteva ore de tergiversare, guvernul a dat curs solicitării, trimițând vagoane de marfă, inclusiv pentru cărbune (în care s-au urcat minerii din Valea Jiului), adunarea încheindu-se, astfel, fără incidente majore.

Totuși, câteva mii de participanți au pornit spre Capitală. În lipsa unei conduceri și fiind hărțuiți de jandarmi pe traseu, după 40-50 km au abandonat.

Adunarea de la Alba Iulia a fost cea mai mare acțiune de acest gen desfășurată până atunci în România. Ea a fost organizată după modelul celor de la Blaj, din mai 1848, și de la Alba Iulia din decembrie 1918; o uriașă mobilizare de

forțe, zeci de mii (chiar o sută de mii) de participanți; o întâlnire prealabilă a conducerii pentru adoptarea deciziilor majore; deplasarea în mijlocul mulțimii și rostirea de discursuri înflăcărâte.

Regența a primit, la 9 mai, rezoluția de la Alba Iulia, dar nu a dat curs solicitării P.N.Ț. În aceeași zi, Vintilă Brătianu a trimis legațiilor României o telegramă: „Nu pot decât să mă felicit că am autorizat această întrunire care a pus capăt legendei revoluției și face dovada completă a lipsei de seriozitate a întregii campanii a domnului Maniu”.

După 6 mai 1928, situația guvernului Vintilă Brătianu a devenit din ce în ce mai grea. Presa internațională a publicat, zile în șir, reportaje despre cele întâmplate la Alba Iulia, mediatizând faptul că România traversa o gravă criză politică. Mai mulți lideri național-țărăniști și-au reluat deplasările în Occident, cu scopul declarat de a torpila împrumutul financiar solicitat de oficialitățile liberale pentru a stabili moneta națională. Neobținându-l, Vintilă Brătianu a fost nevoit să își prezinte demisia în ziua de 3 noiembrie 1928.

Vestea căderii guvernului a fost primită cu satisfacție de populația României. Organul de presă al P.N.Ț., *Dreptatea*, sublinia: „Ziua de 10 noiembrie 1928 este o mare dată în istoria politică a României. Vremea în care libertățile și drepturile poporului român înscrise în legile țării nu mai sunt literă moartă a sosit”. Realitatea istorică a fost cu totul alta. În numai câteva luni, pentru milioane de români euforia biruinței s-a transformat într-o cruntă dezamăgire. ■

Al. Vaida-Voevod (stânga) și I.G. Duca

între care 2.000 de mineri din Valea Jiului, mobilizați de Partidul Social-Democrat, și câteva sute de unguri, aduși de Partidul Popular Maghiar. Președintele Partidului Național, N. Iorga, nu a participat, mulțumindu-se să trimită o telegramă lui Iuliu Maniu, prin care a recunoscut dreptul P.N.Ț. de a conduce țara, atunci când Regenta va decide o schimbare de guvern.

În preajma adunării de la Alba Iulia, a circulat, cu insistență, zvonul că, la 6 mai, se va produce un „eveniment senzațional”. El a fost alimentat de declarația făcută de Maniu ziarului italian *Corriere della Serra*: „Atâta timp cât a trăit regele Ferdinand, ne-am urât întotdeauna ca el să revină asupra hotărârii sale [din decembrie 1925] și să-l recheme pe Carol... Este desigur de preferat un rege propriu-zis unei Regențe”.

Se zvonea că, în acea zi, va veni în țară principele Carol, aterizând pe platoul de lângă cetate; de acolo, va porni spre București, unde va fi și proclamat rege, la 10 mai. Zvonurile nu erau lipsite de un suport real. În ultimele luni, mai mulți fruntași național-țărăniști se întâlniseră cu Carol în capitala Franței, punând la cale planul revenirii. Urmându-l, la 21 aprilie, principele a plecat din Paris spre Bruxelles, iar, de acolo, spre Londra, unde a ajuns la 28 aprilie. Ca urmare a solicitării ministrului I.G. Duca, legațiile României din Franța, Belgia, Olanda, Germania și Marea Britanie l-au urmărit îndeaproape. Guvernul de la Londra a fost rugat să îi interzică orice activitate politică și, mai ales, să împiedice o

Constantin Argetoianu

eventuală încercare de a pleca cu avionul spre România.

Ajuns pe pământ britanic, Carol a făcut o serie de declarații de presă, în care a elogiat P.N.Ț.-ul, care avea „un program serios și cu speranță de reușită”. De asemenea, a fost difuzat un manifest prin care aducea la cunoștință „poporului României Mari” voința de a reveni în țară „spre a continua opera celor doi mari regi ai noștri”. Planul a eșuat însă în dimineața zilei de 6 mai, când autoritățile engleze au interzis decolarea avionului la bordul căruia urcase Carol, pe motiv că prezentase un pașaport fals. Astfel, „surpriza senzațională” nu s-a mai pro-

dus, iar participanții la adunarea de la Alba Iulia au scrutat cerul în zadar.

În seara zilei de 5 mai a avut loc și „sfatul” conducerii P.N.Ț., ședința prelungindu-se spre 4 dimineața, deoarece unii fruntași (mai ales Ion Mihalache și Alexandru Vaida-Voevod) au susținut ca, după adunare, să se organizeze un marș asupra Capitalei, pentru a impune Regenței demisia imediată a lui Vintilă Brătianu și formarea guvernului prezidat de Iuliu Maniu. Președintele partidului s-a opus însă cu îndârjire, afirmând că organizația nu își putea asuma răspunderea unei asemenea acțiuni.

Rezoluția de la Alba Iulia

La 6 mai, de la ora 8, liderii P.N.Ț. au participat la serviciul divin în cele două mari catedrale ale orașului (ortodoxă și unită), după care s-au întrunit în congres, în sala Teatrului „I.L. Caragiale”. După mai puțin de două ore, participanții s-au deplasat pe platoul cetății, unde, de la cele șase tribune, au ținut discursuri în spiritul celor stabilite la congres. Manifestanții purtau pancarte mari, pe care stătea scris: „Vrem Libertate, Dreptate și Egalitate!”, „Vrem alegeri libere!”, „Unitate națională!”, „Vrem guvern Maniu!”. Unii vorbitori (Ion Mihalache, Pan Halippa, Al. Vaida-Voevod) au rostit cuvinte înflăcărâte: „Să luptăm prin orice mijloace pentru doborârea dictaturii liberale”; „suntem gata să dăm sângele nostru”; „să doborâm acum guvernul”; „să ne pornim în marș spre București”.

Ion Mihalache

Ceea ce a hotărât Sfatul Țării în 1918...

nu avea acest drept. Moldova istorică se bucura de autonomie în cadrul Imperiului Otoman. Tratatul ruso-turc din 1921 nu a fost anulat nici de Rusia, nici de Turcia. Mai mult, în 2004, președintele de atunci Vladimir Putin a făcut trimitere la el, în legătură cu evenimentele din Caucaz.

Despre frontiera naturală și politică dintre România și U.R.S.S. se stipulează și în Convenția pentru restabilirea relațiilor diplomatice dintre U.R.S.S. și S.U.A., de la mijlocul anilor '30 ai secolului trecut.

Tratatul de Pace din 1947, dintre Puterile Aliate și România prevede că Basarabia și Nordul Bucovinei rămân în componența U.R.S.S. în baza Acordului dintre aceste două state, din iunie 1940. Or, în realitate nu există niciun acord, ci doar niște note ultimative ale guvernului sovietic și răspunsul guvernului român, în care se spune că „Guvernul român, pentru a evita gravele urmări pe care le-ar avea recurgerea la forță și deschiderea ostilităților în această parte a Europei, se vede silit să primească condițiile de evacuare specificate în răspunsul sovietic”.

Republica Moldova de astăzi este un stat artificial, compus din două părți neomogene: cea mai

mare parte este un teritoriu românesc, în care populația română predomină, iar cealaltă parte este un fost teritoriu rusesc, cu o populație predominant slavă. Stalin, la propunerea lui Hrușciov, a dezmembrat Basarabia în trei părți, deși în anii ocupației țariste (1812-1918)

provincia fusese păstrată ca un întreg. Sudul Basarabiei și Nordul Bucovinei au fost date Ucrainei. În 1946, conducerea comunistă de la Chișinău a trimis lui Stalin o scrisoare oficială solicitând revenirea județelor din Nord și din Sud în componența R.S.S. Moldovenești. Hrușciov l-a convins pe Stalin să nu cedeze.

Noi, românii din Republica Moldova, așteptăm ca Rusia să nu ne mai atribue o altă etnie moldovenească decât cea pe care o avem, de români. Cu dezmembrarea U.R.S.S., aderarea României la NATO și UE s-au creat condiții pentru o împăcare istorică între români și ruși, așa cum au procedat francezii și germanii după cel de Al Doilea Război Mondial. Este nevoie doar de voință politică și de respect față de adevărul istoric. ■

*... au anulat Stalin și Hrușciov;
în imagine, de la stânga la dreapta:
Molotov, Hrușciov și Stalin, la o paradă în Piața Roșie*

După intrarea trupelor sovietice în Basarabia, în iunie 1940, s-au tipărit astfel de foi care înfățișau „entuziasmul” cu care fuseseră primiți ocupanții

Reverberații DOUĂ CONDITII

SERGIU ION CHIRCĂ

Membru de onoare al Academiei Române

Sunt un cititor al revistei Magazin istoric de dinainte de 1990. Pe atunci, eram obligat de multe ori să mă abonez la Moscova, pentru că la Chișinău nu se făceau abonamente la revista dumneavoastră. Este cartea preferată în familia noastră. Soția, Lucica, este medic, dar Magazinul istoric este precum Biblia pentru ea.

Vă trimit un mic comentariu pe marginea articolului domnului ambasador Aleksandr A. Ciurilin, publicat în numerele 10 și 11 de anul trecut.

In articolul *70 ani de la începutul celui de Al Doilea Război Mondial*, domnul ambasador scrie că „practic, puterile occidentale au obligat U.R.S.S. să adopte linia reconsiderării relațiilor sale cu Germania”. Rusia sovietică, cu mult înainte de august 1939, a adoptat așa-numita „linie de reconsiderare a relațiilor sale cu Germania”, realizând în secret înarmarea armatei lui Hitler pe teritoriul său, antrenând-o în cadrul poligoanelor secrete sovietice. De asemenea, s-a organizat producția de armament în U.R.S.S., pentru că Germaniei i se interzisese prin Tratatul de Pace să aibă o astfel de industrie. Apoi, blindatele, avioanele și tunurile erau transportate sub formă de subansambluri în Germania și remontate. Această colaborare a consolidat parteneriatul sovieto-german, care se baza și pe dorința de reorganizare a Europei, ambele țări fiind nemulțumite de ordinea mondială rezultată în urma Primului Război Mondial.

Domnul ambasador mai spune în articol că Finlanda, Estonia, Letonia, Lituania și Basarabia „fuseseră state sau teritorii aflate în componența Rusiei și îi fuseseră luate după Primul Război Mondial, prin hotărârile de la

Versailles sau prin anexiuni directe [subl. S.I.C.]”. Prin anexiuni directe se înțelege „răpirea” Basarabiei de către România în 1918. Să reamintim cuvintele lui Lenin, din februarie 1921: „însă au rămas astfel de țări, cum este România, care nu au încercat să lupte cu Rusia. Desigur, când noi am lichidat definitiv frontul cu Vranghel, România, în momentul prielnic pentru acest stat, nu s-a decis la război, iar acum [deci, după februarie 1921 – n. S.I.C.] este și mai puțin probabil că o va face”. Așadar, nu România a atacat Rusia și anexat Basarabia, ci U.R.S.S., în iulie 1940.

Basarabia a fost prima provincie românească ce a declanșat, în martie 1918, procesul de întregire a românilor.

În 1940, Rusia a încălcat propriul angajament internațional, ce o obliga să țină cont de hotărârea Sfatului Țării din 27 martie 1918. Avem în vedere Tratatul dintre Republica Turcia și Federația Rusă, din 16 martie 1921, în care se stipulează că toate tratatele dintre cele două imperii sunt declarate nule și nu mai au nicio valoare. Desigur, se avea în vedere și Tratatul de la București, din 1812, prin care Imperiul Otoman ceda Rusiei Basarabia, deși

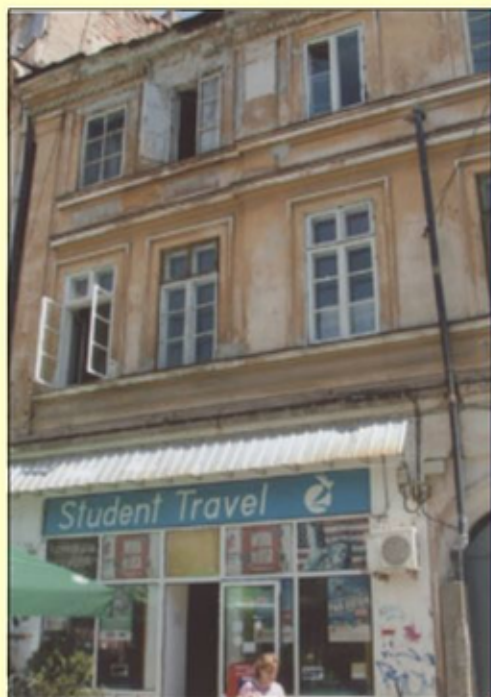

Foto de la cititori

HOTEL „CONCORDIA“

Sunt bucureștean din prima jumătate a secolului trecut. În drumul meu către Biserica Stavropoleos, trec pe strada Smârdan. Aici se află, încă, fostul Hotel „Concordia“, locul unde fruntașii partidei naționale au hotărât, în ianuarie 1859, ca proaspătul ales domn al Moldovei, Alexandru Ioan Cuza, să fie propus domn și în Țara Românească.

Anul trecut, când s-au împlinit 150 ani de la Unire, m-am așteptat ca în clădirea istorică să fie organizate manifestări care să amintească de acele momente. Singurul lucru care s-a schimbat a fost... poarta de acces. S-a montat una nouă, care seamănă cu cele de la puscărie. Am aflat că proprietarul clădirii a evacuat, amiabil, și ultimii locatari. Urmează oare ca și placa comemorativă, singura care mai amintește că în acea clădire s-a luat hotărârea ce a marcat

cursul istoriei noastre în veacul al XIX-lea, să fie înlăturată? ■

Mișu DOBROVICESCU

CHIPURI ȘI MOMENTE

Cât de mult din istoria unei instituții care împlinește 130 ani de existență poți cuprinde în 200 pagini de carte? Foarte mult, dacă îi cunoști istoria și dacă o prețuiești.

Volumul *Banca, banii și banchierii*, scris de Cristian Păunescu, apărut la Editura Oscar Print și lansat în Sala „Mitiță Constantinescu” a B.N.R., în ziua de 16 decembrie a anului trecut, este un compendiu de istorie a Băncii Centrale a României. Parcurgându-l, aflăm cum s-a întemeiat Banca Națională, cum a crescut și și-a extins rețeaua de sucursale. O mențiune aparte trebuie făcută pentru acel proiect fără precedent pentru instituțiile statului nostru: reconstituirea situației actuale a fostelor sucursale din teritoriile pierdute de România în 1940: Nordul Bucovinei, Basarabia și Cadrilater. Găsim în aceste pagini, pentru prima oară, schițată istoria sucursalelor B.N.R. din Cernăuți, Hotin, Storoișeni, Chișinău, Bălți, Ismail, Cetatea Albă, Tighina, Cahul, Orhei, Soroca, Bazargic, Silistra, cât și starea prezentă a clădirilor, acolo unde s-au mai păstrat. De o la fel de atentă prezentare beneficiază și palatele din București ale B.N.R. Este apoi recompus cadrul legislativ al activității bancare, etapele constituirii lui în perioada interbelică și modul cum a fost afectat de modificările aduse de regimul comunist.

A doua parte a cărții se ocupă de „oamenii care au sfințit locul”. Sunt portrete de guvernatori ai B.N.R., de membri ai Consiliului de Administrație, de funcționari ai Băncii care i-au marcat existența. Unii dintre ei s-au bucurat de recunoașterea meritelor lor în timpul vieții, alții au sfârșit în închisorile comuniste. Oricum, nicio altă instituție de la noi nu a făcut atât pentru păstrarea memoriei înaintașilor și, mai ales, pentru ca tradiția să nu se piardă, să fie cunoscută de cei care azi lucrează în Banca Națională a României.

S-a tot vorbit, după 1990, de câteva momente când B.N.R. și guvernatorul său, domnul Mugur Isărescu, au salvat economia României aflată în pragul colapsului. Detalii vom afla probabil peste ani, când va fi posibil accesul la documente. În cea de a treia parte a cărții descoperim câteva secvențe din trecut, când Banca a jucat un rol similar în momente de restriște pentru noi sau pentru vecini: criza economică din 1929-1933, evacuarea aurului polonez și găzduirea unei părți a acestuia, după izbucnirea celui de Al Doilea Război Mondial, asigurarea unor fonduri pentru ca emigrația să-și poată desfășura activitatea după instaurarea regimului comunist.

În sfârșit, cea de a patra secțiune a cărții prezintă o parte a operei de mecenat făcută de Banca Națională a României, atât în țară, cât și dincolo de granițele ei.

Autorul schițează în *Cuvânt înainte* și tema unui posibil viitor volum, de istorie trăită, înfățișând sintetic și cronologic cei 20 ani ai recăpătării de către B.N.R. a rolului de Bancă Centrală, eliberată de servituțile impuse înainte de 1990 prin statutul de anexă a Ministerului de Finanțe.

Au vorbit despre carte celor prezenți domnul academician Mugur Isărescu, guvernatorul B.N.R., și academician Florin Constantiniu, relevând pasiunea pentru istorie a autorului, mi-

nuția în reconstituirea detaliului și talentul de a povesti atrăgător istoria unei instituții caracterizată prin discreție și secret bancar.

Un volum care stă mărturie afirmației autorului din finalul *Cuvântului înainte*: „Și eu am fost la Banca Națională!” ■

Dorin MATEI

Augustin Buzura, Cristian Păunescu și Virgil Căndea la mănăstirea Țigănești, în 1997

ALBUM ISTORIC

PARISUL INUNDAT

„Galerie des Bibliothèques“ din Paris, situată în cartierul Marais, pe strada Mahler, găzduiește, începând din 8 ianuarie (până pe 28 martie), o interesantă expoziție, cu ocazia centenarului devastatoarelor inundații ale Senei, din ianuarie 1910. Catastrofa naturală de acum exact 100 de ani, prezentată de publicația Le Figaro, este văzută sub aspect istoric, științific, dar mai ales artistic, grație unui fotomontaj contemporan, realizat de artistul Hervé Bernard.

Sunt expuse 200 de documente, fotografii originale, cărți poștale, afișe, presă ilustrată, planuri, picturi și desene, manuscrise. Se reconstituie șocul trăit de populație, dereglările suferite de viața de zi cu zi a parizienilor, reacțiile autorităților în fața acestor inundații spectaculoase, ecourile lor din lumea întreagă, ilustrate de presa timpului.

Din expoziție (la a cărei adresă online www.inondation1910.paris.fr, pot fi găsite numeroase ilustrații, prezentate și pe aceste planșe) nu lipsesc caricaturile, pentru că francezii au știut și să râdă pe seama catastrofei.

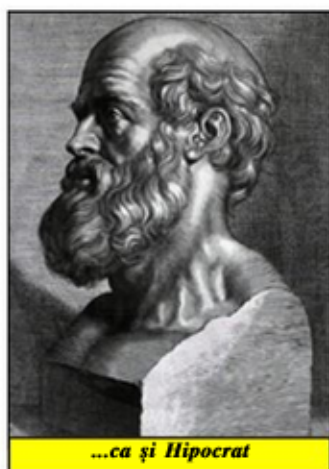
A împrumutat această idee de la Hipocrat, figura dominantă a timpurilor prearistotelice. Hipocrat moare când Aristotel avea doar frageda vârstă de 14 ani. El a întrebuițat termenul de *catharsis*, pentru a defini purgarea și menstruația, în care vedea două fenomene de purificare a corpului de toxine dăunătoare. Iar Aristotel a dezvoltat în *Poetica*, lucrarea sa de căpătâi, ideea purificării spirituale, *catharsisul*. El a explicat cum vizionarea unei tragedii, pe măsura desfășurării dramei, încarcă spiritul spectatorului cu pasiuni intense, uneori violente, care, odată cu deznodământul, și el tragic, produc purificarea sau eliberarea emoțiilor acumulate, ca și fluidul menstrual. Aristotel a transferat noțiunea de purificare din sfera biologică în sfera spirituală, lărgind noțiunea de *catharsis*.

Platon nu împărtășește aceeași opinie. El vede în poezie, spre exemplu, o încărcare spirituală care realizează o slă-

bire a autocontrolului. *Catharsisul* aristotelian atinge apogeul în piesele lui Sofocle, în care numai prin chinurile la care este supus Oedip și orbirea sa se realizează eliberarea cetății Theba.

Spiritualul în filosofia greacă nu era considerat un domeniu aparținând creierului. Spiritualitatea continuă să fie separată de creier până la sfârșitul secolului al XVII-lea (la Molière, în 1673), coexistând cu începuturile emoției științifice, o perioadă mai lungă de un secol. Piesa *Tartuffe* a lui Molière este un exemplu de *catharsis* pozitiv, realizat de umor. Piesa umoristică interpretată azi pe scena „Naționalului” de către Horațiu Mălăele soluționează *catharsisul* în favoarea victimei. Autorul creează cu măiestrie, cu ajutorul ipocriziei, plasa deposedării de toate bunurile sale a așa-zisului său „prieten”, Orgon. Pe când spectatorul așteaptă ca Orgon să fie arestat, trimisul regelui îl arestează pe Tartuffe, spre deliciul spectatorului, al cărui *catharsis* constă din bucuria falimentului ipocriziei.

Istoria științifică a emoțiilor începe cu *Carnetele lui Leonardo Da Vinci*, în anii 1510, carnete care conțin incursiunile geniului în emoții și pasiuni, tratate și înțelese de judecată și rațiune, ca și filosofia greacă, și dezbrăcate de misticism. „Ingeniozitatea umană nu va putea niciodată să conceapă o invenție mai reușită, mai simplă și mai directă decât cea făcută de natură”, scrie el.

...ca și Hipocrat

De la *Deus sive naturae* (Dumnezeu sau natură) al filosofului olandez Baruch Spinoza, din anul 1660, până la *Expresia emoțiilor la om și animale* a lui Charles Darwin, din 1872, au trecut mai bine de 200 de ani, în care acești doi titani bătătoresc drumul emoțiilor spre neuroștiința căreia ele îi aparțin. Definiția lui Platon – „pasiunea este un animal sălbatic care caută să scape din corpul omenesc” – devine la Darwin o atitudine înnăscută, neînvățată a omului, datorită similitudinii ei cu cea a animalului.

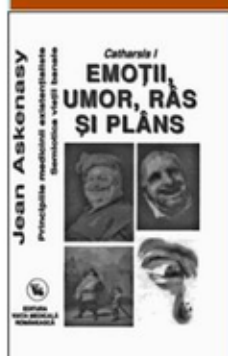
Povestea copilului sălbatic de la Aveyron, din sudul Franței, descoperit la 8 ianuarie 1800, care l-a inspirat și pe François Truffaut, în filmul său *Copilul sălbatic*, din 1969, readuce în discuție diferențele dintre om și animal și definiția omului. În cei 127 de ani parcurși de la cartea lui Darwin până la cea a lui Joseph Le Doux, scrisă în 1987 și intitulată *Creierul emoțional*, trecând prin contribuțiile unor nume ilustre ale științelor, ca William James, Walter Cannon, Edouard Claparède,

Platon și Aristotel au dat accepțiile lor termenului de catharsis...

Exclusivitate

Autorul acestui articol este neurolog, profesor la Facultatea de Medicină a Universității din Tel-Aviv și director al Institutului de studii asupra somnului din același oraș. A absolvit Facultatea de Medicină din Cluj, unde și-a luat și doctoratul, în 1954. A părăsit România, emigrând în Israel, în 1972, dar continuă să se considere produs al școlii românești de medicină. La 1 octombrie 2009 și-a lansat la Academia Română o carte, *Emoții, umor, răs, plâns*, apărută la „Editura Viața Medicală Românească”, cu o prefață de academician Ionel Haiduc. L-am ascultat prezentându-și volumul și, la sfârșit, i-am solicitat un articol pentru revistă.

EMOȚIE ȘI RÂS DE LA ARISTOTEL LA KANT

JEAN ASKENASY (Israel)

Renașterea a fost piatra de hotar care a împărțit istoria emoțiilor în două etape distincte, cea filosofică și cea științifică. Prima, istoria filosofică a emoțiilor, începe cu Aristotel, în secolul al IV-lea î.H. El considera emoțiile – ca râsul, surâsul, suspinul și plânsul – acte de purificare spirituală.

Două ipostaze ale râsului, peste veacuri: filosoful Democrit, în viziunea pictorului bolognez Agostino Carracci (secolul al XVI-lea) și Horatiu Mălăele în „Tartuffe”

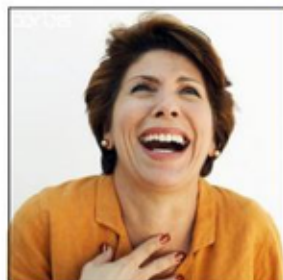
(secolul al III-lea d.H.), că tradiția aniversării *hilariei* a fost suspendată prin decret imperial, după demascarea unui odios complot pus la cale de Maternus contra împăratului roman Commodus (180-192 d.H., *Magazin istoric*, nr.10/2001).

Rabelais, în tripla sa calitate, de preot, medic și scriitor, imortalizează râsul ca o reacție emoțională a stării de bine, opusă supărării, tristeții și durerii, reacție emoțională a stării de rău (*Gargantua și Pantagruel*).

Filosoful Immanuel Kant și evoluționiștii Spencer și Bergson consideră râsul ca o formă de eliberare a unei energii încărcate progresiv de o așteptare încordată, soldată cu nimic. Sigmund Freud, în 1905, dă o imagine plastică a aceleiași idei în definiția: râsul este rezultatul contrastului dintre solemnul impus de evoluția faptelor și bruschețea surprizei provocate de bulversarea unei așteptări fără rost. Surpriza, ca element declanșator, este accentuată și de alți autori. Râsul

este asociat de mulți gânditori cu violența. În Biblie cuvântul *râs* apare de 29 de ori și în 13 cazuri (45%) este legat de violență. Studiile antropologice consideră că scrâșnetul dinților sau frecarea lor la auzul râsului este o trăsătură fie de violență, fie o expresie a victoriei.

Curba de vârstă a râsului descoperă că, la copiii preșcolari, râsul poate apărea până la 400 de ori pe zi, în vreme ce adultul prezintă o frecvență de maximum 17 ori pe zi. ■

Un eschimos și un geolog merg prin zăpadă. La un moment dat, apare un urs polar. Repede, eschimosul pune schiurile. Geologul îi spune: Oricum nu vei reuși să alergi mai repede decât ursul! La care eschimosul răspunde: Important este să alerg mai repede decât tine!

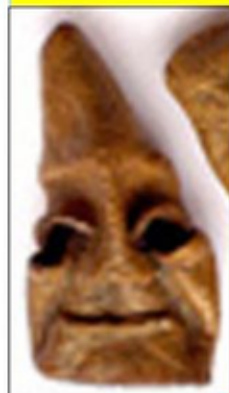
Mottoul zilei de miercuri: Dacă cineva râde, râzi împreună cu el! Dacă cineva cântă, cântă împreună cu el! Dacă cineva lucrează... lasă-l să lucreze.

În bere e putere. În vin e sănătate. În coniac e distincție. Iar în apă sunt microbi.

La un ospiciu, unul dintre nebuni iese val-vârtej în curtea spitalului, aleargă și se suie într-un copac. Psihiatrul îl ia cu binișorul: Dă-te jos, că nu se întâmplă nimic... Nu mă dau! Dă-te jos, ce faci acolo? Mănânc cireșe! Păi nu vezi că ăsta e măr? Mi-am adus de acasă, ce mai ai de zis?

Psihiatrul îl întreabă mirat pe unul dintre pacienți: Ia spune-mi, de ce te lauzi la toată lumea că ești Napoleon, iar mie îmi spui că ești Ludovic al XVI-lea? Păi dumneavoastră sunteți medicul meu, nu pot să vă mint.

Cele șapte minuni ale comunismului: 1. Toată lumea avea de lucru. 2. Deși toată lumea avea de lucru, nimeni nu muncea. 3. Deși nimeni nu muncea, planul se făcea cu peste 100%. 4. Deși planul se făcea cu peste 100 %, nu puteai cumpăra nimic. 5. Deși nu găseai nimic de cumpărat, toată lumea avea de toate. 6. Deși toată lumea avea de toate, toți furau. 7. Deși toți furau, niciodată nu lipsea nimic.

James Papez și Paul MacLean, emoția a fost transferată lent, dar sigur, din domeniul filosofiei în domeniul biologiei și neuroștiințelor.

Râsul și zâmbetul, bijuterii ale arsenalului omenesc de supraviețuire, fac parte din vocabularul universal și exprimă bucuria și veselia omului. Râsul și zâmbetul, izolat de contextul verbal, au un efect fatic ambivalent. Un om care îți zâmbeste nu poți ști dacă te ironizează sau te îndrăgește. Pentru a ști ce reprezintă surâsul, trebuie să-i adaugi cuvântul. La fel și inversul. Există cuvinte ambigue, care, în absența surâsului sau râsului, nu știi ce vor să spună, când cuvântul întrebuințat este polisemantic.

Râsul își are istoria sa, care începe acum două milioane de ani. Omul este o ființă socială și, ca atare, trăiește în perechi, în familie sau în grup, fapt care a impus de la începuturi nevoia de a comunica. Dar nevoia de a comunica este un fenomen întâlnit și la animale, la speciile

Filosoful olandez
Baruch Spinoza...

mai evoluate. La primate, devine chiar mai proeminent. Omul de Neanderthal însă a transformat de-a lungul mileniilor sunetele izolate în rudimente de limbaj, iar tipătul de triumf a devenit râs. *Homo sapiens*, la încheierea a două milioane de ani de evoluție pe

spirala progresului, a transformat rudimentul de limbaj într-un limbaj sofisticat și complex. Emoția de bucurie și-a însușit expresiile râsului și surâsului, iar raționamentul dotat cu umor și-a găsit potecile de scurt-circuitare spre surâs și râs, așa cum

François Rabelais

tristețea și durerea și le-au găsit spre oftat și plâns.

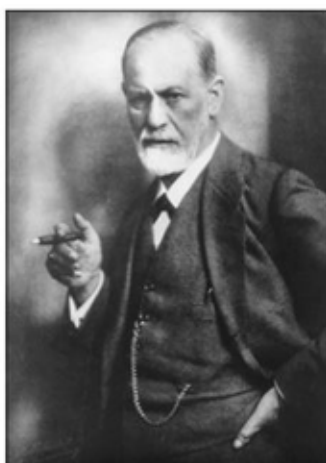
Filosofia greacă leagă emoțiile și formele lor de exprimare de pasiune. Aristotel considera că omul este singurul înzestrat cu darul de a râde, negând existența lui la alte viețuitoare, fapt contestat de

științe. Platon considera râsul ca un mecanism de a-ți ascunde o deficiență de cunoaștere, fapt dovedit a fi una dintre nenumăratele sale atribute. Filosoful Isidor din Alexandria, neoplatonician care trăiește la sfârșitul secolului al V-lea î.H., acordă o importanță deosebită râsului, pe care-l numește *hilaris* în latină, termen provenit din grecescul *hilaria*, prin care îl înalță pe pedestalul divinității, considerându-l zeitate, celebrată anual. În zilele de

poveste Maximus Monachus (secolul al VII-lea), au loc la romani sărbătorirea căsătoriilor, nașterilor, întreceri sportive, mascarade, jocuri de noroc, baluri mascate și chiar încoronări, pe scurt, toate eveni-

mentele marcante ale anului. În descrierile istoricului Valerius Maximus, ziua celebrării *hilariei* era însoțită de băutură, muzică, dansuri și veselie. Tristețea, supărarea, necazurile erau prohibite în acea zi.

Zia stabilită pentru celebrarea *hilariei* era a 8-a zi înaintea calendelor din aprilie, considerată ziua Cybele, zeita-mamă a pământului la greci sau Gea la romani. Ziua corespunde cu 25 martie, *feria stativa*. Și iată, poveste istoricului grec Herodian

... și Sigmund Freud au fost sensibili la emoțiile oamenilor, pe care le-au convertit în opere de genuri diferite

Familie de ȱigani într-o fostă casă săsească

consacrat exclusiv acestui subiect (Radu Ioanid, *Răscumpărarea evreilor. Istoria acordurilor secrete dintre România și Israel*, Iași, Editura Polirom, 2005), în ceea ce privește emigrarea germanilor situația este mai puțin cunoscută.

economică a României către acest spațiu, produsă în a doua jumătate a anilor '50, au început să facă diverse intervenții neoficiale la autoritățile române, însoțindu-le de „mici atenții”.

Referindu-se la debutul acestui gen de intervenții, Ion Mihai Pacepa relatează în *Orizonturi roșii*: „La sfârșitul anilor '50, un om de afaceri britanic, Henry Jacober, care avusese legături comerciale cu România timp de mulți ani

În ceea ce privește obținerea de pașapoarte false, se pare că și aici posibilitățile erau diversificate. Ziarul *Scântea* din 6 februarie 1948 anunța cu litere de o șchioapă: „Banda falsificatorilor de certificate de emigrare și vize de pașapoarte a fost prinsă”. În fapt, era vorba despre capturarea unei grupări conduse de un plastograf celebru la nivel european, Richard Hofman, care se ocupa cu falsificarea de certificate de emigrare și pașapoarte boliviene, franceze și uruguayene. Sumele pretinse datoritorilor mergeau până la 800.000 lei pentru un pașaport (în condițiile în care un kg de unt costa 580 lei, iar unul de jambon de porc 450 lei).

Instalarea temeinică a regimului comunist a împuținat sensibil posibilitățile de evaziune din țară, în vreme ce dorința de a părăsi preconizata societate a egalității cuprindea categorii tot mai largi de cetățeni. În anii '50 tendința de emigrare include segmente distincte ale populației, mai ales pe cele care dispuneau de unele conexiuni peste hotare, așa cum era cazul evreilor și germanilor. Dacă despre emigrarea evreilor există mai multe studii și chiar un volum

Stegari ai Grupului regional Heilbronn, cu prilejul „Zilei Patriei Sașilor Transilvăneni”, în localitatea Dinkelsbühl (1982)

Potrivit unor statistici germane, în anii '50 ritmul emigrării germanilor din România a fost redus: în 1951 – 1.031 persoane, în 1952 – 26 persoane, în 1953 – doar 15, ajungându-se la cifre mai mari abia în 1958 (1.383 persoane). Evident, cererile de plecare erau mult mai numeroase, dar posibilitățile de soluționare erau extrem de limitate, datorită exigenței factorului politic. În acest context, legile economiei de piață au intrat în acțiune. Întrucât cererea depășea cu mult oferta, posibilitatea unor câștiguri substanțiale a fost rapid intuită de oamenii de afaceri. Concret, diverse persoane din Occident, profitând de deschiderea

și fusese recrutat de către D.I.E., a cerut o întrevedere urgentă. I-a spus agentului care se ocupa de el, Gheorghe Marcu, că a informat serviciul de spionaj extern israelian referitor la contactul său cu rețeaua de spionaj român și că aceștia voiau să-l folosească într-o operațiune specială, foarte secretă. Mesajul său consta în faptul că serviciul israelian era gata să plătească guvernului român o anumită sumă de bani, confidențială, pentru fiecare evreu lăsat să emigreze, totul fiind bazat pe o înțelegere nescrisă, amabilă, între Jacober și Marcu. Bucureștii a respins această propunere, considerând că este o provocare, dar Jacober

ACȚIUNEA „VIENEZII”

FLORIAN BANU

„Orice persoană are dreptul de a părăsi orice țară, inclusiv a sa, și de a reveni în țara sa”, stipulează art. 13 din Declarația universală a drepturilor omului, adoptată de Adunarea Generală a O.N.U., la 10 decembrie 1948.

Din nefericire, în pofida trecerii a peste șase decenii de la adoptarea acestei rezoluții O.N.U., o astfel de prevedere a rămas încă, pentru cetățenii multor state, la nivelul unui deziderat, acest drept fundamental fiind sever restricționat de diverse regimuri politice.

Cetățenii români s-au aflat și ei în această situație, de prizonieri în propria țară, de-a lungul existenței regimului comunist. Dreptul de a părăsi „statul oamenilor muncii de la orașe și sate” era limitat de către autorități și acordat discreționar, în funcție de orientările și interesele de conjunctură ale regimului.

Cvasi-imposibilitatea de a obține un pașaport și de a părăsi legal România i-a împins pe mulți cetățeni români către variante alternative: treceri frauduloase de frontieră, procurarea unor pașapoarte false sau mituirea unor oficiali implicați în procesul de analiză și aprobare a cererilor de eliberare a pașapoartelor și a vizelor de ieșire din țară.

Fiecare cale de „ocolire” a opreliștilor ridicate de autorități poate fi ilustrată prin numeroase exemple. Pe uscat, pe apă sau prin aer, românii au încercat și, uneori, au reușit să înșele vigilența autorităților. Probabil că tentativa cea mai cunoscută de părăsire ilegală a României rămâne aceea a unei părți a liderilor P.N.Ț., arestați de agenții Siguranței la 14 iulie 1947, pe aerodromul de la Tămădău.

● Un pașaport, cât 1.380 kg de unt sau 1.780 kg jambon ● Legea cererii și a ofertei aplicată la eliberarea vizelor de ieșire din țară ● Serviciul de spionaj extern israelian face primul pas; Henry Jacober îl face pe al doilea ● Un agent

al Securității prea lacom ● Noi

actori pe piața vizelor ●

Pașaportul fals, un risc prea

mare ● Cum să câștigi bani

fără să faci nimic ● Dispus

la orice, în afară de

spionaj ● Se implică

și Contrainfor-

mațiile militare

Cancelarul vest-german Helmut Schmidt și Nicolae Ceaușescu

Familie de țărani sași își ia rămas bun, plângând, de la preotul din sat, înainte de plecarea din țară

Mult mai lucrativă și mai lipsită de riscuri era calea aleasă de Henry Jacober (Henrik Illes Iakober), comerciantul britanic de care amintit, originar el însuși din România. Acesta își crease o rețea de agenți în Germania și Austria care să-i procure date despre familiile care doresc să emigreze din România și care au rude în Occident. Odată identificați „clienții”, erau contactate rudele dispuse să plătească sume de bani în schimbul obținerii vizelor (4.000-5.000 de dolari de persoană). În funcție de credulitatea acestora, se încasa fie un avans, fie suma integrală, banii fiind depuși în anumite conturi personale, în vreme ce clienților li se spunea că cea mai mare parte a acestor sume sunt virate statului român.

Ulterior, Jacober contacta unele persoane din conducerea întreprinderilor de comerț exterior „Prodexport” și „Mașini import” care, prin relațiile pe care le aveau, îi puteau confirma dacă numele celor pentru care se plățiseră sumele de bani se află pe listele aprobate de Comisia pentru Pașapoarte, Vize și Repatrieri a M.A.I.

Dacă aceștia erau printre fericiții beneficiari ai vizei de emigrare, Jacober susținea că este meritul său, faptul fiind

prezentat rudelor din Occident ca un rezultat al lobby-ului făcut, și încasa restul de bani, în cazul în care, inițial, fusese virat doar un avans. Dacă numele de pe lista lui Jacober nu se regăseau pe listele comisiei, acesta

tactate organizațiile din Germania ale sașilor și șvabilor imigrați din România, oferindu-li-se aceste servicii de intermediere.

Printre colaboratorii lui Henry Jacober se număra și comerciantul Fischer Dezideriu din Viena. Acesta era născut la 11 februarie 1907, în Deta, județul Timiș, de naționalitate evreiască,

Indicator stradal din localitatea Drabenderhöhe, Germania, simbolizând Biserica Neagră din Brașov și purtând numele de „Țara Bârsei”

încerca să-i liniștească pe cei care plățiseră cu diverse promisiuni de rezolvare ulterioară, invocând dificultatea cazului, tergiversând înapoierea banilor până la doi ani de zile. În cazuri extreme, când rudele își pierdeau răbdarea, amenințând cu plângeri la poliție sau acționarea în justiție, Jacober returna sumele primite, mulțumindu-se cu dobânda încasată pentru timpul cât banii se aflau în contul său. În felul acesta, fără a risca vreo pierdere, omul de afaceri obținea sume de ordinul a sute de mii de dolari. În cazul rezolvării solicitării, beneficiarii erau îndemnați să mai trimită și alți cunoscuți care se confruntau cu aceeași problemă. Au fost chiar con-

absolvent al Școlii Superioare de Comerț. Până la instaurarea regimului comunist, se ocupase de afaceri cu cereale. Ulterior, a lucrat ca achizitor la o cooperativă de consum. A plecat din România în anul 1952, stabilindu-se inițial în Israel. Ulterior, s-a mutat la Viena, unde s-a implicat în afaceri cu monete de aur și ceasuri din și către România. În 1969 a fost contactat de Jacober și introdus în afacerea cu vizele de emigrare.

Concret, în schimbul unui comision de 5%, Fischer Dezideriu îi procura lui Jacober date despre potențialii clienți (rude din R.F.G., Austria și Elveția ale etnicilor germani din România), iar în unele cazuri îi contacta personal și

a insistat". Deși Pacepa fabulează adesea în scrierile sale, episodul amintit este confirmat de documente din arhivele Securității. Potrivit acestor documente, cetățeanul britanic de origine evreiască Henry Jacober nu s-a mulțumit să intermedieze doar emigrarea co-religionarilor săi, ci și-a extins serviciile și în domeniul emigrării germanilor din România.

Primele informații despre plata unor sume de bani în schimbul eliberării vizelor de emigrare pentru etnicii germani din România datează din anul 1954. Începând din anii 1957-1958, pe lângă activitatea de *lobby* efectuată de Jacober, începe să se facă

pentru soluționarea cererilor de emigrare. În caz de succes, avocatul român își încasa comisionul.

Avocatul Șerbănescu era însă agent al Securității și, întrucât se pare că stabilise cu Garlepp (din proprie inițiativă) ca o parte a comisioanelor să-i fie virate într-un cont din Elveția, a fost înlăturat din schemă în anul 1962. Din acel moment, avocatul Ewald Garlepp a fost preluat de un agent al Direcției de Informații Externe (D.I.E.), avocatul Roman Porăstău, iar serviciile de eliberare contra cost a vizelor de emigrare au fost monopolizate de către D.I.E.

Tranzacțiile intermediare de Ewald Garlepp s-au derulat cu succes, înregistrând o creștere numerică de la an la an, cu excepția unui scurt *intermezzo* între 1964-1966, perioadă în care contactele au fost întrerupte, ca urmare, în expri-

marea lui Garlepp, „a unor calomnii răspândite în R.F.G. la adresa sa și a avocaților din România“, după cum s-a exprimat Garlepp.

Întrucât numărul de vize intermediare de Garlepp era sensibil mai mic decât numărul cererilor, această „piață“ a intrat și în atenția altor întreprinzători. Astfel, la începutul anilor '70, Securitatea deținea informații că pe teritoriul R.F.G. existau unele grupări („Inform“, „Ajutorul fugarilor“) care, în schimbul unor sume de bani, bijuterii sau alte valori, se ocupau de scoaterea ilegală a unor persoane din țările socialiste. Procedura folosită de acestea era însă mai riscantă, fiind vorba de confecționarea unor pașapoarte false. Acțiunile acestor „întreprinzători“ se soldau uneori cu eșecuri. Astfel, Held Ewald Rondal, din Berlinul de Vest, născut la 19 mai 1947, membru al unei astfel de grupări, a fost arestat și condamnat în România în anul 1970, în timpul unei tentative de a scoate din țară pe unii cetățeni români, folosindu-se de documente falsificate.

Ruine ale unei case săsești din Sebeș, în perioada politicii de sistematizare a satelor

simțită acțiunea unui avocat german, Ewald Garlepp. Acesta stabilise contacte cu avocatul Crăciun Șerbănescu, căruia îi oferea diferite sume de bani, în schimbul obținerii vizelor de emigrare pentru diverse persoane de etnie germană. Procedura era simplă: rudele din Germania ale celor dornici să emigreze îl contactau pe Garlepp și-i achitau un onorariu, acesta transmitea avocatului român numele și alte date de identificare ale respectivelor persoane, după care urma demersuri neoficiale la Ministerul Afacerilor Interne

Demonstrație a portului popular săsesc cu prilejul „Zilei Patriei Sașilor Transilvăneni“, în localitatea Dinkelsbühl (1981)

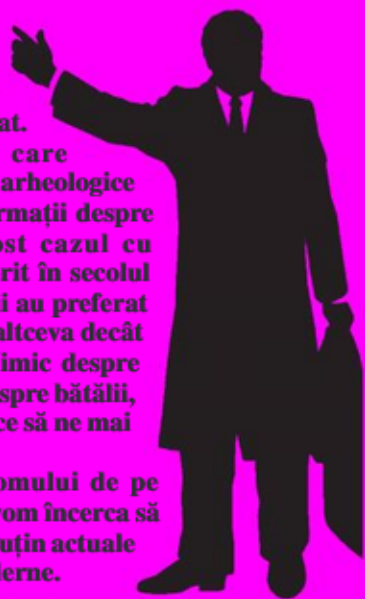
Oameni de ieri, probleme de azi

Mult timp, istoricii au fost atenți în special la faptele elitelor, ale șefilor de stat și ale miniștrilor lor sau ale generalilor și ale băătăliilor pe care le-au dat.

În rarele cazuri în care hazardul descoperirilor arheologice le-a adus în față și informații despre omul de rând, cum a fost cazul cu „Papyrusul Borgia“, descoperit în secolul al XVIII-lea la Herculaneum, istoricii au preferat să îl ignore, întrucât nu oferea nimic altceva decât lista completă a unor muncitori. Nimic despre regi, nimic despre miniștri, nimic despre băătălii, nimic despre legi și legislatori... De ce să ne mai obosim citindu-l?

Pentru a face cumva dreptate „omului de pe stradă“, inițiem o rubrică nouă, unde vom încerca să prezentăm situații mai mult sau mai puțin actuale în ipostaze antice, medievale ori moderne.

O FATĂ NERECUNOSCĂTOARE DE ACUM 2.200 DE ANI

ADRIAN GEORGE DUMITRU

În Egiptul guvernat de dinastia greco-macedoneană a Lagizilor (305-31 î.H.), fondată după moartea lui Alexandru cel Mare, copiii erau obligați, atât în dreptul egiptean, cât și în dreptul elenic, să își întrețină părinții bătrâni care le asiguraseră o educație adecvată până la vârsta maturității. Cu toate acestea, unul dintre papyrii care au ajuns până la noi conservă plângerea unui oarecare Ktesikles, a cărui fiică și-a neglijat îndatoririle odată ce acesta s-a îmbolnăvit și a devenit o povară.

Deși obținuse o hotărâre judecătorească favorabilă, Ktesikles s-a văzut obligat să se adreseze regelui Ptolemeu al III-lea Euergetes (246-222 î.H.), în ultimul său an de domnie,

zugrăvind situația în cuvinte simple și cerând ca regele să facă ceva pentru ca fiica să își amintească faptul că are un tată. Documentul, așa cum ni s-a păstrat,

nu este o ciornă a unui scrib, ci un exemplar de arhivă – are o dată de înregistrare și o rezoluție.

Or, în mai puțin de câteva luni, în primul an de domnie al fiului lui Euergetes (Binefăcătorul), Ptolemeu al IV-lea Philopator (Cel care își iubește tatăl 221-205 î.H.), un funcționar regal, al cărui nume nu ni s-a păstrat integral, a fost trimis să investigheze cazul.

Ce a urmat nu ne mai este cunoscut, dar, poate, cine știe, apariția unui alt papyr ne va permite să aflăm cum s-a rezolvat cearta dintre Ktesikles și fiica sa.

Portretul regelui Ptolemeu al III-lea Euergetes în ipostaza zeului soare, Helios, așa cum apare pe aversul unei octodrahme de aur

desfășura munca de lămurire a acestora. În activitățile sale era secondat de Philipp Jager, originar tot din România.

Fischer Dezideriu era cunoscut organelor de Securitate din România, el fiind contactat la jumătatea anilor '60 de ofițeri din Direcția de Informații Externe, interesați în obținerea unor informații legate de industria de materiale plastice din Austria. Se pare că încercarea de recrutare a eșuat, căci, după propria expresie, „este dornic de orice fel de afaceri, orice în afară de spionaj”.

Implicarea sa în afacerile cu vize a ajuns la cunoștința Securității în urma deciziei acestuia de a lucra pe cont propriu. Deși Jacober îi promisese „exclusivitate”, Fischer aflase că afaceristul britanic

conclucra și cu alte persoane din Austria și R.F.G. În plus, apăruseră unele întârzieri în plata comisionului său de 5%, ba chiar Jacober îl anunțase că este nevoit să reducă comisionul, intenționând să se retragă din acest gen de afaceri.

Ca urmare, în anul 1971, Fischer a decis că poate efectua și singur acest gen de operațiuni și a încercat să-și construiască propriile canale de informare pe lângă organele de stat din România, pentru a afla numele persoanelor care primeau viză, simultan cu o acțiune de recrutare a noi surse de informații referitoare la cetățenii români cu rude în Occident care doreau să emigreze.

Această tentativă l-a adus în contact cu un agent extern

al Direcției a IV-a Contra-informații Militare (din cadrul Direcției Generale de Contraspionaj). Agentul „Săndulescu”, cetățean american de origine română, era folosit din anul 1969 de Direcția a IV-a „în scopul stabilirii activității unor grupuri sau indivizi din S.U.A., R.F.G. și Austria, care acționează pentru scoaterea pe căi ilegale din țara noastră a unor cetățeni români”. Prin diverși intermediari, numele lui „Săndulescu” a fost adus la cunoștința lui Fischer, acesta fiind prezentat ca o persoană cu legături în mediile avocațesti din România și cu o serie de contacte la nivel înalt, în măsură să obțină date despre persoanele care solicitau emigrarea din România. ■

(Va urma)

Dascăli slujitori ai Muzei Clio

O AȘEZARE CUCUTENIANĂ DEOSEBITĂ

VASILE DIACONU

În partea de nord a orașului Târgu Neamț, pe Dealul Gol, a fost semnalată o așezare eneolitică, specifică culturii Cucuteni, care diferă de alte așezări caracteristice culturii amintite prin amplasarea sa geografică.

Așezarea se află la capătul sud-estic al Culmii Pleșu, în imediata apropiere a Monumentului Vânătorilor de Munte, la o altitudine de 492 m, situație destul de rar întâlnită în cazul locuirilor eneolitice. Ocupă o parte din muchia dealului, fiind înconjurată de pante abrupte, fapt ce a permis o bună apărare. Legată de restul dealului printr-o șa îngustă, stațiunea cucuteniană dispune de o excelentă vizibilitate asupra văii Neamțului, până la culoarul Moldovei.

Deși dealul este împădurit, eroziunea solului a scos la suprafață mai multe fragmente ceramice de culoare cărămizie, dar puternic corodate din cauza acidității solului și a rulării de către apele pluviale. Detaliile morfologice ale unora dintre fragmentele descoperite

permit încadrarea acestora în faza B a culturii Cucuteni.

Caracterul deosebit al acestei așezări preistorice rezultă și din faptul că s-a dezvoltat în lipsa unor terenuri agricole în imediata apropiere și astfel se poate presupune că economia comunității care a locuit aici se baza probabil pe vânătoare, mai ales că zona era împădurită. La acestea se adaugă și depărtarea de o sursă permanentă de apă, cel mai apropiat izvor fiind la o distanță de aproape 300 m. Toate aceste date ne permit să presupunem că așezarea a avut un caracter sezonier.

Această așezare, la care se adaugă și altele aparținând tot culturii Cucuteni, demonstrează faptul că regiunea a fost intens locuită în eneolitic. ■

Chipuri uitate

De-a lungul timpului, mulți concetățeni au făcut muncă de pionierat în colțuri îndepărtate ale lumii, punând bazele unor școli, instituții, ridicând orașe sau salvând vieți. Munca lor, care a însemnat atât de mult pentru statul-gazdă, pare a fi uitată în patria natală.

Violonistul Sandu Albu (1897-1978), unul dintre elevii preferați ai marelui George Enescu, face parte dintr-o asemenea galerie.

UN ROMÂN, FONDATOR AL CONSERVATORULUI DIN BAGDAD

GABRIELA LUPCHIAN

În 1937, violonistul și compozitorul Sandu Albu a fost invitat, de către Șeicul Muhidin, vărul regelui Irakului, să întemeieze la Bagdad o „școală de muzică”. Pe Șeicul Muhidin îl cunoscuse în America, cu câțiva ani în urmă, în 1925, când tânărul prinț lua lecții cu violoncelistul ceh Bedrich Vaska, membru al renumitului String Quartet, din New York. Prințul, cum i se spunea, era un tânăr distins, ce dovedise mult talent, dar și foarte multă sânguință.

Sandu Albu, absolvent al Conservatorului din Praga și fost student al renumitului profesor Franz Ondricek (1859-1922), începuse să fie nu numai acceptat, dar și susținut de așa-numita „colonie” cehă din New York.

După Primul Război Mondial, tatăl lui Muhidin, stabilit

în Turcia, stat ce fusese aliat în conflagrație cu Germania, și-a pierdut întreaga avere, sechestrată de englezi. Cu mult curaj, în asemenea condiții, tânărul Muhidin a plecat în America cu violoncelul și *oude*-ul (instrument muzical arab, cu un sunet delicat, pentru care Muhidin a și compus câteva piese ce au condus la revoluționarea tehnicii de interpretare), încercând să-și facă un rost.

Împreună cu Sandu Albu și cehul Karel Leitner, a pus bazele unui trio instrumental, cântând unde li se oferea posibilitatea, pentru a-și câștiga existența.

Experiența din trecut nu putea fi ușor uitată. Și, după ani, după ce statutul țării s-a schimbat, iar, cu sprijin englez, în 1921, unul dintre fiii lui Hussein ibn Ali, Faysal I,

a devenit rege (1921-1933), Muhidin s-a gândit la vechiul prieten.

Invitația în Irak era una foarte serioasă, garantată de guvern. Mai mult chiar, fusese solicitat și un pianist. Alegerea a fost repede făcută: Nicolae Marcovici, absolvent al școlii pariziene *Schola Cantorum*.

După unele ezitări, inerente, de altfel, când intervine o plecare într-un spațiu atât de îndepărtat și puțin cunoscut, Sandu Albu a acceptat noua misiune.

Între căldura ueigătoare de la Bagdad și „frigul siberian” de la Sinaia

Primirea a fost pe măsură. La sosirea la Bagdad au fost așteptați de Șeicul Muhidin,

Regelui Ptolemeu, din partea lui Ktesikles, sănătate. Dionysios și Nike, fata mea, mi-au greșit. Eu am crescut-o pe ea, fata mea, am ținut-o la învățătură până ce a ajuns femeie în toată firea, iar când m-am îmbolnăvit și mi-am pierdut și vederea, ei nu i-a păsătorit de puțin. Atunci când am căutat dreptate împotriva ei la un tribunal din Alexandria, mi-a cerut să o iert, ba chiar, în anul al 18-lea al domniei regelui Ptolemeu, mi s-a jurat cu jurământ scris în templul reginei Arsinoe Aktia să îmi dea în fiecare lună 18 drahme de argint, pe care le va câștiga cu sudoarea frunții, iar de nu va face asta sau de își va fi călcat în orice fel juruina, atunci să îmi plătească 500 de drahme sau să fie pedepsită de tribunal pentru încălcarea jurământului. [Acum însă, fiind adusă în greșală de către] Dionysios, un artist de bălci, ea nu a făcut nimic din ce se jurase în

Scrisoare pe papyrus păstrată într-una dintre cele mai mari colecții de papyri din lume, la Universitatea americană Duke

scris să facă pentru mine, în ciuda faptului că sunt bătrân și bolnav. Te rog pe tine, rege, să nu lași ca fata să îmi greșască, nici ea și nici Dionysios, artistul de bălci care a dus-o în greșală, ci să îi poruncești strategului Diophanes să îi cheme pe amândoi și să ne judece pe toți [iar de grăiesc adevărat, atunci Diophanes să facă ce-o vrea cu Dionysios, care a dus-o pe căi greșite, dar] pe ea să o silească să se poarte cu mine cu dreptate [...] [Acestea] de se vor face, atunci mie nu mi se va mai greși, ci, după ce am venit să mă plâng în fața ta, o, rege, [mi se va face dreptate. Cu bine]

[Rezoluție] Euphor [...] a fost trimis [...]

[Notă pe spatele papyrusului împăturit] Anul 1, 30 ale lunii Gorpyaios, care sunt 13 ale lunii Tybi. Plângerea lui Ktesikles despre un jurământ scris, împotriva lui Dionysios și a lui Nike, fata sa. ■

POVESTE SCOȚIANĂ

În Anglia secolului al XVI-lea s-a născut zicala „oaia l-a mâncat pe om“. Atunci, din dorința de a obține mai multă lână pentru export, cerută de țesătoriile din Țările de Jos, proprietarii englezi de pământuri i-au alungat pe țăranii iobagi și au transformat exploatarea agricolă în pășuni.

În Scoția, fenomenul s-a repetat, din motive oarecum diferite, în secolele XVIII-XIX.

Unii istorici au caracterizat fenomenul drept un prim proces de „epurare etnică“, dar formula a fost repede respinsă. A fost un proces pur economic, chiar dacă el s-a împletit cu măsuri luate de englezi contra stilului de viață al scoțienilor. Astfel, prin Actul de Proscripție, din 1747, se interzicea purtarea tartanului, învățarea limbii gaelice și cântatul la cimpoi.

Economia muntelui scoțienilor se baza pe agricultura de subzistență și exportul de vite. După pacea cu Franța, din 1815, care a pus capăt războaielor napoleoniene, exportul de vite s-a prăbușit. Peste tot în Europa se trecea de la exploatarea agricolă de mici dimensiuni la cea pe mari suprafețe. Unii proprietari de terenuri au utilizat metode extreme pentru a-i

alunga pe munteni de pe pământurile lor: le-au dat foc la case. Un localnic a povestit, de exemplu, că a văzut, de pe un deal din apropiere, arzând 250 de case. Focul a durat șase zile.

Presiunile economice și astfel de măsuri fără scrupule i-au forțat pe munteni să părăsească Scoția. Documentele vorbesc despre 150.000 de persoane care și-au părăsit pământurile, între 1783 și 1881. Cam 70.000 au emigrat în America sau în Australia. Dar și mai multe astfel de cazuri au rămas neînregistrate de documente. Statisticile arată că dacă în 1755 51% din populație locuia în ținutul muntos (Highlands), în 1981 doar 21% mai era acolo. ■

violonistului român, unde, împreună, au interpretat *Sonata I* a lui Brahms, *Poemul* lui Ernest Chausson și *Tzigane* a lui Maurice Ravel.

Apatrid

În 1947, Albu a solicitat o audiență la Legația română din Londra, lui Richard Franasovici, în vederea prelungirii vizei cu încă un an, după cum era prelungit și pentru al treilea an concediul de la Conservatorul din București.

Reîntoarcerea la Bagdad a trebuit să aibă loc înainte de 31 august 1947, data expirării pașaportului românesc, refuzul prelungirii vizei fiind categoric! Gestul a fost apreciat de către guvernul irakian, care i-a reînnoit numirea pe postul de director al secției muzicale atât la *Mahed*, cât și la radio.

Creșterea în importanță a noii instituții de învățământ muzical a determinat și mutarea din Nordul orașului, în Sud, într-o clădire mai impunătoare, vizavi de palatul regal. Pe lângă sălile de curs și de repetiții, noua reședință deținea și o sală de spectacole, de aproximativ 300 de locuri.

În 1950, *Mahed* avea, pe lângă secția de muzică instrumentală, despărțită în cea *Sharkyiah* (orientală) și cea *Gharbyiah* (occidentală), și secții de pictură, sculptură, arte decorative, precum și de dramă și comedie.

Ministerul Educației a solicitat, apoi, organizarea unei orchestre simfonice, pentru care însă nu a existat personal

suficient. Cu tot felul de aranjamente, adunând toți tinerii ce cântau la vreun instrument, punându-i la treabă pe toți asistenții, Sandu Albu a reușit totuși să improvizeze și o primă orchestră simfonică, de vreo 35 de muzicieni. Primele concerte au avut loc atât în sala de la *Mahed*, cât și la King Faisal Hall. S-au interpretat *Concertele în La și Mi pentru orchestră de coarde și Suita în Si minor pentru flaut și orchestră*, *Concertele Brandenburgice* nr. 3, 4 și 5 de Bach. Cu timpul, s-a cântat și Mozart, partea I din Simfonia nr. 40; Haydn – simfoniile *Ceasul*, *La Reine* și chiar *Serenada pentru coarde* de Ceaikovski.

Tânără orchestră, ocrotită de Bagdad Philharmonic Society, a făcut și turnee, la Mosul și Kirkuk, în nordul Irakului. Ea și-a continuat activitatea opt ani, progresând, datorită muncii susținute a lui Sandu Albu. Greutățile au fost de neimaginat: lipsa instrumentelor, a știmelor, care erau copiate după partituri mici de buzunar (și, uneori, copiate greșit!).

La Bagdad, Sandu Albu a făcut muncă de pionierat. A condus organizarea Conservatorului de muzică, a înjghebat prima orchestră sim-

fonică, a format primii muzicieni autohtoni și a atras muzicieni europeni renumiți.

În Republica Populară Română a fost declarat apatrid! Autoritățile irakiene făceau presiuni ca să fie convins să devină cetățean irakian. Exclus, deoarece refuzase de două ori să devină cetățean... american!

În total, au fost 16 ani de activitate dedicată muzicii și formării primilor muzicieni irakieni. În 1958, în timpul revoluției din Irak, întreaga casă regală a fost asasinată și granițele închise. Din fericire, Șeicul Muhidin era plecat la Istanbul, scăpând astfel, alături de întreaga familie.

În noile condiții, Sandu Albu a adresat o cerere de repatriere ambasadorului R.P.R. la Bagdad, Ion Georgescu. După trei luni, i-a fost aprobată și, astfel, a revenit acasă.

Reîncadrarea în „câmpul muncii” s-a făcut cu dificultate. Admiterea în Uniunea Compozitorilor a fost o mână întinsă de lumea aleasă a muzicienilor români: Dimitrie Cuclin, Paul Constantinescu, Mihail Jora, Sabin Drăgoi, Ștefan Gheorghiu, Ion Voicu și Valentin Gheorghiu. Numai după frecventarea cenaclu-

rilor și, mai ales, a cursurilor de marxism-leninism, printr-un concurs de împrejurări, a putut să-și reia catedra, mai întâi, ca lector universitar la Institutul Pedagogic și, apoi, conferențiar, la Conservatorul de muzică „Ciprian Porumbescu”. ■

Sandu Albu cu soția, la Ambasadă Spaniei din Bagdad

îmbrăcat în *abba*, însoțit de directorul viitorului Conservator, creștinul catolic de rit caldeean Hanna Petros (1896-1958).

Începuturile au fost dificile, nu se putea studia decât la stația de Radio, în studioul principal. Dimineața, la ora 8, traversa strada principală Rashid, trecând peste podul de pontoane. Pe la orele 10-11 apărea și Șeicul Muhidin, însoțit de Al Muhi Mahel, directorul adjunct al Conservatorului. Repetițiile durau câteva ore zilnic.

Până în acel moment, la Bagdad nu fuseseră auzite niciodată acordurile muzicii europene. Regele, guvernul, personalul ambasadelor și legațiilor încercau să îi convingă pe cât mai mulți conaționali de frumusețile eterne ale lui Mozart, Bach sau Beethoven. A fost o luptă extrem de aprigă, dusă cu devotament și stoicism, și de Sandu Albu, timp de 16 ani.

Cu fiecare învățăcel atras, succesul părea mai aproape. La *Mahed* (Conservator) începeau să se înscrie tineri, din ce în ce mai entuziaști, pentru a învăța tainele viorii (*kaman*) sau ale pianului.

Din cauza căldurilor insuportabile din timpul verii, Sandu Albu alege să plece pe tot parcursul anotimpului în Europa, pentru a da concerte, recitaluri, audiții sau a face imprimări. În vara anului 1937, după un sejur la Paris, la Expoziția Internațională, întors în țară, l-a primit pe Șeicul Muhidin, care își exprima dorința de a cunoaște România. După ce a avut o interesantă emisiune la radio, înaltul personaj a fost condus la Sinaia, care i-a lăsat o impresie de... „frig siberian“.

Munca la Bagdad a fost reluată în septembrie 1937, împărțită între cursurile la *Mahed* și repetițiile de la radio, unde se pregătea chiar și muzică românească.

Pianistul Marcovici a rezistat numai până în toamna anului 1938, când a trebuit să fie înlocuit, din țară, de Jules Hertz (unul dintre moștenitorii familiei care era proprietara cunoscutei Edituri Hertz). Noul cuplu profesoral s-a dedicat muzicii și împărțirii tainelor ei până în 1939, când Sandu Albu a revenit în țară.

Hanna Petros

Acei primi doi ani de formare atât a unor muzicieni, cât și, în același timp, a gustului unui auditoriu cât mai larg pentru muzica europeană, inclusiv cea românească, au fost însă insuficienți.

Ca atare, mai târziu, în iunie 1945, Ministerul român de Externe a primit, din partea Ministerului Educației din Bagdad, o telegramă, prin care se solicita, din nou, ca violonistul Sandu Albu să revină, pentru unu-doi ani, la catedra de vioară a Conservatorului din Bagdad, devenit *Institute of Fine Arts (Mahed al Fenoon Al Jamilah; Institutul de Arte Frumoase)*. După o consultare cu maestrul George Enescu,

violonistul român a acceptat noua invitație.

Plecarea din țară a fost destul de anevoioasă. În ciuda primirii unui pașaport de serviciu, nu a putut obține, timp de câteva luni, viza de ieșire. Situația internă era confuză, generată atât de terminarea celui de Al Doilea Război Mondial, cât și de impunerea unui nou regim. Plecarea din Constanța spre Istanbul a navei „Transilvania“ a fost întârziată de așteptarea telegramei de la... Moscova, ce-i permitea părăsirea portului!

La Bagdad, atât la *Mahed*, cât și la radio, activitatea a fost reluată după vechiul obicei: cursuri, lecții particulare, concerte, recitaluri, emisiuni și imprimări. Ca și pelerinajul european datorat căldurilor insuportabile ce veneau odată cu vara. La Paris, a fost găzduit de Aurica Iosif, sora poetului Șt.O. Iosif, văr cu tatăl muzicianului, Lazăr Albu. Aurica era cercetătoare la Institutul Pasteur și era căsătorită cu viconte de Grolier.

La 12 iulie 1947 Albu a susținut un recital în Sala Chopin-Pleyel, acompaniat de Jean Neveu, fratele celebrei violoniste Ginette Neveu. La scurt timp, a urmat un nou succes: recitalul de la Londra, la Wigmore Hall, acompaniat de pianistul Ivor Newton.

Grație recomandării ambasadului britanic de la Bagdad, Summerkocs, Sandu Albu a fost primit de Lady Harcourt, soția Lordului Amiral al marinei britanice și soacra lui Yehudi Menuhin. Lady Harcourt, după recital, l-a invitat, împreună cu soția, la reședința familiei, de lângă Londra. După câteva zile, a dat și o recepție în onoarea

Ministerului Învăță-mântului Public, ulter-ror chiar șeful cadrelor din acel minister și de-putat în Marea Adunare Națională. Trebuie menționat faptul că numele celor doi colegi ai poetului continuă să figureze printre anga-jații personalului Cen-zurii Corespondenței Externe și la 1 aprilie 1945. Iulian Jura era sublocotenent în re-zervă, concentrat din 7 aprilie 1941, și îndepli-nea funcția de șef al Secției Cenzura Cores-pondenței Externe și conducător al Biroului Secre-tariat. Cunoștea limbile fran-ceză, maghiară, germană și italiană. Eugenia Teohari-Olteanu era asistent universi-tar, „rechiziționată” din 18 iulie 1941, și îndeplinea func-ția de lector de limbă franceză.

Constantin Moraru, delega-tul S.S.I. la Cenzura Cores-pondenței Externe, declara, tot la 27 septembrie 1951, în fața anchetatorilor de la Secu-ritate, că Mihai Beniuc a fost concentrat la acest serviciu pentru îndeplinirea funcției de translator de limba maghiară și germană, fiind plătit cu aproxi-mativ 2.000 lei lunar. În timpul cât a lucrat la cenzură a fost arestat sub acuzația de apar-tenență la mișcarea comunistă și transpor-tat la Sibiu. Colonelul C.M. Rădulescu a in-tervenit personal pen-tru eliberarea lui Mi-hai Beniuc, deplasân-du-se cu mașina la Sibiu pentru a-l aduce

Radu Dinulescu

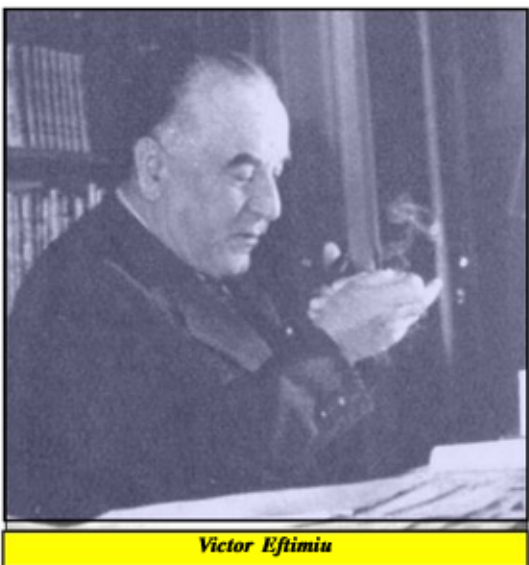
înapoi. Și el amintește de bunele relații pe care le avea Mihai Beniuc cu Eugenia Teohari și Iulian Jura, menționând faptul că Mihai Beniuc pleca întotdeauna de la ser-viciu însoțit de Eugenia Teohari.

În declarația dată ofițerilor de Securitate la 27 septembrie 1951, Traian Borcescu, fostul șef al Secției Contrainformații din S.S.I., precizează că a găsit

printre angajații cenzu-rii, în iunie 1943 sau 1944, cât timp a ținut locul șefului Cenzurii Corespondenței Ex-terne, plecat în conce-diu, pe tânărul Mihai Beniuc. Era membru al ramurii de stânga a P.N.Ț. Fiind considerat un element serios, a fost păstrat în serviciu și chiar protejat de urmă-rirea Chesturii Sibiu, deși i se cunoșteau opi-niile politice. Traian Borcescu menționează și faptul că Mihai Be-niuc a furnizat în câteva rânduri informații pri-

vind activitatea P.N.Ț. Infor-mațiile primite fiind prea vagi, s-a renunțat ulterior la acest serviciu. În noiembrie 1944, Borcescu menționează că l-a întâlnit pe Mihai Beniuc la Președinția Consiliului de Miniștri, unde acesta venise însoțit de Eugen Jebeleanu pentru a primi de la prim-ministru, dr. Petru Groza, manuscrisul *În umbra celulei*, în vederea revizuirii înainte de publicare.

La 4 octombrie 1951, fostul șef al Cenzurii Corespondenței Ex-terne, colonelul Con-stantin Rădulescu, de-clara organelor de Secu-ritate că l-a cunoscut pe Mihai Beniuc la 21 iunie 1941, când a luat în primire postul de șef al Biroului de Filaj al Corespondenței Ex-terne, care funcționa la Gara de Nord. Mihai Beniuc fusese concen-trat la Marele Stat Major și lucra sub ordinea lt.col. Gh. Turtureanu. Colonelul Rădulescu

Victor Eftimiu

În timpul celor două războaie mondiale, corespondența poștală, externă și internă, a fost cenzurată. Era ceva firesc pe timp de război și activitatea la cenzură nu avea nimic reprobabil, era considerată chiar o datorie patriotică. De altfel, în perioada Primului Război Mondial, la cenzura corespondențelor poștale au lucrat nume mari ale culturii românești, precum Eugen Lovinescu, Mihail Sadoveanu, Octavian Goga, Gala Galaction, Traian Lalescu, Ipolit Strâmbu, Jean Steriade, Nicolae Dărăscu, Camil Ressu, Cincinat Pavelescu și alții. La fel s-a întâmplat și în anii celui de Al Doilea Război Mondial. Activitatea de cenzurare a corespondenței poștale era subordonată Marelui Stat Major și era supravegheată de Serviciul Special de Informații (S.S.I.). Din acest motiv, comuniștii au fost foarte suspicioși cu cei care au lucrat la cenzură, considerându-l, cel puțin în mod teoretic, colaboratori ai S.S.I.

MIHAI BENIUC CENZOR AL CORESPONDENȚEI EXTERNE

CRISTIAN SCĂICEANU

În cursul anului 1951, pe când cerceta activitatea fostului S.S.I., condus la vremea respectivă de Eugen Cristescu, Securitatea a descoperit în schema de organizare a Secției Cenzura Corespondenței Externe, care depindea atât de S.S.I. cât și de Marele Stat Major, Secția a II-a, numele lui Mihai Beniuc.

Poetul era în acel timp o personalitate bine cunoscută, care îndeplinise timp de doi ani funcția de atașat cultural la Moscova, dar activitatea lui în cadrul S.S.I. nu fusese încă identificată până atunci. Descoperirea numelui lui Mihai Beniuc pe listele de angajați ai Secției Cenzura Corespondenței Externe a stârnit interesul Securității,

care a demarat o anchetă privind această activitate printre cei care au lucrat la S.S.I. Documentele care au stat la baza acestui articol se găsesc în Arhivele Naționale ale României, fondul C.C. al P.C.R.

Element cult și cu discernământ

Sublocotenentul în rezervă Velicu Dudu, fost șef al Biroului de deschidere a sacilor de corespondență de la Cenzura Corespondenței Externe, declara la 27 septembrie 1951 anchetatorilor Securității că l-a cunoscut pe poetul Mihai Beniuc în perioada 1942-1944, când acesta a îndeplinit

funcția de lector pentru limba maghiară la Cenzura Corespondenței Externe din București. Mihai Beniuc avea ca sarcini de serviciu citirea corespondenței repartizate lui Velicu Dudu în limba maghiară. Din declarație reiese faptul că Mihai Beniuc manifesta în perioada războiului o atitudine diferită de cea a autorităților privind problemele sociale, fapt pentru care era considerat suspect de către acestea. Se menționează și numele a doi colegi, domnișoara Teohari și domnul Jura, care împărtășeau opiniile politice ale lui Mihai Beniuc în cadrul discuțiilor purtate cu acesta. După 23 august 1944, Jura ajunsese într-o funcție de răspundere în cadrul

cescu să facă cercetările necesare pentru a lămuri chestiunea, dar ulterior nu a mai primit nicio informație despre acest aspect.

Întrebat despre eventualele relații de prietenie ale lui Beniuc cu colegii de serviciu, Rădulescu nu remarcă nimic deosebit și nu nominalizează nicio persoană. În schimb, pune problema persoanei care l-a recomandat să facă parte din cadrele Marelui Stat Major. Legat de acest aspect, sugerează să fie întrebați colonelii Turtureanu, fostul șef al Biroului de Filaj al Corespondenței din cadrul Secției a II-a a Marelui Stat Major, și Radu Dinulescu, șeful Secției a II-a (*Magazin istoric*, nr. 7-11/2000).

Soția lui Petre Constantinescu-Iași, concediată

În continuare, colonelul Constantin Rădulescu face câteva aprecieri interesante despre motivele care l-ar fi determinat pe Mihai Beniuc să desfășoare o activitate corectă și utilă serviciului. Precizează că Beniuc dorea să fie apreciat de șefi pentru a-și păstra postul la cenzura corespondenței, loc care-l adăpostea de amenințarea frontului. În al doilea rând, consideră că munca desfășurată de poet era o activitate intelectuală care-i satisfacea, fără niciun efort, dorința de a fi la curent cu evoluțiile opiniilor în politica internațională.

Colonelul Rădulescu precizează că Mihai Beniuc nu desfășura din proprie inițiativă nicio activitate, ci lucra permanent sub îndrumarea sa. Se ocupa în special de ziarele de limbă germană din Elveția și recenza, rezuma sau traducea articolele indicate de șeful său. Se întocmea de două ori pe lună un buletin al presei, unde eventual se coroborau unele articole, alcătuindu-se capitole separate pentru aspectele politice sau economice.

În urma declarațiilor date de cei patru foști funcționari ai S.S.I.-ului, dintre care cel puțin doi erau deținuți (colonelul Constantin Rădulescu la penitenciarul Făgăraș și sublocotenentul Velicu Dudu în lagărul de muncă Bragadiru, baraca 4), organele de Securitate au concluzionat că se confirmă informația conform căreia poetul a activat între anii 1941 și 1944 în această structură a S.S.I. și au întocmit un referat pe care l-au înaintat „forurilor superioare competente pentru a lua măsurile ce se vor crede de cuviință”.

Dacă în ceea ce privește funcționarea lui Mihai Beniuc la Cenzura Corespondenței Externe lucrurile sunt

foarte clare, declarațiile celor anchetați privind activitatea concretă a poetului sunt uneori confuze și neclare. Velicu Dudu declară că poetul a venit la cenzură abia în 1942, iar Constantin Moraru și Constantin Rădulescu afirmă că Mihai Beniuc a lucrat la cenzură încă din iulie 1941. O altă neconcordanță privește limba în care erau scrise documentele analizate de Beniuc. Constantin Moraru spune că poetul era lector de limba germană și maghiară, Velicu Dudu și Traian Borcea menționează numai limba maghiară, iar Constantin Rădulescu afirmă că era translator de limba germană. A treia neconcordanță privește activitatea concretă a lui Mihai Beniuc. Constantin Rădulescu declară că poetul rezuma, recenza sau traducea articolele indicate de el, apărute în ziarele de limbă germană, în mod special cele elvețiene. Velicu Dudu menționează că poetul se ocupa cu citirea corespondenței în limba maghiară. Este posibil ca declarațiile neconcordante să vizeze aspecte petrecute în momente diferite ale activității lui Mihai Beniuc la cenzura corespondenței, dar este

curios faptul că anchetatorii nu au sesizat aceste neconcordanțe și nu au încercat să le lămuirească. Trebuie subliniat și faptul că deși autoritățile cunoșteau activitatea de stânga a lui Mihai Beniuc, acesta nu a fost îndepărtat de la cenzură. În schimb, soția profesorului Petre Con-

Noiembrie 1955 (de la dreapta la stânga).
M. Beniuc, M. Sadoveanu, E. Jebeleanu, G. Macovescu

declara că l-a menținut tot timpul în serviciu pe Mihai Beniuc, care a rămas acolo și după plecarea din post a colonelului, la 1 iunie 1944. Poetul a primit solda convenită gradului (caporal), plus o indemnizație de activitate pentru personalul din Marele Stat Major, de la Poștă și de la Serviciul de Informații, aproximativ 3-4.000 lei. A îndeplinit funcția de translator de limba germană, lucrând pentru biroul de presă. Aportul lui era apreciat, „fiind un element cult și cu discernământ“, rezumatele articolelor făcute de el fiind foarte bune.

Un cenzor greu de înlocuit

Colonelul Rădulescu neagă faptul de a fi primit, la cerere sau din inițiativa lui Beniuc, informații pentru colonelul Borcescu. Referitor la mandatul de aducere, emis de Consiliul de Război al Corpului 7 Armată din Sibiu, Rădulescu afirmă că acesta a fost primit prin intermediul Marelui Stat Major și că era rezultatul unui articol de presă scris de Beniuc. Colonelul Rădulescu nu recunoaște faptul că s-a deplasat la Sibiu personal pentru aducerea lui Mihai Beniuc și spune că nu cunoaște cu ce mijloace de transport s-a deplasat Beniuc, bănuind doar că a folosit trenul. La întoarcere, Mihai Beniuc i-a comunicat că a fost achitat.

În ceea ce privește scrisoarea trimisă Consi-

Radu Gyr

liului de Război al Corpului 7 Armată Sibiu, colonelul Rădulescu susține că a expediat-o prin Beniuc și că ea cuprindea aprecieri favorabile despre activitatea poetului la Cenzura Corespondenței Externe, rugând pe judecător să nu-l rețină pentru cercetări prea mult pe Beniuc, deoarece lipsa acestuia de la serviciu este resimțită. Întrebat despre motivele care l-au determinat

să scrie o astfel de scrisoare, colonelul Rădulescu răspunde că a considerat că ajută un subaltern a cărui muncă era utilă serviciului.

Constantin Rădulescu afirmă în declarația dată că nu cunoaște nimic despre activitatea politică a lui Mihai Beniuc în cadrul P.N.Ț. El face o diferență între activitatea politică și cea democratică, despre care spune că a fost informat de către colonelul Borcescu. Acesta i-a arătat poezia *Ursoaica*, apărută prin 1943 sau 1944 în *Revista*

Fundațiilor Regale. Poezia fusese considerată subversivă într-o notă trimisă Serviciului de Informații de către Inspectoratul Jandarmeriei. Rădulescu aprecia interpretarea ca „răutăcioasă“, deoarece poezia trecuse cu bine de Cenzura Presei Interne, care nu avea nicio legătură cu Cenzura Corespondenței Externe, deoarece Cenzura Presei Interne aparținea de Ministerul Propagandei. Cu prilejul acestei discuții, colonelul Borcescu i-a spus lui Rădulescu că el îl bănuiește pe Mihai Beniuc că face parte din Partidul Comunist. Rădulescu a replicat că nu împărtășește bănuielile, deoarece Mihai Beniuc fusese concentrat în cadrele Marelui Stat Major, fusese repartizat Biroului de Filaj ca bun cunoscător de limbi străine și dacă nu a fost util armatei, era în schimb foarte apreciat la activitatea de cenzurare a corespondenței externe. I-a cerut colonelului Bor-

Dr. Petru Groza la birou

B.N.R. – 130 ani

Participanții la Conferința guvernatorilor băncilor centrale din Mica Înțelegere depun coroane de flori la Monumentul Eroului Necunoscut din Parcul „Carol”

TRADIȚIA PROTOCOLULUI

Dr. NADIA MANEA

Între 27-28 septembrie 1937, Bucureștiul a fost gazda Conferinței guvernatorilor băncilor centrale din Mica Înțelegere. Această reuniune a fost cea de-a patra și ultima întâlnire a șefilor institutelor de emisiune din cele trei țări (România, Iugoslavia, Cehoslovacia). După marea criză economică (1929-1933), partenerii din Mica Înțelegere au acordat un interes sporit cooperării la nivel economic și, prin Pactul de reorganizare din februarie 1933, una dintre instituțiile permanente înființate a fost Consiliul economic. În mai 1934, acesta a decis ca, anual, guvernatorii băncilor centrale să se întâlnească într-una dintre cele trei capitale, în scopul găsirii și negocierii soluțiilor menite să contribuie la înlăturarea piedicilor care îngreunau comerțul și sistemul de plăți dintre ele.

Astfel, în septembrie 1937, la cea de-a patra și ultima reuniune, guvernatorul B.N.R., Mitiță Constantinescu, a fost gazda omologilor săi din Mica Înțelegere: Milan Radosavljevic, guvernatorul Băncii Naționale a Iugoslaviei, și prof.dr. Karel Engliš, guvernatorul Băncii Naționale a Cehoslovaciei. Printre multe aspecte avute în vedere de către organizatori, s-a aflat și acela al deplasării oaspeților de la Gara de Nord, unde au fost

întâmpinați de guvernatorul Mitiță Constantinescu, însoțit de o numeroasă delegație, la Hotelul Athénée Palace, unde au fost cazați, și de aici la sediul B.N.R. de pe strada Lipscani și în alte locuri din București, pentru sesiunile de discuții, depunerea unor coroane de flori sau participarea la dîneurile oficiale. Două documente inedite din Arhiva B.N.R. ne permit să ne imaginăm cât de diferit se conduceau automobilele în Bucu-

rești cu mai bine de șapte decenii în urmă.

În varianta de program elaborată de organizatori, care cuprinde și distribuirea responsabilităților aflate în sarcina fiecărui funcționar B.N.R. desemnat să participe la pregătirea din culise a evenimentului, referitor la problema transportului se precizează: „În gară se vor mai afla: comisarul Băncii cu un agent, ușieri în ținută pentru bagaje, camioneta Băncii pentru transportul

stantinescu-Iași, care a lucrat câteva luni în cursul anului 1941 la Cenzura Corespondenței Externe, a fost concediată când s-a aflat că soțul ei era internat în lagăr sub acuzația de activitate comunistă.

O sursă neidentificată

Securitatea a căutat informații despre Mihai Beniuc și în mediile literare, cercetări concretizate într-un document intitulat „fișe biografice”. În acest document, datat 6 octombrie 1951, se specifica faptul că Mihai Beniuc s-a născut la 20 noiembrie 1907 la Sebiș, județul Arad. Părinții săi, Atanasie și Vaselina (sic!) erau decedați, iar scriitorul era căsătorit cu Ema, fostă Bresslașu, și domicilia în strada Lister. Era profesor la Universitatea „C.I. Parhon” și vorbea cinci-șase limbi străine. Era consemnată activitatea lui de scriitor și publicist de dinainte și de după 23 August. Despre activitatea politică fișa nota faptul că Mihai Beniuc fusese trimis în 1936 de organizația Cluj a P.C.R. în Partidul Național-Tărănesc „pentru a educa tineretul din P.N.Ț. în spiritul doctrinei comuniste”. În iulie 1939 Mihai Beniuc a editat revista *Gazeta satului*, care avea redacția și administrația pe strada Regală nr. 29 din Cluj, având aprobarea ministrului de Interne, Armand Călinescu. Cercetările

Securității scot în evidență activități contradictorii ale lui Mihai Beniuc: pe de o parte, precizau faptul că în perioada regimului antonescian Mihai Beniuc era considerat „un element periculos ordinii Statului, care avusese repetate întrevederi în cursul anului 1940, la Cluj, cu dr. Petru Groza și Iuliu Maniu”, iar pe de altă parte este scoasă în evidență o posibilă activitate legionară a poetului. Se menționa că la 21 septembrie 1941 la „Fundatia Culturală Regele Mihai I” funcționau numeroși legionari, printre care și Mihai Beniuc, care se manifesta ca un element democrat, fiind în realitate un legionar înfocat. La 21 decembrie 1941, este semnalată o consfătuire importantă cu participarea lui Radu Gyr, Ernest Verzea, Ion Victor Vojeni, Alexandru Constant și Mihai Beniuc, cu scopul de a edita un ziar al intelectualilor, cu caracter legionar.

Profesorul universitar M. Cruceanu declara Securității că Mihai Beniuc cunoștea unele fapte pe care Victor Ef-

timiu le-ar fi săvârșit la fosta Societate a Scriitorilor. Despre aceste fapte nu a vorbit însă niciodată. Tot M. Cruceanu aprecia că pe timpul cât activase la Moscova, Mihai Beniuc nu a sprijinit și nu a încurajat tinerii români care erau acolo la studii. Calitățile de scriitor ale lui Beniuc erau recunoscute, dar nu și cele de critic, Cruceanu spunând că Mihai Beniuc pare că gândește limpede, dar nu-i ajută pe alții să înțeleagă problemele în discuție.

O altă sursă de informații utilizată de Securitate la întocmirea fișei biografice a fost „A.S.” (inițialele ar putea însemna Arhiva Suguranței). De aici se pare că provin și datele despre contactele pe care Mihai Beniuc le-ar fi avut cu cercurile legionare. Oricum, prin evocarea acestor întâlniri, prin lansarea ipotezei că poetul ar fi fost un informator al S.S.I., ca și prin menționarea aprecierilor lui M. Cruceanu despre spiritul „individualist” al lui Mihai Beniuc, se urmărea prezentarea poetului într-o lumină deloc favorabilă.

Activitatea lui Mihai Beniuc ca informator al Siguranței, deși evocată în cursul anchetei, nu a putut fi stabilită. Rezultatele anchetei nu au influențat în mod vizibil viața și activitatea literară a poetului. Mai mult decât atât, în 1955 a fost ales membru al Academiei Române. ■

Gara de Nord – corpul vechi

Încoronarea regelui Carol al VI-lea al Franței, cel de la care, se pare, nepotul, Henry al VI-lea, a moștenit maladia mentală

În îndepărtatele epoci ale Evului Mediu, alchimia a fost considerată una dintre sursele importante ale puterii. Înșiși monarhii i se închinau, ținându-și-i aproape pe magi și clarvăzători. Ei le puteau oferi nu numai răspunsuri cu privire la destinul, deseori nemilos, ci, chiar... avere. Căci dorința de a găsi fie mult râvnita piatră filosofală, fie miraculosul proces de transmutare a metalelor inferioare în aur aprinsese multe minți.

REGI ȘI ALCIMIȘTI

THEO STĂNESCU-STANCIU

Pentru alchimiștii de Curte, precum John Kirkby, medicul regelui Henry al VI-lea, sau contemporanul său, Sir George Ripley (cca 1415-1490), analiza puterii regale s-a dovedit la fel de interesantă ca și cea a transformării metalelor. Căci nu trebuie uitat că, din cele mai vechi timpuri, sub eticheta de „alchimie” sau „magie” au circulat cunoștințe tehnice foarte variate de la fabricarea culorilor (vegetale sau animale), pirotehnie, procedee medicale, la metode de criptografie, de telecomunicare sau stenografie.

Un remediu miraculos pentru un rege bolnăvicios

În plin secol al XV-lea, alchimiștii s-au văzut confrunțați cu o nouă provocare: bolnăviciosul rege Henry al VI-lea. Puțini știu că el a fost și cel mai tânăr ocupant de tron, devenit rege pe când avea doar... 269 de zile! Fiu al regelui Henry al V-lea și al fiicei regelui Franței, Catherine de Valois, micul prinț a primit coroana odată cu moartea neașteptată a tatălui, la 31

august 1422. Gestul a fost grăbit de temerile legate de posibilitatea ca Parlamentul de la Londra să încline spre un prinț de stirpe autentic britanică. Încoronarea propriu-zisă a avut loc mai târziu, la 6 noiembrie 1429. Peste doi ani, el devenea și rege al Franței, în cadrul unei fastuoase ceremonii ce a avut loc la catedrala Notre Dame din Paris.

Domnia sa nu a fost deloc ferită de probleme: maladia mentală (moștenită, se pare, de la bunicul de pe linie maternă, regele Carol al VI-lea al Franței) l-a îndepărtat de regat și de supuși; cele mai puternice

bagajelor la hotel și un delegat al Hotelului Athénée Palace, unde se vor rezerva apartamente necesare (prin Bălăcescu). Se vor angaja de pe piață patru automobile curate, noi și mari, cu numere înlocuite, chauffeurii uniformizați și instruiți ad-hoc de comisarul Băncii (capitolul automobilelor este în atribuția lui Rossignon). Două mașini afectate delegației cehă vor avea arborat fanionul cehoslovac, iar alte două afectate delegației Iugoslaviei vor purta fanion iugoslav“.

În ceea ce privește instruirea șoferilor, aceștia urma să respecte mai multe reguli, pe care le prezentăm mai jos și care indică un anumit nivel al civilizației străzii bucureștene de acum 70 de ani:

„Instrucțiuni pentru chauffeurii

Înainte de a ieși din garaj, mașina trebuie controlată și pusă la punct în ce privește

motorul, ambreiajul, frânele, cauciucurile și rezervele lor, provizia de ulei, benzină și apă, instalațiile electrice, acumulatorul, siguranțele etc. Caroseria trebuie să fie perfect spălată și lustruită.

Când oaspeții urcă în mașină, chauffeurul deschide portiera, luând poziție de drepti cu șapca în mână. Chauffeurul nu fumează în mașină, nu vorbește decât întăbat, nu întoarce capul în timpul mersului, nu bruschează pe trecători. El conduce moderat, nu claxonează, nu frânează brusc, iar virajele le ia încet, moale. El evită din bună vreme obstacolele, nu le alungă cu claxonul.

Ajuns la oprire, chauffeurul stinge motorul, blochează frâna de mână, coboară repede de la locul lui pentru a deschide portiera (drepti, cu șapca în mână), iar apoi pornește imediat înainte pentru a face loc altei mașini. În timpul staționării, trebuie ștearsă caroseria

și geamurile de praf. Mașina va staționa cât mai la umbră, iar chauffeurul nu se va depărta de ea, pentru a fi gata de plecare în orice moment.

Mașina stă la dispoziție tot timpul, până se spune că e liberă.

Toți chauffeurii angajați trebuie să fie îmbrăcați la fel: halat alb cu guler albastru, șapcă albă cu cozoroc de lac negru, mănuși albe. Restul îmbrăcăminții, gulerul alb scrobit, cravată neagră [lipsă în document], pantaloni de culoare închisă vor trebui să fie perfect curate și călcate, iar ghetele negre lustruite. Chauffeurii vor îngriji pe socoteala lor proprie de mănecarea lor pe timpul cât vor fi angajați, cum și de gararea mașinei lor, dacă va fi nevoie.

Pentru respectarea acestor instrucțiuni, chauffeurii sunt direct răspunzători.

Comisar-șef al Poliției B.N.R.“ ■

George (Gheorghe) Rossignon era în acel moment șef de secție la Secretariatul B.N.R. Fiul lui Ioan și al Virginiei Rossignon din Fălticeni, născut la 5/18 ianuarie 1893, G. Rossignon a absolvit Școala Superioară de Comerț din Iași în anul 1912. În timpul Primului Război Mondial, a fost mobilizat pe front (1916-1918). La 27 februarie 1920, a devenit contabil la Agenția B.N.R. Cernăuți, unde a rămas până în anul 1929, când a fost transferat în Centrala B.N.R. În anii în care s-a aflat la Cernăuți, a predat contabilitate și corespondență la Școala de Înalte Studii Comerciale. În 1935, când era funcționar la Serviciul Secretariat, era apreciat ca un funcționar eminent ce cunoștea foarte bine operațiunile băncii și era poliglot (vorbea curent franceza, germana și rusa, utiliza

italiana și engleza doar în scris, folosea noțiuni din polonă, spaniolă, idiş, ucraineană și greacă). În anii 1938-1939 a fost detașat la Ministerul Industriei și Comerțului și apoi la Ministerul Finanțelor ca șef de cabinet, respectiv director de cabinet. În august 1941, a fost numit șef al Serviciului Secretariat, funcție pe care a ocupat-o până în februarie 1947, când a fost promovat inspector general și transferat la Serviciul Inspecțiuni. În iulie 1947, a fost avansat inspector general cu grad de șef de serviciu principal clasa I, dar la scurtă vreme a fost pensionat.

Regele Edward al IV-lea, un melancolic, taciturn și obosit, lipsit de energie

bunica Anne de Mortimer (1390-1411), tânărul credea că găsisese apropierei de semi-legendarul rege Arthur. Mai mult chiar, ca și Arthur în preajma urcării pe tron, Edward era în plină putere (18-19 ani), își dovedise bărbăția în lupte, fiind aclamat atât de soldați, cât și de popor.

Odată cu moartea părintelui și a celui mai mic dintre frați, uciși în timpul bătăliei de la Wakefield (30 decembrie 1460, când chiar și viața sa a fost în pericol), Edward s-a văzut în fața unei complicate alegeri: să meargă pe drumul deschis de tată, ce dorise numai să îl controleze pe bolnaviciosul Henry, sau, din contra, să preia el însuși frâiele puterii. Ultima soluție i-a părut și cea mai bună. Mai ales că și semnele îi păreau favorabile. Se spune că, în dimineața confruntării de la Wakefield, pe cer s-ar fi văzut trei sori (un rar fenomen astrologic, apărut din cauza reflexiei sau refracției luminii în cristale de gheață, prezente în nori de mare altitudine).

Bazându-se pe ajutorul vărului Richard Neville (1428-1471, cunoscut în epocă și ca „făcătorul de regi”), a reușit, pe parcursul mai multor

La urcarea pe tron, Edward al IV-lea a fost considerat cel mai înalt monarh al epocii (măsura 6 picioare și 4 inci, aproximativ 1,94 m)!

bătălii sângeroase, să înfrângă tabăra familiei Lancaster. Iar, în timp ce din ce în ce mai lipsitul de vlagă Henry al VI-lea și a sa consoartă Margareta de Anjou se aflau în plină campanie în Nordul țării, cei doi au preluat controlul asupra Capitalei, Edward declarându-se rege în 1461. Decisivă și extrem de sângeroasa confruntare armată (după unii istorici, cea mai costisitoare bătălie a Războiului celor două roze), din același an, de la Towton, i-a adus și întărirea puterii.

Încoronarea triumfală din iunie 1461 a fost urmată de numeroase încercări de dovedire a corectitudinii alegerii făcute. Poporului trebuia să i se dovedească dacă mai era nevoie!? că Edward reprezenta salvatorul mitic, despre care pomeneau toate legende, profețiile și manuscritele Antichității, urmașul regelui Arthur.

După Ripley, proaspătul uns rege încorporează întreaga putere solară, ce se va reflecta imediat și pe blazonul regal, iar Edward a preluat chiar și reprezentarea – cu puternice conotații alchimice – unui Soare alături de un Dragon Roșu.

Un rege frumos, cu pasiuni aparte

Și astfel începea o domnie, plină de promisiuni. Odată cu prima ședință a Parlamentului, din 1461, după schimbarea din vârful puterii, un nobil vorbitor Robert Strangeways se minuna în fața „unui așa de frumos personaj, trimis parcă de însuși Dumnezeu”. Adularea noului rege a devenit aproape

o religie de stat. După cum își amintea un ambasador al regelui Milano din acea vreme, când Edward pleca să își viziteze supușii, dragostea lor era atât de vie și de puternică, de parcă i se închinău lui... Dumnezeu!

La rândul său, Edward a știut să se folosească de contextul atât de favorabil, încercând să își atragă sprijinul total al alchimistilor renumiți ai timpului. Cu George Ripley a purtat o corespondență plină de tălc. Alchimistul, aflat la Universitatea catolică din Louvain, i-a împărtășit câte ceva din secretele vestitei pietre filosofale. Începea ceea ce, cu câțiva ani mai târziu, Thomas Norton, în a sa lucrare *Ordinul Alchimiei* (pe care i-a și dedicat-o lui Edward al IV-lea), denumea „vârsta de aur a alchimiei”.

La Curtea tânărului rege s-au adunat, în scurt timp, cele mai ascuțite minți din domeniul alchimiei. Însemnele puterii deveneau din ce în ce mai vizibile, croite după moda și pasiunile vremii: au fost turnate, astfel, noi monede de aur, cu efigia regală sub auspiciul unui soare în toată splendoarea sa simbolul unei noi epoci. Mai mult chiar, s-a încercat găsirea de similitudini și cu elementele definitorii ale materiei alchimice.

Lumea necunoscutului, a miraculosului, de care regele părea atât de apropiat, nu i-a adus, după cum era și normal, numai priviri pline de înțelegere. Zvonurile legate de ciudățeniile tânărului rege nu au întârziat să apară. Mai ales că și Edward s-a dovedit ahtiat după aur – visul oricărui alchimist. Temător, se pare chiar că

familiei nobiliare, York și Lancaster, au început lupta pentru putere... Era debutul conflictului intrat în istorie sub numele de „Războiul celor două roze”. În cele din urmă, ducele de York, Richard, a reușit să îl captureze pe Henry și să-l întemnițeze în vestitul Turn al Londrei.

Problemele medicale ale regelui Henry – manifestate cu putere în 1453 – i-au strâns laolaltă pe cei mai importanți alchimisti ai timpului: Gilbert Kymer sau John Kirkby. Misiunea lor a vizat găsirea remediei miraculoase. Au fost atent analizate scrieri mai vechi. Numele lui Roger Bacon (cca 1214-1294) a fost primul la care s-a apelat. Conform teoriei sale, cauza bolii ar sta tocmai în lipsa de echilibru a celor patru umori ce definesc corpul uman. Pe acea linie, soluția vindecării nu putea veni decât printr-o moarte, urmată de o renaștere miraculoasă. A fost chemat și

George Ripley, care s-a arătat dispus să-și încerce metodele pentru a salva sufletul chinatului Henry. Procedee ciudate – băi în care au fost introduse monete de aur cu chipul monarhului –, reprezentări la fel de exotice și ezoterice (lei ce se confruntă într-o sângeroasă încăierare, dragoni sau împletiri ale elementelor teoretic opozante, de tip soare/lună) au fost invocate. Fără sorți de izbândă, însă...

Salvatorul profețiilor

În acele vremuri, în Anglia circulau legende ciudate, ce speculau tocmai incapacitatea regală de a conduce statul, promovând imaginea unui posibil salvator. O traducere a unei mai vechi profeții, atribuită vrăjitorului Merlin (cel care îi fusese alături, ca sfetnic, și regelui Arthur), promenea de un alb și nobil cava-

ler, ce ar apărea pentru a-și salva poporul.

Iar nobilul salvator părea a fi tocmai viitorul Edward al IV-lea, al doilea fiu al lui Richard Plantagenet, al treilea duce de York. Diferențele dintre cei doi competitori pentru tronul Angliei considerau alchimistii se dovedeau grăitoare. Primul, purtătorul încă al coroanei, Henry, se născuse sub auspiciul lunii, în plină iarnă, de unde și caracterul-i melancolic, taciturn, oboseala cronică, lipsa de energie, înclinația bolnăvicioasă și îmbătrânirea prematură. Total opus, tânărul Edward, plesnind de sănătate și frumusețe în reprezentările epocii, se născuse primăvara (aprilie 1442), sub însemnul soarelui, și reprezenta întruchiparea conducătorului ideal, apreciat de bărbați și iubit de femei. În plus, copilăria i-a fost marcată de legendele ce îl vedeau ca pe alesul izbăvitor al Angliei. Pe linia genealogică paternă, prin

Creațiile unor cunoscuți alchimisti, ca Thomas Norton (și în p. 54, dreapta) și Sir George Ripley (p. 55, stânga), au constituit îndrumătoare ale puterii suveranilor

În perioada 20-22 septembrie 2009 a avut loc la Paris o conferință tripartită, care a abordat cooperarea între Statele Unite, Regatul Unit al Marii Britanii și Franța. Cele trei țări menționate reprezintă un nucleu major în cadrul Tratatului Atlanticului de Nord, echilibrul politic internațional fiind pu-

ternic influențat de raporturile dintre aceste țări. Pe lângă relația tradițională, care s-a manifestat în decursul timpului în diferite moduri, asistăm în prezent la o armonizare a intereselor celor trei importanți actori de pe scena euroatlantică și cea mondială, cu perspective de stabilitate pe termen lung.

O NOUĂ RELATIE TRANSATLANTICĂ

ALEXANDRU BUDIȘTEANU

Relația tripartită între Statele-Unite, Regatul Unit și Franța a traversat și perioade de ostilitate acută în diferite etape istorice, în primul rând între Anglia și Franța,

iar apoi între Anglia și fostele sale colonii americane. În cele din urmă, formula de echilibru încetățenită și-a dovedit viabilitatea și, odată cu reintegrarea militară a Franței în

ar fi poruncit înmormântarea, în 1467, a unui fost camarad, cu care ar fi descoperit tainele transformării metalelor... Iar excesele din timpul vieții aplecarea spre alcool și pasiunea pentru femei nu au scăpat nici ele atenției publice.

Imaginea sa, expresie a curajului și frumuseții masculine, l-a salvat de fiecare dată, perpetuându-i efigia victorioasă. Și cei veniți din afară rămânneau uimiți de aspectul regelui britanic, chiar și în vremuri de restriște. A fost și cazul cronicarului francez Philippe de Commines (1447-1511), care credea că Edward nu ar fi arătat niciodată mai bine, ca în timpul exilului de 16 luni, dintre 2 octombrie 1470 și 11 aprilie 1471!

Proba de foc

În exilul din Burgundia (generat de rebeliunea condusă de vechiul aliat, Richard Neville, și de unul dintre frații săi, gelos pe realizările regelui, George, duce de Clarence) Edward i-a avut alături pe Thomas Norton și pe George Ripley. La reînțoarcerea pe tron, în 1471, s-a inspirat din miticul voiaj inițiat al argonautului Iason, în căutarea lânii de aur. În fruntea unei mici armate, a fost primit peste tot cu brațele deschise.

Orașele i se supuneau, fără luptă, unele după altele, oferindu-le soldaților săi bani și hrană. Chiar și Londra a fost recâștigată fără violență, iar fostul rege Henry al VI-lea i-a căzut prizonier. Odată reconstituită puterea, și Henry își găsea sfârșitul (la 14 mai 1471): unele cronici considerau că moartea sa a intervenit din cauza stării acutizate de... melancolie; însă, „mâna” noului rege era ușor de recunoscut!

Cea de-a doua domnie a lui Edward a reprezentat o adevărată împlinire a statutului alchimistului de Curte. Din ce în ce mai aplecat spre descifrarea tainelor naturii, regele s-a înconjurat, din nou, de mari personalități, punând, totodată, bazele unei impresionante biblioteci de specialitate, ce strângea cărți, mai mult sau mai puțin cunoscute, din perioada Antichității, dar și din contemporaneitatea sa. Pe unii dintre autori i-a și ajutat la publicarea lucrărilor, iar mulți i-au dedicat, ca răsplată, unele titluri, devenite, apoi, de referință în istoria alchimiei.

Mania grandorii îl pândește din ce în ce mai încrezătorul atât în propriile puteri, cât și în destin, Edward. Thomas Norton îl avertizase cu ceva timp înainte, dar se pare că regele nu a mai aplecat urechea la sfaturile alchimistului. Regele credea că venise timpul

să își îndeplinească visul de-o viață: cucerirea Franței. În 1475, în fruntea unei expediții militare, prin Calais, a încercat să redobândească puterea pierdută în timpul domniei lui Henry al VI-lea.

Conștient de slăbiciunea trupelor și trezit, peste noapte, fără un ajutor substanțial (separat mult timp de vechiul aliat, ducele Burgundiei, Carol Temerarul, cel care îi oferise sprijin cu prilejul revenirii la putere, în 1471, să îi fie alături), Edward a ales calea negocierilor. A acceptat, astfel, generoasa, de altfel, ofertă financiară a regelui Franței, Ludovic al XI-lea. După trei zile și trei nopți de petrecere, s-a ajuns la semnarea, la 29 august 1475, a tratatului de la Picquigny, cel care a pus capăt, în mod oficial, Războiului de 100 de ani.

Cu toate că nu avusese loc nicio înfrângere în bătălie, poziția regelui englez a fost total compromisă. Vechile idealuri eroice nu mai puteau fi identificate cu figura lui Edward. Părea că trădase tot ceea ce îl definise altădată. Moartea regelui, survenită subit în 1483, a aruncat Anglia, după spusele alchimistilor Curții, într-o nouă epocă întunecată. ■

Ludovic al XI-lea, cel obsedat de comploturi

Dacă Edward al IV-lea se credea un ales pe Pământ, Ludovic al XI-lea al Franței a fost un rege temător, mereu speriat de posibile comploturi și atentate, cu predilecție venite din afara țării. Cu prilejul întâlnirii de la Picquigny s-au luat măsuri severe de precauție. După cum a notat unul dintre participanți, cronicarul Commines: „S-a ordonat construirea unui pod lung și destul de larg; iar dulgherii au procedat întocmai; în mijlocul acestui pod fură construite zăbrele puternice de lemn, ca la cușca leilor; și distanța dintre bare permitea doar strecurarea unui braț. Deasupra erau doar scânduri pentru ploaie și erau așa de lungi, că ar fi putut sta pe ele vreo zece sau 12 oameni; zăbrelele ajungeau până la marginea podului, astfel încât să nu se poată trece de la unul la altul.” (*Memorii*, vol. IV)

Microarhiva Magazin istorie

ADINA BRĂTIANU I-A SCRIS LUI NICOLAE CEAUȘESCU

Dr. PETRE OPRIȘ

Constantin I.C. Brătianu la un miting electoral

În fosta arhivă a Comitetului Central al P.C.R. se află o scrisoare inedită, trimisă lui Nicolae Ceaușescu de către Adina Brătianu (născută Costinescu). Aceasta se căsătorise la 26 august 1907 cu Constantin I.C. (Dinu) Brătianu (n. 13 ianuarie 1866, Florica – d. 20 august 1950, Sighetu Marmației), fiul cel mijlociu al fostului prim-ministru I.C. Brătianu (1821-1891). După decesul fraților săi, Ion I.C. Brătianu (1927) și Vintilă Brătianu (1930), Constantin Brătianu a preluat conducerea Partidului Național Liberal, în anul 1934.

După lovitură de stat de la 23 august 1944, Constantin I.C. (Dinu) Brătianu a devenit o țintă pentru comuniști, care l-au acuzat repetat și în mod nedrept de trădarea intereselor naționale ale României. Aceștia i-au impus mai întâi domiciliu obligatoriu, apoi l-au inclus în grupul înalților demnitari din perioada interbelică care a ajuns, în primăvara anului 1950, în sinistra închisoare a deținuților politici de la Sighetu Marmației, unde au fost exterminați.

După aproape două decenii de la decesul soțului său, Adina Brătianu a trimis o scrisoare lui Nicolae Ceaușescu, prin care a solicitat un ajutor financiar. Ce anume l-a determinat pe liderul P.C.R. să scrie „2.000” pe copia documentului pe care îl edităm în continuare, nu vom afla niciodată. Cunoaștem doar faptul că membrii Prezidiului Permanent au aprobat propunerea lui Nicolae Ceaușescu la reuniunea din 10 februarie 1969, astfel: „Prezidiul Permanent al C.C. al P.C.R. a hotărât ca Adina C.I. Brătianu, domiciliată în București, str. Galați nr. 70, sectorul II, să primească o pensie de stat de 2.000 lei lunar, începând de la 1 martie 1969”.

Arhiva Comitetului Executiv al C.C. al P.C.R.

Cancelaria C.C. al P.C.R.

Nr. 203 / 20.02.1969

Nr. 315 / 12.02.1969

[Consemnare manuscrisă:] 2000

COPIE

Tovarășe Președinte

Subsemnata Adina C.I. Brătianu, domiciliată în București, str. Galați nr. 70, sectorul II, vă supun următoarele:

Sunt soția fostului președinte al Partidului Național Liberal, decedat în condițiile pe care Dv. le cunoașteți. Activitatea lui în slujba principiilor democratice, a demnității și a

libertăților românești, care a culminat cu actul de la 23 August 1944 în care a colaborat cu Dv., vă sunt desigur cunoscute.

Mă văd nevoită să mă adresez Dv., reamintindu-vă rolul soțului meu în istoria Țării, pentru a vă arăta că pensia de 399 lei ce mi s-a acordat ca urmasă a lui este insuficientă pentru a acoperi cheltuielile elementare de îngrijire a unei femei bolnave.

Având speranța că, apreciind obiectiv și românește activitatea soțului meu, veți găsi posibilitatea de a-mi acorda o pensie cu care să pot trăi.

Primiți, vă rog, asigurarea sentimentelor mele deosebite.

Adina Brătianu

Tovarășului Nicolae Ceaușescu, Președinte al Consiliului de Stat. ■

Tratatul Atlanticului de Nord, a devenit un model de rezolvare eficientă și contemporană a unor interacțiuni firești și importante între țări legate de un spațiu maritim comun, cum este cel al Atlanticului.

O componentă nouă o reprezintă utilizarea limbii engleze ca factor de legătură între cele trei țări menționate. Nu putem uita rolul limbii franceze pe plan mondial, inclusiv existența Francofoniei, ca mișcare internațională, cu o frumoasă și bogată tradiție, mișcare existentă și în prezent. Să reținem faptul că țara noastră își păstrează cu consecvență rolul tradițional în lumea francofonă, fiind destul de recent și gazdă a unei manifestări internaționale majore a Francofoniei.

Dar iată că recent, în anul 2008, s-au sărbătorit 90 de ani de existență a Uniunii Mondiale a Vorbitorilor de Limba Engleză (ESU), asociație aflată în plină dezvoltare, prezentă în 53 de țări, cu tendință continuă de extindere. Deviza ESU este: „Crearea înțelegerii pe plan global prin intermediul limbii engleze”. Astfel, s-a ajuns ca numărul vorbitorilor de limbă engleză în lume să atingă două miliarde de oameni, iar numărul celor care vorbesc engleza având o altă limbă maternă să depășească numărul celor care au engleza ca limbă maternă. De asemenea, este important de remarcat, referitor la rolul limbii engleze în lume, că țara cu cei mai mulți vorbitori de limba engleză din lume este India, unde peste 800.000.000 de oameni o utilizează. O țară cu un important număr de vorbitori de limba engleză este și Japonia, iar China înregistrează o dinamică importantă a creșterii folosirii limbii engleze. În ceea ce privește țara noastră, Filiala din România a ESU a fost inaugurată oficial în 1996, adică acum 14 ani, iar președintele țării devine Președinte de Onoare al filialei din România.

Limba engleză este acceptată ca limbă de legătură și comunicare în cadrul a numeroase organisme și agenții internaționale importante. Ea se impune tot mai mult ca limbă de comunicare și în cadrul Uniunii Europene. Astfel, în 2004 a avut loc la Strasbourg

conferința „Noile dimensiuni ale Europei”, consacrată stabilirii limbii engleze ca limbă de comunicare în cadrul Uniunii Europene. Acest rol al limbii engleze a fost susținut și în țara noastră, în cadrul Conferinței „Limba engleză – instrument de educare și integrare”, ținută sub patronajul Președintelui României, în anul 2005. La conferința din septembrie 2009, a fost subliniat modul elegant în care Franța, gazda reuniunii, a acceptat folosirea în mod oficial a limbii engleze, evitându-se prezența unor interpreți. Lucrările s-au desfășurat la sediul în care funcționează „Comitetul Franța-Americile”, înființat acum 100 de ani. Statutul asociației respective se referă la „reciprocitatea stabilirii valorilor și intereselor convergente în domeniile economic, intelectual, artistic, social și politic”.

Organizarea și desfășurarea Conferinței „O nouă relație transatlantică” s-au desfășurat sub egida Uniunii Internaționale a vorbitorilor de limba engleză (ESU). Primii vorbitori au fost Sir Peter Westmacott, ambasadorul Regatului Unit în Franța, domnul Charles Rivkin, ambasadorul Statelor Unite ale Americii în Franța, domnul Patrick Faure, președintele Comitetului „Franța-Americile”, doamna Luce Loussouarn, președinta Filialei ESU din Paris, și Lordul Watson of Richmond CBE, președintele emerit al Consiliului Internațional al ESU.

In intervenție importantă a avut-o doamna Christine Lagarde, ministrul francez al Economiei, Industriei și Muncii, care a abordat problemele globale, inclusiv impactul recesiunii mondiale asupra relațiilor interatlantice.

Participanții au putut vizita în decursul celor două zile ale lucrărilor Senatul și Marea Adunare Națională a Franței. A fost vizitată și reședința ambasadorului Regatului Unit în Franța.

Ca o concluzie generală a conferinței, s-a subliniat că limba engleză constituie și va constitui un instrument și un factor dinamic important, verificat, de asigurare a unei înțelegeri globale. ■

A fost odată ca niciodată

AFLAREA CAPULUI SFÂNTULUI IOAN BOTEZĂTORUL...

Dr. GEORGETA ROȘU

E o sărbătoare cu dată fixă!

La 24 februarie creștinii ortodocși sărbătorește Aflarea Capului Sfântului Ioan, Botezătorul lui Hristos. Legende spun că în timpul unui mare ospăț la palatul regelui Irod, când era sărbătorită ziua de naștere a soției acestuia, Irodiada, pentru a-i înveseli pe oaspeți, dansase Salomeea, fiica Irodiadei. Ca răsplată, regele Irod i-a promis acesteia capul sfântului...

Acesta i-a fost adus de soldați, pe o tîpsie, chiar în camera în care se desfășura ospățul. Mult timp după aceea capul sfântului avea să fie descoperit în pivnițele palatului de doi monahi, luat pe ascuns de aceștia și cinstit cum se cuvenea.

În amintirea acestui moment Biserica ortodoxă sărbătorește praznicul la 24 februarie, la sfârșitul iernii și începutul primăverii calendaristice... De aici și numele sărbătorii de Cap de primăvară.

Referitor la această sărbătoare, mentalul rural păstrează credința că orice lucru început acum merge cu spor. Femeile știu că e bine ca în această zi să facă ordine și curățenie în casă, să primenească așternuturile și să deretice în curți, pentru a atrage astfel norocul, bogăția și bucuriile asupra caselor și familiilor lor.

Se mai spune că, deoarece sunt atât de ocupați cu treburile, oamenii mănâncă foarte puțin în această zi (față de zilele de iarnă de până acum). La fel și animalele, își întorc fața de la iesle și mănâncă mai puțin.

Fetele și feciorii se îmbracă în haine de sărbătoare și se întâlnesc în grupuri. Glumesc și râd și cântă, pentru a fi tot anul veseli și îndrăgostiți și pentru a se ajuta reciproc.

În această zi nu se lucrează în gospodărie, nu se spală rufe, nu se coase, nu se toarce, pentru că oamenii se pot lovi sau se pot îmbolnăvi de friguri...

Ziua de 24 februarie mai este cunoscută și ca sărbătoare populară a lui Dragobete, fiul Babei Dochia. Acesta este considerat

purtătorul dragostei și aducătorul veseliei. A fost comparat adesea cu Eros și Cupidon. Personaj calendaristic tânăr, Dragobete, flăcău iubăreț, umblă prin păduri pentru a pedepsi pe fetele și femeile care au lucrat în această zi.

Tradiția spune că fetele trebuie să se întâlnească neapărat în această zi cu feciorii de care sunt îndrăgostite, pentru că altfel nu se vor întâlni și nu se vor iubi tot anul. De aici se pare că vin versurile: „Când e Dragobete/Se sărută fetele.“

Astfel, cei ce se vor săruta de Dragobete nu se vor supăra tot anul și se vor ajuta reciproc (în unele zone, ca în Gorj, apare chiar obiceiul înfrățirii).

Grupurile de fete și feciori mergeau cântând și hăulind la câmp și adunau viorele și tămâioare, primele flori care „scoteau capul“ de sub stratul de zăpadă.

Fetele mai aveau o grijă... Trebuia să adune zăpada netopită încă și s-o pună în vase mari, pentru că apa recălzită era bună pentru spălul feței, asigurându-și

astfel păstrarea frumuseții. De Dragobete păsările se împreunează, își fac cuiburi și se adună în stoluri.

Dar Dragobetele nu este singura sărbătoare a dragostei în această lună. Trăim în epoca globalizării... De aceea trebuie să amintim și ziua de 14 februarie, Ziua Nunții Păsărilor, când este sărbătorit și „occidentalul“ Sfânt Valentin, omologul romanticului nostru Dragobete, care îi face pe tineri să viseze la început de primăvară... ■

Pastila de cuvinte

O carte recentă a lui Mircea Bejan, *În lumea unităților de măsură* (București, Editura Academiei Române – Editura AGIR, 2005), prezintă istoria și situația actuală a acestui domeniu fundamental care este măsurarea mărimilor fizice. Până la stabilirea unor sisteme internaționale de unități de măsură au existat diverse procedee și s-au folosit diverși termeni pentru denumirea unităților, prezentate pe larg în capitolul Note din cartea citată (pp. 141-162). Reiau, pe scurt, câteva dintre informațiile din acest capitol, înainte de a trece la discutarea unor termeni românești folosiți, în decursul timpului, ca nume pentru unitățile de măsură.

UNITĂȚI DE MĂSURĂ

Academician MARIUS SALA

Din Antichitate și până astăzi, pentru măsurarea lungimii, suprafeței, volumului și greutateii s-au folosit metode foarte diferite. Multe unități de măsură antice au fost raportate la lungimea diverselor părți ale corpului uman – picior, deget, palmă, cot. Cel mai vechi etalon de lungime cunoscut este piciorul statuii unui rege al orașului-stat sumerian Lagaș din Mesopotamia (secolul 22 î.H.), în timpul căruia arta și libertatea au cunoscut o înflorire maximă. Lungimea acestui picior era de 264,5 mm. În același oraș s-a găsit și cel mai vechi etalon de greutate, echivalent cu 477 grame (aproximativ 17 uncii).

Pentru măsurarea lungimilor și suprafețelor mari, unitatea de măsură era raportată și la timp: un *acru* era suprafața de pământ arată într-o zi cu o pereche de boi. În latină, *iugerum* însemna „măsură de suprafață egală cu 0,57 ha”; termenul *iug(ăr)* din Transilvania, împrumutat din latină (secolul al XVIII-lea), era din aceeași familie cu *iugum* „jug”, cuvânt moștenit de toate limbile române.

La sumerieni, diversele cantități care s-au folosit

pentru măsurarea greutateii se transformă în primele numere scrise: cantitatea mică de boabe de grâu devine 1, iar o cantitate ceva mai mare devine 10. Sumerienii introduc greutate standardizate în schimburile comerciale: *shekel*, reprezentând 8,39 grame, și *mina*, unitate de 60 de ori mai mare.

Pentru măsurarea volumelor de lichide și de materii uscate s-au folosit, la fel ca în cazul lungimii, etaloane legate de mediul înconjurător sau de corpul omenesc: mâna, pumnul, coaja unor fructe. La romani, *siliquus*, *obolus*, *scripulum*, *drahma* erau corespunzătoare unor diverse cantități de boabe de grâu. În Babilon se folosea bobul de orez: cea mai mică unitate de măsură era *seum* (= 0,04675 grame!).

Date despre metrologia antică din vechea Dacie găsim în *Introducerea* scrisă de academicianul Emil Condurachi la cartea *Cum măsurau strămoșii. Metrologia medievală pe teritoriul României* (1971) de Nicolae Stoicescu, membru de onoare al Academiei Române. În coloniile grecești de la noi, sistemul de măsurare a lungimii se întemeia, în manieră empirică, pe comparația

cu mâna și piciorul: 1 deget = 19,3 mm, 1 palmă = 4 degete = 77,1 mm, 1 picior (gr. *pous*) = 308,4 mm, 100 picioare = 1 *plethron* = 30,83 m, 600 picioare = 6 *plethra* = 1 *stadion* = 184,98 m (ultimul termen stă la baza cuvântului *stadion* „loc de întreceri sportive”, care a fost folosit, la început, pentru a denumi o pistă lungă de circa 180-200 m; în română, termenul a fost împrumutat din neogreacă și germană). Pentru măsurarea distanțelor mai mari, etalonul curent în Antichitatea greacă era destul de vag: „o zi de mers”. Scylax din Caryanda (secolul al VI-lea î.H.), geograf și navigator grec în serviciul regelui persan Darius I, spune: „de la intrarea în Pont [Marea Neagră] și până la [fluviul] Istros, trei zile și trei nopți”. *Prăjina* (gr. *okaina*), la început un băț pentru mânat vitele, măsura zece picioare.

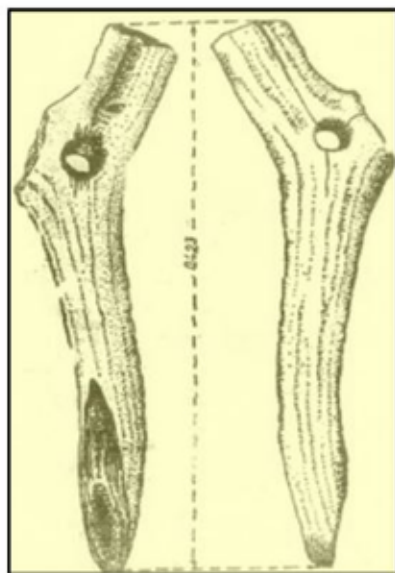
Sistemul de greutate avea ca unitate *drahma* = 8,40 grame și *mina* de 840 grame, ca la sumerieni.

În epoca romană s-a introdus în Dacia sistemul duodecimal, cu unitatea de măsură *asul*, împărțit în 12 *uncii*. ■

(Va urma)

de Jos, pentru ca, la 1833, să-l găsim în ocolul Șomuzului și apoi, în 1834, din nou în ocolul Siretului de Jos. Pentru anul 1864, satul Dolhasca este menționat ca făcând parte din comuna cu același nume, urmare a promulgării de către domnitorul Alexandru Ioan Cuza a Legii comunale, la 31 martie 1864.

Unele sate componente au purtat, în diferite perioade, alte denumiri. De exemplu: Poiana s-a numit Poiana Răftivanului; Poienari – Lingurari, Poiana Budeanului; Siliștea Nouă – Popești, Turbata – Cucuiești, Valea Poienii – Vântulești. În anumite momente de după 1864, unele dintre sate au făcut parte din teritoriul altor comune (Budenii – din comuna Lespezi; Poiana – din comunele Dolhești, Preutești, Liteni; Poienarii – din comunele Dolhești; Probota – din comuna Tătăruși; Siliștea Nouă – din comuna Lespezi; Vămeni – din comuna Dolhești), altele au fost

înglobate în satul Dolhasca (Săndeni, Valea Poienii, Vămeni), iar altele au format comune separate (Budenii, Probota).

La 3 decembrie 1869, se inaugurează gara Dolhasca, de pe linia Roman-Suceava, în anul 1883 – Ocolul Silvic, în 1907 este deschisă școala cu clasele I-IV în local propriu. În 1924, învățătorul Alexandru Arșinel, fiu al satului, înființează Societatea Corală „Doina”. Între personalitățile ce și-au înscris numele în istoria acestei lo-

calități, putem aminti pe Oltea Doamna, mama marelui voievod Ștefan al Moldovei, care este înmormântată la mănăstirea Probota și al cărei nume îl poartă Grupul Școlar din Dolhasca, academicianul Constantin Arseni, artiștii Alexandru Arșinel, nepot de frate al fostului învățător, și Sanda Manu, fiică a marelui proprietar funciar Manu Stere. ■

BLITZ... CONCURS

Trimiteți, până la 15 martie 2010, răspunsul la întrebare (cu mențiunea **Pentru concurs**) și puteți câștiga un abonament pe un an de zile la revista **Magazin istoric**.

– Cine a condus detașamentul mongol care a înfrânt armata polonă la Chmielnik, la 18 martie 1241?

Răspunsul corect la **Blitz... Concursul** din luna decembrie 2009 este:

Anul 1765

Premiul de un abonament pe un an la revista **Magazin istoric** a fost câștigat de **Szabó Ladislau Ștefan**, din Făgăraș, județul Brașov.

Abonamentul se efectuează începând cu luna iulie 2010.

Adresa noastră: **Magazin istoric**, O.P. nr. 1, C.P. 15-702, sect. 1, București.

Istoria și școala

DOLHASCA –
PRIMA ATESTARE DOCUMENTARĂ

D. DRĂGOI (Grupul Școlar „Oltea Doamna”)

Fostă comună, actual oraș, localitatea Dolhasca este așezată în partea sud-estică a județului Suceava, pe cursul mijlociu al râului Siret. Poziția în cadrul podișului Sucevei îi conferă particularități fizico-geografice, care se reflectă în climă, hidrografie, vegetație și soluri. Așezarea are o vechime apreciabilă. Cele mai vechi urme de locuire sunt puse în evidență de bogatul inventar paleolitic, cuprinzând circa 1.370 piese descoperite în punctul Dealul Vici și datând de peste 20 de milenii.

In cadrul cursului opțional „Dolhasca – vatră de istorie și civilizație”, pe care îl susțin cu elevi de la Grupul Școlar „Oltea Doamna” din Dolhasca, am făcut ieșiri în teren pentru observarea cadrului natural, dar și pentru a vizita zona vechilor nuclee de așezări unde s-au efectuat săpături sistematice. Mai ales toamna și primăvara, când vegetația este mai puțină, aceste locuri vizitate de noi – punctul Dealul Vici, Săndeni, zona „La Magazie”, din satul Probotă, zona cantonului forestier din satul Budeni – au constituit un bun prilej de a îmbogăți materialul arheologic al cabinetului de istorie. De aici, am adunat o însemnată cantitate de fragmente ceramice, unelte și arme din piatră, silex, diferite obiecte din argilă și metal.

Despre satul Dolhasca, tradiția spune că pe locul unde se află el astăzi a fost cândva pădure mare de stejari și ulmi, „arbori ce se găsesc și acum în albia și în malurile Siretului, la 5-7 m adâncime”. Prima atestare documentară este făcută într-un hrisov al lui Alexandru cel Bun, la 1408, prin care acesta supunea Episcopiei Rădău-

știlor un număr de 50 de biserici, printre care și cea din Dolhasca, act întărit de Ștefan cel Mare, la 15 martie 1490.

În vechime, satul a fost așezat peste Siret, în partea stângă a acestui râu, în actuala Siliște Nouă. Locuitorii, fie din cauza inundațiilor produse de râul Siret, fie din cauza invaziilor otomanilor și tătarilor, care treceau pe aici prădând satele spre Cetatea Sucevei, s-au așezat sub Dealul Vici. Treptat, au coborât pe șesul Siretului, o poziție mai bună, unde se află și astăzi.

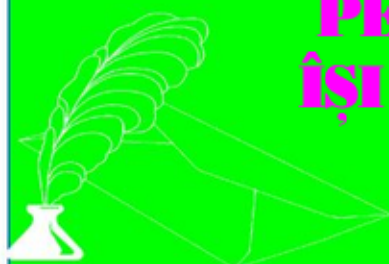
În privința originii numelui localității, există mai multe ipoteze, dintre care mai plauzibilă pare a fi cea avansată de academicianul Iorgu Iordan. Acesta susține că toponimicul Dolhasca are la bază cuvântul *Dolh – lungul* (în ucraineană), ce desemnează o însușire a locului așezării, de-a lungul văii Siretului.

În lucrarea *Tezaurul toponimic al României* este menționat satul Dolhasca din ținutul Sucevei, pentru anii 1774, 1790. La 1803, aceeași lucrare îl menționează ca făcând parte din ocolul Siretului

PE VREMURI OAMENII ÎȘI TRIMITEAU SCRISORI

GEORGETA FILITTI

După șase ani de la moartea lui Take Ionescu, în 1928, văduva sa Adina (n. Olmazu) se recăsătorește cu principele polonez Jean Korybut-Woroniecki. Stabiliți la București, cei doi călătoresc foarte mult și corespund în întreaga Europă. Noua familie o primește pe Adina cu afecțiune și, după invadarea Poloniei, la 1 septembrie 1939, multe rude i se adresează cu disperare spre a afla vești de la ai lor ori a-i ajuta pe cei refugiați în Franța sau rămași în Polonia și internați în lagăre, fără niciun mijloc de subsistență.

În împrejurările dramatice ale începutului celui de Al Doilea Război Mondial, România și-a deschis granițele pentru refugiații polonezi. Ajutorul cerut Adinei Woroniecki și strădania acesteia de a ușura puțin soarta unor rude prin alianță se înscriu în efortul umanitar de a îndrepta nenorocirile declanșate acum 70 de ani.

Scrisorile se păstrează la Biblioteca Națională (fondul Saint Georges) și au fost traduse de noi din limba franceză.

Adina Korybut-Woroniecka,
fosta soție a lui Take Ionescu

Prințesa Françoise Korybut-Woroniecka către Comitetul Internațional de Cruce Roșie Geneva

Vă alătur două scrisori (în plic) pentru fiul meu, Jean Korybut-Woroniecki, internat în România într-un lagăr de concentrare. Presupun că e printre ofițeri, căci a fost avansat, dar n-avea încă grad, fiind doar „podchorgzy” [aproximativ: sergent – G.F.].

Fiul meu s-a născut la 21 noiembrie 1905, la Varșovia. Aș vrea să știu în ce stare e: are bani și lucruri călduroase? Nu-i bolnav?

Pot să cer Comitetului să aibă bunăvoința de a afla, de

asemeni, dacă sunt în România alți fii ai mei, locotenentul Constantin Korybut-Woroniecki și Christophe Korybut-Woroniecki, soldat și șofer în a 12-a coloană de automobile și de la care nu mai am nicio veste de la începutul războiului?

În așteptarea onoratului vostru răspuns, vă rog să primiți salutările mele și expresia sentimentelor mele distinse.

Varșovia
Smolna 22
4/11 1939

Prințesa Françoise
Korybut-Woroniecka

Aceeași către Adina Korybut-Woroniecka

Dragă verișoară,

Îți rămân recunoscătoare pentru bunătatea ta privindu-i pe fiii mei Jean și Christophe și pentru cercetările ce le faci în legătură cu fiul meu Constantin. Sper că e încă în viață!

Ai vrea, dragă verișoară, să-i comunicii lui Jean că Alo, soția lui, e foarte necăjită că n-a primit nicio scrisoare de la el de când a plecat. Locuiește cu maică-sa la Saska Kupa. Eu sunt bine. Azi l-am văzut pe Ștefan, fratele tău. Toată familia ta e bine. O să-ți scrie. Fiul meu Adam e cu soția lui lângă

FĂURAR

2

1723. Abatele Raguenet, lucru extrem de rar în epocă pentru o față bisericească, își taie gâtul cu briciul. Autor al unei *Vieți a lui Cromwell*, el este un preot bogat și instruit, perfect întreg la minte. Se pare că se sinucide numai din dezgust de viață.

Așadar, o primă sinucidere filosofică a secolului al XVIII-lea. Un avocat din Paris își notează în *Jurnal*: „Era pe deplin sănătos, bucurându-se de 10 sau 12.000 de lire rentă întru totul la dispoziția sa. Destui bani și destule lire, doar că puțin cam filosof și retras în biroul lui. După ce cinează, îi îndepărtează pe cei doi lachei, își lasă cheia în ușă, își ia cămașa și boneta de noapte, apoi își pune capăt zilelor, de care aparent era sătul. Iată un sfârșit nedemn pentru un om cinstit.”

5

1869. În statul Victoria, din Australia, este descoperită cea mai mare pepită de aur găsită vreodată. Este denumită „Welcome Stranger” (Bine ai venit, străine) și cântărește 65,2 kg.

9

1955. Scriitorul francez Paul Claudel primește schița copertei la *Operele sale complete*, în care s-a strecurat o greșală de tipar: în loc de *L'Échange* (Schimbul), era tipărit *L'Echéance* (Scadența). Autorul spune râzând: „O fi vreun semn”, apoi, mai serios: „Dacă vrei să apuc să văd următorul volum, grăbiți-vă”. La 22 februarie, la șase zile după premiera piesei *Îngerul a vestit-o pe Maria*, Claudel a suferit un atac de cord și a murit a doua zi dimineață.

12

1938. Hitler îl primește pe cancelarul federal austriac Schuschnigg la Berchtesgaden, pentru o întrevedere care seamănă foarte puțin cu o discuție între oameni de stat. Führerul își tratează interlocutorul așa cum șeful unui partid de guvernământ ferm instalat la putere își permite să trateze un membru nesupus al opoziției. Se laudă cu situația din Germania, unde nu mai există „partide, clase, dispersare a forțelor” și în care toți au același ideal. Dimpotrivă, în micul său stat, Schuschnigg este un persecutor și un asupritor, care nu se va putea menține la putere dacă el, Hitler, poate „cel mai mare german din istorie”, va ajunge la Viena, peste noapte, precum „furtuna de primăvară”.

17

1948. La Moscova se deschide o ședință a muzicienilor sovietici, convocată de Andrei Jdanov, purtătorul de cuvânt al Biroului Politic pentru cultură, ședință care va dura zece zile. Prokofiev, Șostakovici, Haceaturian și alți compozitori de marcă fuseseră învinuiți, cu câteva zile în urmă, printr-o rezoluție a Comitetului Central, de „formalism, tendințe antidemocratice străine poporului sovietic și gusturilor sale artistice”, de faptul că scriu o muzică „ce amintește foarte mult de spiritul muzicii moderniste burgheze contemporane din Europa și America”. În zilele ședinței, rând pe rând, cei criticați se ridică și își cer iertare, iar la sfârșit toți compozitorii îi scriu o scrisoare comună lui Stalin, în care îi mulțumesc pentru afrontul ce le-a fost adus în public: „Suntem extrem de recunoscători Comitetului Central al Partidului Comunist pe întreaga Uniune și personal dumneavoastră, tovarășe Stalin, pentru critica severă, dar profund întemeiată a stării actuale a muzicii sovietice... Nu vom precupeți niciun efort pentru a ne folosi cunoștințele și măiestria artistică în vederea producerii unei muzici vii, care să reflecte realitatea și luptele poporului sovietic...”

22

1495. Carol al VIII-lea, regele Franței, intră în Neapole, lăsat prin testament de René de Anjou lui Ludovic al XI-lea, și este primit cu entuziasm. Suveranul, în vârstă de 20 de ani, a pătruns în Italia încă din septembrie 1493, fără ca nimeni să-i opună vreo rezistență. Florența l-a primit la fel. Familia Medici a fugit. Papa Alexandru al VI-lea, un Borgia, s-a retras la castelul Sant' Angelo, dar Carol nu l-a despuat de tiară. Puțin mai târziu însă, o coaliție formată din papă, Veneția, regele Spaniei și ducele de Milano îl va obliga pe rege să se retragă și să se întoarcă în Franța, care nu va câștiga nimic din expediția întreprinsă în Italia. Familia Borgia își va reîncepe manevrele și misterioasele-i asasinat.

1939. Refugiați polonezi la frontiera franceză

mite, mama, care lucrează cu doctorii Lobanski la Pluga, începe să fie înfometată, căci nu pot aduce nimic de pe moșiile lor. La Roma ar putea locui la bătrâna noastră guvernanta Cleope Cursi, via Tevere 19. De aici mi-ar fi mult mai ușor să-i trimit bani ca să ducă o viață omenească la Roma.

Socrul meu a făcut o congestie pulmonară. Acum e cu nevastă-sa la spitalul din Kosten (provincia Posen), adică la 5 km de moșia lui.

Dacă lucrurile ne reușesc, îi vom trimite din Italia în Franța, la Bartillats.

De ce s-a întâmplat și se întâmplă în Polonia nu-i nevoie să-ți spun, fiindcă știi mai bine decât mine. Încolo, nu găsesc cuvinte ca să caracterizez metodele folosite de invadatori în țara noastră. Am încredere în Providență, care va ști să facă dreptate în toate astea.

Împreună cu Remia te îmbrățișăm cu drag și îi trimitem unchiului Jean gândurile noastre afectuoase.

Jurek

Krzysztof Woroniecki către
Adina Korybut-Woroniecka
[fără dată]

Draga mea Adina,

Purtarea mea față de tine e cu adevărat scandalosă. Sunt aproape trei luni de când sunt în armată și nu găsesc câteva clipe libere ca să-ți dau vești despre mine. În câteva săptămâni terminăm, Benek și cu mine, școala de ofițeri și

nădărdum să ne aflăm cât mai curând pe o linie, Dumnezeu știe, unde ne-am putea găsi ceva mai puțin departe de tine, decât sunt acum.

Voi spune atunci că totul e în ordine, dacă în rest lucrurile n-ar sta mizerabil din punct de vedere material. De trei luni câștig 50 de centime pe zi. M-am îndatorat îngrozitor. În situația actuală, nu văd cui m-aș putea adresa afară de tine cu rugămintea de a-mi da un împrumut. Mi-ar trebui cam 100 de dolari ca să mă descurc.

Dacă ai vrea să-mi trimiți suma asta printr-o bancă oarecare, adresa mea este: Dl. marchiz de Lambert, pentru Krzysztof Woroniecki, Castelul Craon, Ille et Vilaine, par Maure de Bretagne.

Îmi cer de o mie de ori iertare pentru această solicitare poate neașteptată. Dar doar pe tine pot [conta – G.F.].

Așteptând vești, te îmbrățișez prietenește.

Al tău, Krzys ■

Știința în cuvinte potrivite
cu Corina Negrea și Dan Manolache
luni-vineri de la 13,15

Radio România Cultural
cultural.srr.ro

Varșovia. Sunt teribil de îngrijorată de soarta fiicei mele Basia, a soțului ei și a copiilor, internați toți la Cerek-Wica, lângă Jarocm, cu alți 300 de proprietari. Dorm pe paie și sunt hrăniți doar cu o zeamă! Dumnezeu știe când vor fi liberi. Proprietatea lor e sechestrată.

Îl recomand bunăvoinței tale pe nepotul meu Adam Belino-Brzozowski, fiul sorei mele Sofia, aflat acum la București, la colonelul Rioșanu, Bd. Dacia nr. 2, care nu cunoaște pe nimeni.

Te rog, dragă verișoară, să primești cele mai calde complimente și salutări și mii de mulțumiri. Scriu la întâmplare, fiindcă poșta de aici nu-și ia nicio răspundere pentru trimiterea scrisorilor în străinătate.

A ta,
Françoise Korybut-
Woroniecka
8/12 1939

*Jean Juriewicz către Adina
Korybut-Woroniecka*

23, rue Galilée, Paris XVI
30 XII 1939

Prea draga mea mătușă,

Să mă ierți că nu ți-am dat vești despre mine de atâta vreme, dar ni s-a interzis să scriem în străinătate.

Sunt în aviația poloneză din Franța și în această clipă în permisie pentru zece zile la verișoara mea Marie-Jeanne de Bussière, la țară, și am primit o cartolină de la Cracovia, prin Elveția, de la unchiul Yacek Woroniecki, în care ne spune că părinții mei sunt foarte mulțumiți că au vești de

la mine, dar sunt complet fără bani și cer un cec, pe numele lui, cu suma de 40\$ (dolari) pe lună ca să poată trăi. Aș vrea tare mult să știu dacă ai vreo veste de la Skawinay și dacă nu, le-ai putea trimite cât mai de grabă jumătate din suma aceasta, căci Marie-Jeanne nu le-o poate trimite în întregime și apoi e mult mai greu de trimis bani de aici decât de la voi. Îmi îngădui să v-o cer, fiindcă mi-ai promis că pot s-o fac, la fel ca unchiul Jean, îndată ce va fi posibil.

Aș dori tare mult să știu ce noutăți ai primit din Polonia de când am plecat de la București. V-aș fi recunoscător dacă mi le-ai trimite pe adresa Marie-Jeannei, 23 rue Galilée, Paris, XVIe, care mi le va trimite.

Te îmbrățișez cu drag, ca și pe unchiul Jean, și îți mulțumesc dinainte.

Jean Juriewicz

P.S. Ca scrisoarea aceasta să-ți parvină mai repede o trimit prin valiza diplomatică și adaug cartolina unchiului Yacek.

Washington, 16 ianuarie
1940

Draga mea Adina,

Aflu în ultima clipă că ministrul Irimescu pleacă în Europa și că e dispus să ia scrisori particulare pentru România.

Îți scriu două cuvinte (n-am timp mai mult) ca să-ți spun că azi chiar Don Ascanio Colonna, ambasadorul Italiei la Washington, i-a trimis o telegramă lui Ciano [ministrul de Externe al Italiei – G.F.], cerându-i să înlesnească (pe lângă autoritățile germane) plecarea din Polonia în Italia a mamei mele și a socrilor mei. După ultimele informații pri-

Tren cu refugiați polonezi în gara din Cernăuți

Sub noua denumire, de Partidul Democrat, l-a avut, formal, în frunte ca președinte pe Ljuba Davidovici. Pribicevici a redus portofoliile Guvernului local al Croației-Slavoniei; a sprijinit adoptarea, la 28 iunie 1921, fără votul majorității calificate de două treimi (din 419 deputați, 223 au votat pentru, 35 împotriva și 161 nu au votat), a așa-numitei Constituții din Vidovdan (prin care noul regat devenea un stat unitar-centralist); desființarea Banatului Croația-Slavonia și constituirea, în 1922, a „provinciilor” fără nicio bază istorică.

Reverberații printre tineri

Nu au întârziat să apară și primele divergențe între sârbii, croații și ceilalți slavi de Sud din fostele teritorii austro-ungare, reprezentați de Pribicevici, și sârbii din Serbia, reprezentați de Partidul Radical, condus de Nikola Pašić. În timp ce Pribicevici milita pentru un stat iugoslav, fără o majoritate etnică care să defavorizeze alte etnii, și nu a folosit niciodată expresia Serbia Mare, Partidul Radical considera noul regat ca o continuare statală a Serbiei, o alipire a teritoriilor sud-slave la Serbia într-o Serbie Mare. De aceea, între Pribicevici și Pašić s-a ajuns, treptat, la o ruptură, regele Aleksandar Karađorđević defavorizându-l pe Pribicevici.

La fel de elocvent pentru evoluția raporturilor sârbocroate a fost și parcursul relației dintre Pribicevici și Stjepan Radici. La început, între cei doi a existat o ostilitate deschisă, Radici respingând unitarismul iugoslav,

Voja Marinković

susținând individualitatea națională croată și crearea unei republici federative și declarând, în februarie 1919: „dorim să fim cu Serbia, dar nu sub Serbia, îi dorim pe sârbi ca frați, nu ca stăpâni”.

Chiar în interiorul Partidului Democrat au apărut divergențe privind centralismul și atitudinea față de croați. Ljuba Davidovici și membrii partidului din Serbia au susținut diminuarea centralismului și necesitatea cooperării, cu croații, împotriva Partidului Radical. Mai mult, Davidovici a încercat, în 1924, constituirea unui Bloc al Opziției împotriva guvernării Partidului Radical, bloc cu o compoziție etnică extrem de diversă. Ca o reacție centralist-unitaristă, Pribicevici a părăsit Partidul Democrat și a format, la 12 aprilie 1924,

Partidul Independent Democrat.

Cooperarea și dezbinarea națională dintre croați și sârbi s-a manifestat și prin activismul organizațiilor de tineret: concepția unitarist-centralistă iugoslavistă, promovată de Pribicevici, a fost asumată de Tineretul Naționalist Progresist Iugoslav (JNNO), redenumit Organizația Naționalistilor Iugoslavi (ORJUNA). Centralismul hegemonist pan-sârbist, promovat de Partidul Radical din Serbia, a fost asumat de Tineretul Național Sârb (SRNAO); ideile specificității naționale croate și ale statului federal, promovate de cel mai important partid din Croația, Partidului Național Țărănesc Croat, condus de Stjepan Radici, au fost asumate de Tineretul Național Croat (HANA O).

Cursul sinuos și contradictoriu al relațiilor croato-sârbe a devenit evident prin formarea, succesivă, a două alianțe politice nenaturale între cele mai mari partide ale celor două popoare. Mai întâi, în iulie 1925, Partidul Național Țărănesc Croat (Stjepan Radici) a recunoscut Constituția centralistă din Vidovdan și a intrat în coaliția guvernamentală, alături de pan-sârbistul Partid Radical din Serbia al lui Nikola Pašić. Apoi, în toamna anului 1927, Radici a rupt coaliția, a reintrat în opoziție și a constituit, la 11 noiembrie, împreună cu Pribicevici, Coaliția Țărănist-Democrată.

În lipsa colaborării, ruptură!

Devenea astfel evident că era imposibilă orice colaborare a croaților din fostele teritorii aus-

Stjepan Radici vorbind în Parlament

RAPORTURILE CROATO-SÂRBE. ILUZIA UNITĂȚII ȘI REALITATEA CONFLICTUALĂ

La 21 aprilie, ministrul plenipotențiar al Germaniei sosea în capitala Croației (stânga); una dintre puținele imagini surprinse în timpul asasinării regelui Aleksandar Karadjordjević și a ministrului de Externe al Franței, Louis Barthou, la Marsilia

Dr. ION GABRIEL ANDREI

După începerea funcționării Iugoslaviei – numită inițial Regatul sârbo-croato-sloven – (a cărei formare am prezentat-o în numărul trecut), atitudinea lui Pribicevici față de unitarism-centralism și unitatea națională croato-sârbă a cunoscut două direcții succesive de evoluție, diametral opuse.

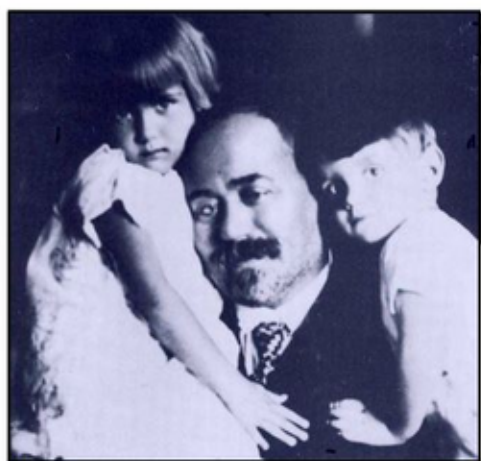
Inițial, Pribicevici, ca ministru de Interne și apoi al Educației, a sprijinit total unitarismul-centralism, inclusiv cu prilejul constituirii, de către el, în 1919, la Sarajevo, a Partidului Democrat Iugoslav, format din grupările pro-iugoslaviste din fosta Austro-Ungarie: Coaliția Croato-Sârbă, Alianța Democrată Iugoslavă din Croația, Partidul Democrat Iugoslav din Slovenia, Partidul Național Democrat din Bosnia, Partidul Radical Progresist Democrat din Bosnia, Partidul Democrat Progresist Musulman din Bosnia, Democrația Iugoslavă Musulmană din Bosnia, Partidul Democrat din Voivodina. Cu acel prilej a precizat că, la constituirea statului unificat, „nu putea fi încheiată nicio convenție între sârbi și croați (căci o convenție ar fi fost nu numai absurdă, ci și o negare a unității naționale)”, a respins „orice separatism”, dar a adăugat că nici nu acceptă „o țară a vreunei hegemonii sârbești”. Pentru ca noua formațiune politică să fie cu adevărat iugoslavistă, trebuia să atragă și grupări din Serbia. Astfel, a înglobat Partidul Radical Independent (Ljuba Davidovici), Partidul Progresist (Voja Marinkovici) și Partidul Liberal (Voja Veljkovici).

Asasinarea regelui

Și din afara țării, Pribicevici a susținut federalizarea țării, redenumită Regatul Iugoslaviei la 3 octombrie 1929 de regele Aleksandar I; a respins unitarismul național-administrativ și s-a împotrivit, ca și Vladko Macek, așa-numitei Constituții „Octroiate”, introdusă de rege la 3 septembrie 1931, prin care se impunea o singură naționalitate. În 1933, Pribicevici a caracterizat unitarismul ca „servind Belgradului doar ca mijloc pentru impunerea hegemoniei, iar regelui doar ca mijloc pentru impunerea absolutismului”.

Demersurile comune ale sârbilor din afara Serbiei și croaților împotriva centralismului și dictaturii regale s-au concretizat prin „Punctația de la Zagreb”, din noiembrie 1932, în care Coaliția Tărănist-Democrată solicita renunțarea la dictatura regală și milita pentru revenirea statului la starea de fapt din 1918, adică reconstruirea din temelii, pe baze federale, a edificiului național și administrativ, prin recunoașterea existenței poporului croat și reînființarea Croației autonome.

Soluția federalistă a lui Pribicevici a fost completată prin noile principii republicane, pe care le-a promovat în cartea *Dictatura regelui Aleksandar*, publicată în decembrie 1932, unde a susținut „soluționarea chestiunii iugoslave, în cadrul unei republici federale”. Ideea a fost aprofundată în așa-numita *Scrisoare*

Stepan Radici cu nepoții...

către sârbi, din 1934: „sârbii trebuie să accepte că nu au niciun drept moral, politic, național, istoric să-i conducă pe croați și să îi țină forțat, prin dictatură, împreună cu ei... Sârbii vor trebui să respecte și să recunoască și dorința croaților de a fi împotriva oricărui stat comun cu sârbii, de a obține independența deplină și neîngrădită”. Cel mai important politician sârb din Croația a recunoscut dreptul croaților de a-și avea propriul stat independent, în granițele istorice, cuprinzând Croația, Slavonia și Dalmația.

Înainte de deces, survenit la 15 septembrie 1936, Pribicevici a recunoscut individualitatea istorică, statală și națională a croaților prin *Testa-*

mentul politic, redactat la 6 septembrie 1936: „statul iugoslav nu are viitor dacă poporul croat nu este un factor constitutiv egal în drepturi cu poporul sârb”.

Liderii sârbi de la Belgrad, adepți ai centralismului, într-o formulă prin care Iugoslavia era doar o Serbie extinsă teritorial, nu au ținut seama de doleanțele federaliste ale sârbilor din afara Serbiei și croaților nici după asasinarea regelui Aleksandar I, la Mar-

silia, la 9 octombrie 1934 (*Magazin istoric*, nr. 6/1975; 10/1991), de către mișcarea croată secesionistă „Ustașa” și Organizația Revoluționară Internă Macedoneană.

Moștenirea politică a lui Pribicevici s-a concretizat abia la 26 august 1939, când izbucnirea celui de Al Doilea Război Mondial era iminentă, prin acordul dintre premierul Iugoslaviei, Draghiša Cvetkovici, și Vladko Macek. Pe criterii istorice și etnice, s-a constituit Banovina (Banatul) autonomă Croația, pe un teritoriu ce depășea, ca suprafață, arealurile cumulate ale fostelor Banovine Sava și Litoral. Ea cuprindea Croația propriu-zisă, Slavonia, Dal-

mația, Vestul Srijemului/Sremului, Vestul Herțegovinei, Nordul și Sud-Vestul Bosniei. La negocieri, Vladko Macek, care a devenit vicepremier al Iugoslaviei, solicitase alipirea și a zonelor din centrul și Vestul Bosniei, unde croații și musulmanii bosniaci dețineau, împreună, majoritatea, precum și a întregului Srijem/Srem.

... și imagine de la înmormântarea lui

tro-ungare cu sârbii hegemoniști din Serbia și că centralismul administrativ nu conducea la unitatea iugoslavistă. Atât croații (Radici), cât și sârbii din Croația (Pribicevici) erau nemulțumiți de tendințele hegemoniste ale Serbiei Mari, de spolierea economică a Croației de către Belgrad. Astfel că au început să militeze pentru transformarea statului într-o federație, în care Croația să obțină autonomia, și au convenit asupra recunoașterii specificității naționale croate și a necesității egalității între croați și sârbi.

Ruptura dintre croații și sârbii din Croația, pe de o parte, și hegemonismul pan-sârbist al Serbiei, pe de altă parte, s-a oficializat după atentatul din Parlament, din 20 iunie 1928, când deputatul radical sârb din Muntenegru, Puniša Radici, i-a ucis pe deputații croați Pavle Radici și Gjurio Basaricek și i-a rănit pe Ivan Pernar, Ivan Grandja și Stjepan Radici (ultimul decedând, la 8 august, din cauza rănilor). Pribicevici a recunoscut imediat „statul istoric al croaților”, existența „poporului croat”, a promovat reorganizarea statului pe baze egalitare iugoslave. La 1 august 1928, la reuniunea de la Zagreb a deputaților Coaliției Tărânist-Democrate, Pribicevici i-a acuzat pe politicienii din Serbia că, în setea lor de putere, se folosesc de sârbii din afara Serbiei. A urmat semnarea așa-numitei „Rezoluții”, prin care se solicita „modificarea sistemului în stat” pentru asigurarea identității și egalității Croației și a tuturor teritoriilor locuite de sârbi din afara Serbiei față de Serbia. De asemenea, a respins propunerea de „amputație” a Croației,

Nikola Pašić

transmisă de regele Aleksandar I, prin care s-ar fi permis independența unei Croații restrânse teritorial, precum și a Sloveniei, dar s-ar fi alipit la Serbia Mare toate teritoriile din Croația, Slavonia și Dalmatia situate la Est de linia Virovitica-Karlovac-Karlobag.

Pribicevici și Vladimir Vladko Macek, noul președinte al Partidului Național Tărânesc Croat, și-au expus viziunea asupra modului de rezolvare a crizei statului în cadrul audienței, din 4 ianuarie 1929, la regele Aleksandar I. Cu acel prilej, Pribicevici a solicitat modificarea Constituției centraliste

din Vidovdan și organizarea de alegeri pentru Parlamentul ce urma să adopte noua Constituție. Macek a solicitat modificarea completă a sistemului organizării de stat, în sensul federalizării, prin respectarea individualității statale, culturale și istorice a Croației, care să dispună de propriul Parlament și Guvern.

Politicienii sârbi din Serbia propriu-zisă, în frunte cu regele Aleksandar I, nu au acceptat viziunea necentralistă a sârbilor din afara Serbiei și a croaților. Astfel, la 6 ianuarie 1929, regele a asumat dictatura regală, asumându-și întreaga putere în stat, a interzis partidele politice, a desființat Parlamentul, a abrogat Constituția, a impus centralismul și, la 3 octombrie 1929, a creat noi unități administrativ-teritoriale „Banovine”, fără nicio legitimitate istorică.

Principalii lideri politici ai sârbilor din afara Serbiei și croaților, Vladko Macek și Svetozar Pribicevici, s-au împotrivit centralismului și dictaturii regale. Pribicevici a recunoscut că „această țară nu poate exista decât dacă în ea croații vor fi la fel de mulțumiți ca și sârbii”, iar, din martie 1929, a militat pentru federalizarea statului.

Tocmai datorită principiilor sale federaliste, Pribicevici a fost arestat, în mai 1929 (ca și Macek, între 1933-1934), internat cu domiciliul forțat la Brus, în Serbia centrală, spitalizat la Belgrad, sub control polițienesc, iar după intrarea în greva foamei și numeroase intervenții ale Franței și Cehoslovaciei, a putut să emigreze la Praga, apoi la Paris, unde a rămas până la moarte.

Membri ai Organizației Naționaliste Iugoslavi (ORJUNA)

● Regele Danemarcei îi acordă o medalie
● O cometă, o navă și un crater de pe Lună
îi poartă numele ● Cu permisiune specială,
la Vatican ● A înființat prima instituție
pentru femei din S.U.A. ● Nemulțumită de
salariu, protestează, în numele tuturor
femeilor ● În galeria americanilor faimoși ●
Conștientă că Dumnezeu nu lucrează deloc
în contradicție cu știința

MARIA MITCHELL

DOINA IONESCU

A fost prima femeie astronom profesionist din istoria Statelor Unite ale Americii. Maria Mitchell s-a născut în Nantucket, Massachusetts, la 1 august 1818. Părinții săi au fost William și Lydia Coleman, iar Maria cel de al treilea copil dintre cei zece ai familiei. Religia quakerilor (Magazin istoric, nr. 1/2005) predica, printre altele, egalitatea intelectuală între sexe, iar părinții săi, care prețuiau educația, le-au asigurat-o fetelor la fel cu cea a băieților lor.

Maria a început la școala de inițiere pentru copii a lui Elizabeth Gardener. A urmat cursurile școlii North Grammar, unde tatăl său era director. Când avea 11 ani, tatăl și-a deschis propria instituție de învățământ, pe Howard Street. Domnul Mitchell era angajat al unei instituții guvernamentale de astronomie și avea un mic telescop instalat în locuința sa, cu care a inițiat-o pe fiică în domeniul astronomiei.

Maria a devenit cea mai conștiincioasă elevă. Își ajuta tatăl la observațiile astronomice, chiar de la vârsta de 12 ani. Era atât de pasionată de astronomie, încât prefera să petreacă serile pe acoperișul casei, unde era instalat telescopul, decât să ia parte la reuniunile familiei sau ale prietenilor. Când tatăl a fost

nevoit să închidă școala, Maria s-a înscris la cea pentru fete a preotului unitarian Cyrus Peirce, unde avea să lucreze ca profesor asistent până în 1835, când decide să-și deschidă propria școală.

Maria spunea despre ea: „M-am născut cu o capacitate intelectuală obișnuită, însă am avut o perseverență extra-

ordinară“. Un an mai târziu, i s-a oferit un post de bibliotecar principal la biblioteca din Nantucket. Cu toate cărțile acestei biblioteci la dispoziție, tânăra a aprofundat studiile în domeniile limbilor străine, matematicii și navigației. A continuat să își ajute tatăl la observațiile astronomice făcute de acesta pentru

Acorduri eșuate

În contextul invadării și ocupării Iugoslaviei de către Germania, Italia, Ungaria și Bulgaria, raporturile sârbo-croate s-au agravat. A fost momentul când ustașii au proclamat, la 10 aprilie 1941, Statul Independent Croația, ce cuprindea Croația propriu-zisă, Slavonia, Srijem/Srem, Bosnia-Herțegovina, centrul și Sudul Dalmatiei. Noul stat a cedat Italiei, prin Acordul de la Roma, din 19 mai 1941, atât zone majoritar croate (Šušak, o parte din Gorski Kotar, Prevlaka, unele insule adriatice), cât și zone mixte croato-sârbe (Nordul Dalmatiei), dar le-a reobținut la 8 septembrie 1943.

Macek a încercat în continuare menținerea politicii de echilibru între croați și sârbi. Astfel, a refuzat oferta Germaniei de a prelua conducerea Statului Independent Croația (NDH), proclamat la 10 aprilie 1941, dar a solicitat membrilor partidului său să recunoască noul stat. Ca atare, a fost arestat și, apoi, internat, cu domiciliu forțat, de regimul ustaș condus de Ante Pavelici. Formațiunea statală a fost teatrul de manifestare a intoleranței și violenței dintre

croați (înrolați în „Ustașa”, Apărarea Teritorială Croată și Partizanii iugoslavi), și sârbi (înrolați în Cetnicii pansârbiști și Partizani).

Nici soluția federalismului limitat, sub controlul strict al regimului comunist, implementată de liderul mișcării de partizani Josip Broz

Promulgarea Constituției de la Vidovdan

Tito (născut din tată croat și mamă slovenă), odată cu a treia sesiune a Consiliului Antifascist de Eliberare Națională a Iugoslaviei, de la Jajce, din 29 noiembrie 1943, și consfințită prin Constituția Republicii Populare Federative Iugoslavia, din 31 ianuarie 1946, nu a fost eficientă pentru soluționarea divergențelor dintre croați și sârbi.

Teritoriile locuite de cele două popoare au fost împărțite între republicile socialiste Croația, Bosnia-Herțegovina, Muntenegru și Provincia Socialistă Autonomă Voivodina din cadrul Republicii Socialiste Serbia, care, prin Constituția Republicii Socialiste

Federative Iugoslavia, din 21 februarie 1974, au primit prerogative sporite de auto-administrare. Regimul titoist a impus unificarea lingvistică, la 10 decembrie 1954, prin crearea limbii sârbo-croate sau croato-sârbe.

Vladko Macek, exilat în S.U.A. din 1945, nu a preluat conducerea emigrației croate. O nouă încercare de reglementare a aspirațiilor teritoriale croate și sârbe a avut loc în decembrie 1954, la Buenos Aires, în exil, când Ante Pavelici și fostul premier iugoslav, sârbul Milan Stojadinović, au convenit împărțirea între Croația independentă și Serbia. Mișcarea „Primăvara croată”, din 1967-1971, prin intermediul căreia croații au solicitat (cvasi) independența Croației și, la 13 martie 1967, prin *Declarația privind numele și statutul limbii literare croate*, recunoașterea individualității limbii croate, deși suprimată de Tito, a evoluat în proclamarea independenței Republicii Croația, la 25 iunie 1991.

Ultimele încercări de soluționare a divergențelor dintre croați și sârbi, prin împărțirea Bosniei-Herțegovina între Croația și Serbia, au avut loc în contextul destrămării statului iugoslav: Acordul de la

Karadjordjevo, din martie 1991, dintre președintele Croației, Franjo Tuđman, și cel al Serbiei, Slobodan Milošević, și Acordul de la Graz, din 27 aprilie 1992, dintre liderul Herceg-Bosna, Mate Boban, și președintele Republicii Srpska, Radovan Karadžić. Dar ambele au eșuat. ■

Hitler îl întâmpină pe Ante Pavelici

Postul de profesor la Colegiul și Observatorul Vassar reprezenta șansa de a face ceea ce își dorea, precum și de a influența promovarea femeilor. După ce i s-a atras atenția că primea un salariu mai mic decât cel al profesorilor mai tineri, aproape lipsiți de experiență, s-a hotărât să ceară o mărire de salariu. A protestat în numele tuturor femeilor și al spiritului de egalitate.

Până la sfârșitul vieții Maria Mitchell a fost ghidată de ideea: „Mintea noastră este veșnic înfometată. Încercăm să cunoaștem tot ce ne înconjoară și cu cât reușim mai mult acest lucru, cu atât dorim să cunoaștem mai mult“.

Pe măsură ce a înaintat în vârstă, Maria Mitchell și-a dezvoltat propria credință atât în Dumnezeu, cât și în știință. După ce a audiat un preot universalist predicând despre pericolele reprezentate de știință, ea a scris: „Investigațiile științifice, duse din ce în ce mai departe, vor dezvălui noi

The National Women's Hall of Fame

modalități prin care Dumnezeu lucrează și ne vor aduce revelații mai profunde despre ceea ce este în întregime necunoscut“. Maria Mitchell era convinsă că revelațiile Bibliei și înțelegerea naturii prin știință nu sunt contradictorii. „Dacă par așa, aceasta se datorează faptului că nu le înțelegem pe una sau pe cealaltă“.

S-a retras de la Colegiul și Observatorul Vassar în 1888, din cauza stării precare de sănătate, și a murit un an mai târziu, la 28 iunie 1889, la vârsta de aproape 71 de ani, la Lynn, Massachusetts. În 1905 a fost inclusă în Galeria Marilor Americani (*The Hall*

of Great Americans) de la New York University, în prezent Colegiul Comunității Bronx. În 1902, a luat ființă, în Nantucket, Asociația „Maria Mitchell“, care include un observator astronomic, o bibliotecă, un muzeu de istorie naturală, unde sunt adunate colecții științifice de importanță locală, și muzeul memorial. Acest muzeu a fost înființat după ce asociația a cumpărat casa în care s-a născut Maria Mitchell. Acolo sunt adunate manuscrisele și notele ei, precum și multe scrisori referitoare la viața și activitatea sa.

In timpul celui de Al Doilea Război Mondial, numele său a fost dat unei nave din flota Statelor Unite. Mai târziu, unui crater de pe Lună, iar în 1994 Mitchell a fost inclusă în Galeria Femeilor Americane (*The National Women's Hall of Fame*) din Seneca Falls, New York. ■

ÎN RĂZBOIUL DE INDEPENDENȚĂ 1877-1878

(Criptografie: 5, 5, 2, 8)

RO^TAPF^N R

Gheorghe BRAȘOVEANU

Soluție integrată: **REGI (CON-DUCĂTORI) GETO-DACI**, apărută în nr. 1/2010:

D – D – M – S – BUREBISTA – RACORI – R – SATE – ALAC – SIBARIT – IDEALE – OR – I – LB – CLU – SUT – ALO – B – PAS – AMFO – TRUPE – ORB – ARATOS – O – ANIN – TIRS – EN – FICAT – AU – TACUTE – STAT – SAS.

Soluție joc 1/2010, **STRĂMOȘII NOȘTRI**, apărută în nr. 1/2010:

DACI ȘI ROMANI
(IN – A – M – ORI – S/I – CA – D (CITTITE INVERS))

Paza de Coastă a Statelor Unite ale Americii.

În toamna anului 1847, Maria Mitchell a descoperit, cu ajutorul telescopului, o cometă. Regele Frederick al VII-lea al Danemarcei hotărâse să acorde premii sub formă de medalii oricărui descoperitor al unei „comete telescopice“ (acele comete care nu pot fi văzute cu ochiul liber). Părintele Francesco de Vico din Roma descoperise aceeași cometă la două zile după Maria, iar decizia de a i se acorda lui acest premiu a fost luată înainte ca veștile despre descoperirea Mariei să ajungă în Europa.

Un an mai târziu, regele îi va acorda Mariei medalia cuvenită. Cometa a fost numită „Cometa Miss Mitchell“, iar astăzi figurează în cărțile de specialitate sub numele de Mitchell 1847 VI. Această descoperire i-a adus Mariei recunoaștere internațională, contacte cu comunitatea de astronomi din America și Europa și un post la publicația *American Ephemeris and Nautical Almanac*.

În 1848 a devenit prima femeie membră a Academiei Americane de Arte și Științe, iar în 1850 a fost aleasă membră a Asociației Americane pentru Promovarea Științei. Se spunea adesea despre ea că, „deși era faimoasă ca astronom și profesor, mintea sa nu se mișca pe o orbită fixă, ci cuprindea întregi domenii ale cunoașterii“. A fost membru fondator al Asociației pentru Promovarea Femeilor, iar între 1874 și 1876 a deținut funcția de președinte.

Astronomul britanic
William Herschel

În 1857, Maria a acceptat oferta unui bancher din Chicago, H.K. Swift, de a o însoți pe fiica sa, Prudence, într-o călătorie în statele vestice și sudice ale Americii, precum și în Europa. La Londra, Maria a vizitat Observatorul Greenwich (*Magazin istoric*, nr. 7/2000) și a făcut cunoștință cu astronomul britanic William Herschel și cu o altă femeie astronom, Mary Somerville. Când Prudence s-a întors în Statele Unite, Maria a rămas să își continue periplul în Europa. A călătorit singură în Franța, iar apoi, împreună cu familia scriitorului american Nathaniel

Hawthorne, a vizitat Roma. Spera să poată vizita Observatorul Vaticanului, însă acolo i s-a spus că femeile nu au acces. A reușit să obțină o permisiune specială, însă observatorul l-a putut vizita numai în timpul zilei.

În însemnările sale, Maria Mitchell notase: „Călătorim pentru a învăța; iar eu nu am fost în nicio țară unde nu se face ceva mai bine decât facem noi, americanii, unde oamenii nu gândesc mai bine decât gândim noi, unde oamenii nu caută inspirație în înălțimile de deasupra noastră.“

În 1861, a fost înființat la New York Colegiul Vassar, prima instituție pentru femei din Statele Unite, înzestrat și cu un observator astronomic. Curând după aceea, Maria Mitchell a fost numită profesor de științe și director al instituției. Ea le spunea puținelor studente interesate de acest subiect: „Studiați ca și când ați trăi veșnic; trăiți ca și când v-ar fi dat să muriți mâine“ sau: „În știință avem nevoie în special de imaginație. Știința nu înseamnă numai matematică, ci și frumusețe și poezie“. În timpul ploii de meteoriți din

1868, Maria Mitchell împreună cu studentele sale au reușit să traseze traiectoriile a 4.000 de meteoriți și să culeagă informații despre greutatea acestora deasupra Pământului. Sute de tinere au fost impresionate de caracterul puternic al profesoarei lor. Motto-ul său era: „viața înseamnă strădanie pentru respingerea falsului și iubirea adevărului“.

Maria Mitchell împreună cu studentele sale

apreciază că 90% sunt pentru linia politică promovată în ianuarie 1968 și doar 10% au o poziție oscilantă sau potrivnică. Aceștia din urmă sunt apreciați ca având nivelul cel mai scăzut de conștiință și cultură generală și care în activitatea lor nu stau pe propriile lor picioare.

Despre Dubcek [Alexander Dubcek, prim-secretar al C.C. al P.C. din Cehoslovacia – *n.n.*] ni s-a vorbit ca despre un simbol al luptei pentru libertate. În vitrinele multor magazine sunt expuse portrete ale lui Dubcek și Svoboda [Ludvik; era președintele Cehoslovaciei în momentul invaziei – *n.n.*], pe pereții caselor de pe itinerariul Praga-Karlovy Vary-Pilzen numele acestora apar încă înscrise în multe locuri. În rândurile populației, circulă cărți poștale ilustrate cu portretele lui Dubcek, Svoboda, Cernik, Smrkovsky (Smrkovsky) [membru al Prezidiului C.C. al P.C. din Cehoslovacia și președinte al Adunării Naționale – *n.n.*] și inscripția «Am fost cu voi, suntem cu voi». Câte un exemplar din aceste ilustrate ne-a fost înmănat și nouă cu rugămintea să-l păstrăm în amintirea «primăverii fericite a Pragai».

În continuare, ofițerul face o analiză a situației economice din Cehoslovacia „Prețurile la toate categoriile de mărfuri au crescut în ultimii doi ani între 70-90%, inclusiv la produsele alimentare. Din exemplele date am reținut prețul de vânzare al unui autoturism «Skoda 1000» [care] a crescut de la 39.000 coroane în 1967 la 54.000 în prezent; prețul unei perechi de pantofi a crescut de la 100-150 de coroane la 250-300 coroane; o casă particulară (vilă personală) formată din parter și mansardă cu trei camere și 10

Josef Smrkovsky,
președintele Adunării Naționale

acri de grădină a costat în 1967 55.000 coroane, iar acum costă 200.000 coroane.

În orașele din Slovacia unde sunt cantonate trupe sovietice s-au produs grave perturbări în aprovizionarea populației, datorită cantităților mari de bunuri de larg consum pe care ofițerii și soldații sovietici le cumpără.

Ofițerii cehoslovaci apreciau că acesta este doar începutul, că situația economică va continua să se înrăutățească, că aceasta nu se poate redresa atâta vreme cât țara nu dispune de independență și produsele lor nu sunt competitive decât pe piața sovietică.

„Români! Vă iubim“

Atitudinea populației față de trupele de ocupație era ostilă. „Problema intervenției armate în Cehoslovacia a fost adusă des în discuție de către ofițerii cehoslovaci. Încă de la sosire, în drumul de la aeroport spre oraș, ne-au spus că pe bulevardul pe care ne deplasăm au intrat în august trupele

sovietice cu tancurile. Pe zidurile caselor se văd încă și acum inscripții ca «Dușmani, plecați acasă!» pe care însoșitorii noștri ni le arătau și ne traduceau conținutul lor.

Ofițerii cehoslovaci au spus în repetate rânduri că ei nu vor putea uita niciodată că pe străzile orașului a curs sânge nevinovat. De asemenea, ne-au relatat că unii ostași sovietici care s-au manifestat împotriva venirii lor în Cehoslovacia au fost duși și împușcați la marginea orașului, iar în ziarele sovietice militare respectivi au apărut ca eroi căzuți în lupta împotriva contrarevoluției.

În prezent, în orașul Praga se află doar o comandură sovietică, trupele fiind dispuse de jur-împrejurul orașului, la o distanță de 25-30 km. Ofițerii sovietici umblă prin oraș doar îmbrăcați civil, deoarece populația și în special tineretul manifestă o atitudine «alergică» față de aceștia. De altfel, și nouă ni s-a făcut recomandarea ca în oraș să ieșim îmbrăcați civil, deoarece populația nu cunoaște uniforma armatei noastre, iar epoletii noștri seamănă cu cei sovietici. Fiind totuși în situația de a ne deplasa de la un local al Ministerului la altul în ținută militară, ofițerul cehoslovac care ne însoțea a fost nevoit să dea unor cetățeni care îl apostrofau că umblă cu noi explicația că suntem români și atunci cetățenii respectivi exclamau: «Români! Vă iubim!» [...] Ofițerii cu care am venit în contact au făcut aprecieri elogioase la adresa politicii partidului nostru privind situația din august, privind poziția adoptată în principalele probleme internaționale. Intervenția tovarășului Nicolae Ceaușescu la conferința de la Moscova privind neatacarea partidelor care nu

REVERBERAȚII MILITARE ALE „PRIMĂVERII DE LA PRAGA“

MANUEL STĂNESCU

Evenimentele din luna august 1968 de la Praga erau al treilea episod conflictual pe care îl cunoștea lagărul socialist, după Berlin 1953 și Ungaria 1956. Încercările partidelor comuniste din țările respective de reformare a sistemului nu au fost tolerate de U.R.S.S. Revista Magazin istoric a prezentat în numeroase rânduri articole și documente despre Primăvara de la Praga (nr. 2, 7-9, 11/1998; 10/2001; 8/2002).

Intervenția militară din august 1968 a produs o vie impresie în opinia publică internațională. Faptul că România nu a participat atunci la invazie ne-a adus multă simpatie. O dovadă în acest sens este și documentul pe care îl prezentăm în continuare, din arhivele militare. Nedatat și semnat doar cu inițiale, „colonel T.S.“ el a fost redactat cel mai probabil la începutul anului 1969.

Este vorba despre un raport înaintat de un ofițer dintr-un grup revenit dintr-o vizită făcută în Cehoslovacia. El reflectă starea de spirit care domnea printre ofițerii armatei acestei țări, la un an după invazia sovietică.

„O mare îngrijorare – nota autorul raportului – produce destituirea unor cadre cu muncă de răspundere în armată. Acțiunile întreprinse pe această linie urmăresc transformarea armatei cehoslovace într-un simplu batalion de marș, fără comandă proprie. Până în prezent au

fost deja schimbați din funcții numeroși șefi de secții din direcții din minister și D.S.P.A. [Direcția Superioară Politică a Armatei – n.n.]. Astfel, la Direcția Informații a fost numit un nou șef, om fără poziție proprie; șeful secției poligrafice din minister, care a fost în vizită în țara noastră în perioada 20-27 mai a.c., a fost schimbat imediat după înapoieră în Cehoslovacia; ca șef al Direcției ideologice a fost adus colonelul Killer (sic!) apreciat ca un om foarte dur, căruia i s-a dat sarcina să facă ordine în munca ideologică.“

Prețuri mari, produse puține

Autorul raportului a purtat discuții mai ales cu ofițerii din secția de propagandă din armata cehoslovacă: „În D.S.P.A. sunt foarte mulți carieriști. Concepțiile lor sunt în contradicție cu cele ale mării majorității a cadrelor, care susțin linia stabilită în ianuarie 1968. Unul din ofițerii secției care a făcut peste 30 de expuneri despre justetea politicii promovate de plenara C.C. al P.C.C. din ianuarie, în perioada de după august 1968,

Eveniment

GRAVURĂ JAPONEZĂ DIN SECOLUL AL XIX-LEA

CARMEN BRAD

Expoziția intitulată „Imagini ale lumii trecătoare. Kunisada – un mare artist al școlii Utagawa“, organizată de Secția de artă orientală, face parte dintr-un proiect mai amplu al Muzeului Național de Artă al României, prin care instituția își propune să prezinte publicului valori mai puțin cunoscute ale patrimoniului. Evenimentul aniversează, totodată, împlinirea a 50 de ani de la reluarea legăturilor diplomatice cu Japonia, după Al Doilea Război Mondial.

Selecția monografică este dedicată lui Utagawa Kunisada (1786-1865), cunoscut și sub numele de Utagawa Toyokuni III. Maestru deosebit de prolific, desenator și colorist redutabil, Kunisada este unul dintre cei mai importanți creatori de gravură policromă pe lemn în tehnica *nishiki-e*, așa-numita „gravură de brocart“. Din ansamblul de lucrări păstrate la Muzeul Național de Artă au fost alese 63 de exemplare, cele mai valoroase ca realizare artistică și calitate a imprimării. Ele ilustrează câteva dintre temele favorite ale lui Kunisada: imagini cu femei frumoase, scene de teatru, portrete de actori, opere inspirate din literatura, istoria și legendele Japoniei. O secțiune specială în cadrul expoziției este dedicată gravurilor care îl prezintă pe Genji/Mitsuuji, personaj literar ilustru în epocă, al cărui alter ego în artele vizuale este creația lui Kunisada. Un set de gravuri semnate împreună cu marele peisagist Utagawa Hiroshige (1797-1858) demonstrează excelenta colaborare între doi iluștri reprezentanți ai artei nipone, activi în prima jumătate a secolului al XIX-lea.

Personalitate versatilă, cu o lungă și prestigioasă carieră, Kunisada a avut o posteritate artistică sinuoasă. Legendara sa productivitate a determinat, nu o dată, o calitate inegală a lucrărilor, adeseori finalizate în colaborare cu diverși elevi. Caracterul efemer al gravurii, mai ales al imaginilor cu actori, a avut drept consecință o oarecare repetitivitate, adeseori drastic sancțio-

nată de criticii niponi. Stilul său se distinge prin extraordinara varietate a subiectelor, energia creatoare aproape nelimitată, întemeiată pe respectul tradiției și, mai puțin, pe căutarea noului și pe originalitate, caracteristici definitorii ale operei unui mare contemporan al său, Katsushika Hokusai (1760-1849).

Ignorat în țara natală, Kunisada a fost colecționat cu pasiune de către amatorii de artă occidentali, care au descoperit, prin intermediul operelor sale, lumea încă exotică a Japoniei. A inspirat pictori impresionisti și postimpresioniști care, nu o dată, i-au copiat gravurile. Apreciat sau contestat și în Vest, vreme îndelungată, Kunisada și-a regăsit, în ultimii ani, locul în galeria marilor maeștri japonezi ai gravurii. Operele expuse la Muzeul Național de Artă oferă o imagine destul de cuprinzătoare, deși departe de a fi exhaustivă, a creației acestui exponent remarcabil al unei arte profund originale, emblematică pentru societatea urbană a epocii Edo. ■

„Genji în grădina, admirând florile“

sunt prezente la conferință a fost apreciată ca foarte principală și justă.”

În cine să avem încredere?

„Șeful secției și încă doi ofițeri din secție mai nota autorul raportului au afirmat că, după părerea lor, nu trebuie exclusă posibilitatea ca în viitor sovieticii să încerce și cu noi ceea ce au făcut în Cehoslovacia. Legat de aceasta, locotenent-colonelul František Črha a spus următoarele: «În caz extrem că noi am vrea să vă dăm de știre că se pregătește ceva, am putea avea încredere în atașatul nostru militar de aici și să-i dăm lui această veste?» La aceasta am răspuns că evident atașatul nostru militar este un om demn de toată încrederea, dar personal nu cunosc prea bine care sunt regulile de legătură cu atașatii militari. Din câte cunosc, la noi, legătura cu aceștia se poate lua doar prin Secția legături externe. Văzând că nu mi-a răspuns direct și manifest prudență, ofițerul a insistat: «Nu este vorba să luăm legătură pe cale oficială; aceasta nu este numai ideea mea; eu împreună cu Niculin (șeful secției) și cu Goidar (instructor în secție) am discutat această eventualitate și am vrea să vă putem da de veste dacă am afla ceva». I-am răspuns că după părerea mea așa ceva ar fi greu de aflat, la care a răspuns că prin specificul colaborării lor cu Direcția Informații și Direcția Operații sunt la curent cu activitatea acestor direcții și crede că au datoria, în cazul că ar afla ceva, să ne prevină. I-am

răspuns că pe timpul vizitei pe care o vom face îi vom comunica atașatului nostru militar problema respectivă.

Cu prilejul vizitei pe care am făcut-o la ambasada noastră, împreună cu cei trei ofițeri cehoslovaci, am comunicat în particular colonelului Rotariu despre propunerea de mai sus, cu mențiunea că fiind o problemă de strictă specialitate el urmează să o analizeze și să hotărască apoi de comun acord cu aceștia. Am întrebat pe cei trei ofițeri dacă sunt de părere să transmit cele ce mi-au spus și am repetat colonelului Rotariu propunerea respectivă.

Colonelul Rotariu a dat un răspuns neangajant, a spus că deoarece în curând urmează să se mute, nu le poate da telefonul său de acasă, și-a notat numărul de telefon al colonelului Niculin (de acasă) și în încheiere a spus că speră ca în curând să se revadă cu ei.”

În finalul documentului sunt prezentate câteva informații despre starea de spirit din armata cehoslovacă, nemulțumirile față de politica urmată.

„Disciplina în armata cehoslovacă este slabă în special în rândul trupei. Această stare de fapt s-ar datora nemulțumirii soldaților că armata nu

a opus rezistență trupelor sovietice în august 1968 și lipsei de credit pe care aceștia o arată față de încercările ofițerilor de a-i convinge de necesitatea «normalizării».

Unii membri de partid, muncitori, părăsesc rândurile partidului. Ofițerii care ne-au relatat aceasta își puneau întrebarea: ce fel de partid al clasei muncitoare poate fi acela în care predomină funcționarii?

În ziua când am părăsit Praga a sosit pentru schimb de experiență șeful Secției propagandă specială din armata poloneză, colonelul Novacek. Ofițerii cehi ne-au spus că acesta s-a autoînviat și își manifestau nemulțumirea în legătură cu această vizită, spunând că în mod sigur după el se vor invita și sovieticii. De asemenea, au spus că colonelul Novacek este un intrigant, l-a săpat pe fostul șef al secției care era evreu, a participat cu trupele poloneze la invazia din august și pentru «faptele de arme» de atunci a fost avansat la gradul de colonel și decorat cu un ordin.

Ofițerii din Secția propagandă specială sunt îngrijorați de soarta lor, deoarece imediat după ocupație au refuzat să stea de vorbă cu ofițerii sovietici. Ei ne-au atras atenția asupra atitudinii locuitorului șefului secției, lt.-colonel L., care este singurul din secție care are atitudine pro-sovietică.

În țara noastră urmează să sosescă ca adjunct al atașatului militar locot.-colonelul Vicanek, pe care îl apreciază ca un ofițer bun, cu același mod de a vedea problemele ca ei.” ■

București, 1968: AL Dubcek (în primul rând, în stânga), Ludvik Svoboda (în mijloc) și N. Ceaușescu

conducătorii Japoniei, shogunul Tokugawa și consilierii săi, era dacă să deschidă porturile și, respectiv, țara în fața străinilor sau să continue politica de izolare – *sakoku* – care garantase, până în acel moment, aproape două secole și jumătate de pace și liniște în interior.

Privind la vecina sa, China, shogunatul de la Edo (actuala capitală Tokio) nu avea motive de a renunța la îngrijorare. Imperiul chinez, considerat dintotdeauna superior civilizației japoneze, se zbătea ca un uriaș în agonie, în fața agresivității europene.

Primul război al opiului (1840-1842), încheiat într-un mod dezastruos pentru chinezi, a dovedit incapacitatea celui mai mare stat asiatic de a se proteja pe sine în fața celui mai puternic stat european, Marea Britanie. În acele condiții, se punea întrebarea dacă un stat mult mai mic și mai neexperimentat în relațiile internaționale, cum era Japonia, ar putea să supraviețuiască unei ofensive străine.

Răspunsul la acea întrebare a determinat crearea a două mari curente de idei în criticii ani '50-'60 ai secolului al XIX-lea. De o parte, se situau cei care excludeau orice posibilitate de colaborare cu „barbarii” străini, doreau menținerea granițelor închise și erau adepții războiului, iar, pe de altă parte, se aflau cei care, dându-și seama de înapoierea în care se găsea Japo-

nia, erau de părere că ea nu ar putea face față cu succes unui conflict armat sau de orice alt fel cu puterile occidentale. Mulți dintre cei din urmă erau oameni cu vederi reformatoare, unii luaseră contact cu câteva scrieri europene, venite pe filieră olandeză, alții erau oameni de știință, medici, cercetători, care descoperiseră, în cărțile olandeze, adevăruri care puteau fi probate mult mai ușor prin metode europene, decât prin cele japoneze. Se convinseseră, într-un fel sau altul, de superioritatea științei vestice. Ei erau de părere că Japonia trebuia să preia de la europeni și americani tot ceea ce era bun și superior propriei culturi, numai în felul acesta putând, într-un final, să se apere de o eventuală cucerire. Ideea la care se ajunsese era ca Japonia să se „deschidă” de bunăvoie și să colaboreze cu puterile străine, mai curând decât să refuze cooperarea și să aibă aceeași soartă, precum China, cea forțată pe calea armelor la grave concesii.

În acel context politic și ideologic s-a produs acceptarea ultimatumului lui Matthew Perry (1794-1858), comandant american, primul „barbar”

care a reușit să stabilească un contact direct cu puterea de la Edo. Acesta, bizuindu-se pe forța celor nouă nave de război ancorate în golful Tokio, a reușit să impună shogunatului umilitorul tratat de la Kanagawa (1854). În acord se prevedeau deschiderea a două porturi japoneze pentru navele americane și stabilirea unei legații diplomatice, în apropierea orașului Edo. Dar acesta nu a reprezentat decât primul pas către semnarea „tratatelor inegale” din 1858 cu celelalte puteri străine (Rusia, Olanda, Marea Britanie și Franța). Japonia a acceptat atunci niște condiții înjositoare (Edo, Osaka, Nagasaki și alte porturi deschise comerțului; taxe fixate la 5 sau 20% din importuri; cetățenii străini rezidenți în Japonia aflați sub jurisdicția statului lor, și nu sub cea japoneză), pe care, apoi, timp de zeci de ani, diplomația japoneză s-a străduit să le îndrepte.

In ciuda conotației lor negative pentru respectul de sine al japonezilor, acele tratate au avut marele merit de a se constitui într-un imbold, iar revizuirea lor a fost scopul multor demersuri politice și

diplomatice și, într-un mod indirect, al multor măsuri sociale și educaționale, care au ajutat acea țară distantă și singuratică să ajungă una dintre marile puteri ale lumii, în decurs de numai câteva decenii. ■

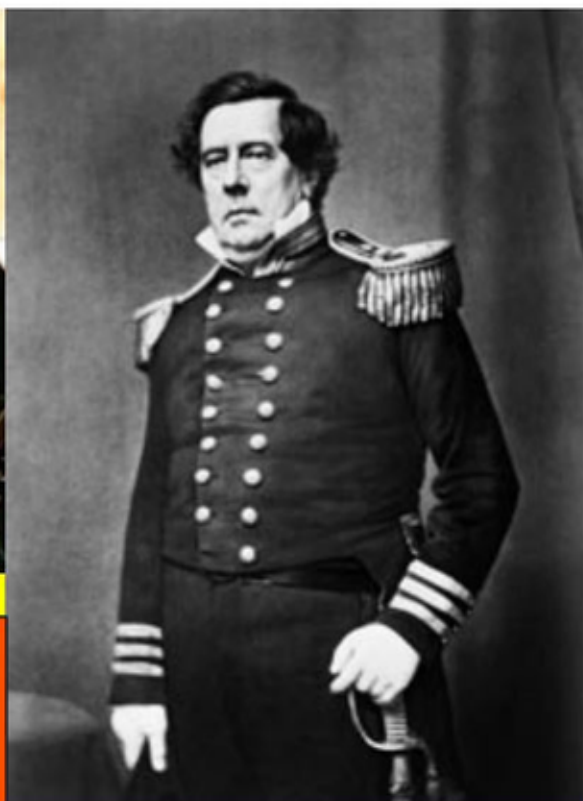

Demonstrație navală americană în Japonia (iulie 1853), cu un an înaintea semnării tratatului de la Kanagawa

Shogunul Tokugawa...

Contactul dintre două civilizații, mai cu seamă când acestea se află pe trepte diferite, a îmbrăcat adeseori în istorie o natură conflictuală. Nu altfel au stat lucrurile atunci când s-au întâlnit, în urmă cu mai bine de 150 de ani, două culturi total deosebite: cea occidentală și cea japoneză.

...și comandantul american Matthew Perry (1794-1858)

DE LA „SPLENDIDA“ IZOLARE LA TRATATELE INEGALE

SIMINA-ALICE FALCAN

Japonia secolului al XIX-lea era o țară îndepărtată, insulară, închisă în propriile-i granițe maritime, obligată de dominația familiei Tokugawa la secole de izolare și, drept urmare, înapoiere.

În acel mijloc de veac XIX, japonezii trăiau o adevărată dramă. Mai presus de micile spaime individuale, cauzate de abisul în care părea să se afunde țara, însăși Japonia, ca entitate de sine stătătoare, în frunte cu conducătorii săi, se

găsea în fața unui impas. Puterile străine dădeau, de ceva vreme, târcoale porturilor japoneze închise comerțului cu străinii. Singurul punct de comerț se afla în Nagasaki, în insula Dejima, unde accesul le era permis doar negustorilor chinezi și olandezi. Acea stare de fapt dăinuia încă de la mijlocul secolului al XVII-lea. În secolul al XIX-lea, odată cu revoluția industrială, Marile Puteri au trecut la cucerirea de noi teritorii și căutarea de noi

piețe de desfacere pentru mărfurile lor, interesate fiind și de descoperirea unor posibile noi surse de materii prime.

Într-o primă fază, Japonia nu a stârnit interesul europenilor. Regiuni mai bogate, precum Sud-Estul asiatic, China, le stăteau la dispoziție. Dar, pe măsură ce timpul trecea, iar expansiunea colonială lua amploare, japonezii au început să fie din ce în ce mai „curtați“. Problema care îi preocupa cel mai mult pe

Adăugări și corectări

CORABIA „MARIȚA“ ÎNTRE REALITATE ISTORICĂ ȘI IMAGINAȚIE ARTISTICĂ

Comandor (r) NECULAI PĂDURARIU

La 5 iunie 1835, în jurul orei 11.00, „Marița“, întoarsă de la Istanbul și scăpând din furtuna întâmpinată în largul Sulinei prin aruncarea în mare a unei părți din mărfuri, intra pe Dunăre cu destinația Brăila, de unde plecase cu șase luni în urmă. Despre această navă legendară a marinei comerciale române nu se știe însă mare lucru, iar puținele date de prin articole, cărți și muzee sunt adesea un simplu exercițiu de imaginație, cu atât mai dăunător cu cât este vehiculat chiar și de persoane cu oarecare prestigiu, dar care nu au dispus sau nu au vrut să țină cont de o bibliografie corespunzătoare.

„**M**arița“, proprietatea dregătorului Alexandru Vilara, nu este „prima din istoria navigației românești“, cum rezultă din frumoasa poezie a lui Cezar Bolliac, *La cea întâi corabie românească*, ci doar „prima care, în baza Tratatului de la Adrianopol, a purtat din nou pavilion românesc pe Dunăre și Marea Neagră“, după mulți ani de dominație otomană. Ea nu a fost lansată la Brăila în 1843, după cum încă mai repetă cei care au luat de bune afirmațiile lui C. Ciuchi (1906). Comanda de navigație a navei nu o avea „căpitanul de infanterie“ Ioan Cristescu, ci „căpitanul de mare“ Gheorghe Lazăr Bresco, greșit prezentat în unele scrieri drept „pilot“, „cârmaci“ sau, în cel mai bun caz, „secund“.

Cristescu nu era la bord decât ceea ce în terminologia vremii se chema, în grecește, „kapetanios tis pandieras“ („căpitan de pavilion“), adică doar un reprezentant juridic al autorităților Țării Românești, reprezentant pe care Bresco nici măcar nu-l consulta în probleme de marinărie. În condițiile de atunci, când pavilionul românesc se afirma în apele internaționale, era nevoie de un împuternicit al guvernului, un garant național în relațiile cu alte țări, și acesta era Cristescu.

Din jurnalul de bord al navei, descoperit de Sergiu Columbeanu la Arhivele Statului din București și pe care mulți l-au „citit“ fără să-l fi „citit“, iar în întregime probabil că nu l-a înțeles nimeni din zilele noastre, din cauza unor vechi termeni nautici italienești, care pe vremea aceea sau măcar în mintea lui Bresco trebuie să fi avut o altă semnificație decât cele menționate în dicționarele de specialitate, rezultă fără echi-

voc faptul că „Marița“ era bric (două catarge cu vele pătrate, plus focuri pe bompres și randă pe arborele mare, așa cum se arată pe schema de mai jos). Nici vorbă să fi fost „un mic vaporas“ care „abia putea pluti pe Dunăre“, cum ne spune G. Popescu în *Navigațiunea și transportul pe apă în România*, București, 1929, p. 14, sau să fi avut coșul de fum pe care îl vedem în tabloul lui Eugen Șerbin.

Neexistând niciun desen de epocă veridic și necunoscându-i jurnalul de bord, pictorul marinar Dimitrie Știubei (1901-1986) și-a imaginat-o pe „Marița“ în chip de brigantină („bric-goeletă“), punându-i și un pavilion care nu mai exista în 1834. După pictura lui Știubei s-a făcut și o machetă care, amplificând improvizările – repetate și de Valentin Donici (1931-2005) în tinerețe –, are măcar meritul de a fi respectat aspectul pavilionului (*Magazin istoric*, nr. 12/1974).

Studiile aprofundate efectuate în comun de cercetători români, italieni și greci cu vreo 15 ani în urmă și expuse în cartea lui Valentin Ciorbea și Carmen Atanasiu, *Flota maritimă comercială română. Un secol de istorie modernă. 1895-1995*, Constanța, 1995, au rămas fără prea mare ecou, căci prestigiul lui Dimitrie Știubei ca pictor a acoperit scăpările sale ca istoric. Însă nu în totalitate. Tablourile pictate relativ recent de comandorul (r) Ovidiu Victor Ionescu și inginerul naval Silviu Morariu, pe baza elementelor sigure furnizate de istoricii navali contemporani cu noi, devin tot mai cunoscute, bucurându-se și de aprecierea Ligii Navale Române. ■

BUNICUL, MEDALIA ȘI „MOȘIA“

GRIGORE ALDESCU ALDEA

În 28 decembrie 1905, ca un preludiv al marilor serbări consacrate aniversării a 40 de ani de domnie a regelui Carol I, a fost publicat Decretul regal nr. 5.384, prin care veteranilor din Războiul pentru cucerirea independenței li se decerna „Medalia jubiliară Carol I“. Bunicul meu, Nicolae Aldescu (1856-1927), fusese soldat în Regimentul 1 Linie Mehedinți și luptase la Plevna sub comanda căpitanului erou Valter Mărăcineanu. Avusese norocul să scape cu viață și se mândrea că, la întoarcerea în țară, defilase pe sub Arcul de Triumf, în aplauzele și uralele entuziaste ale miilor de bucureșteni. În 1882, după terminarea stagiului militar de cinci ani, se întorsese în satul natal și își înjghebase o gospodărie. Se însurase și avusese trei copii. Din păcate, după nașterea ultimului copil, soția se prăpădise.

În 1906, Nicolae Aldescu avea 50 de ani. Încă la începutul lui martie fusese anunțat să se prezinte într-o anume zi din luna mai la Turnu Severin. S-a dus, ca și alți veterani de prin partea locului. În cadrul unei festivități solemne, ce a avut loc într-o zi din prima săptămână a acelei luni (nu pot preciza data exactă), tuturor li s-a conferit medalia amintită. În familie s-a păstrat și o fotografie făcută cu acel prilej, înfățișându-l pe bunicul meu purtând în piept noua medalie, ce avea gravată inscripția „Al 40-lea an al Căpităniei mele, Carol I“. Celălalt însemn din pieptul său era „Medalia apărătorilor independenței în resbelul 1877-1878“.

Bunicul meu a fost însă eroul unei întâmplări mai puțin obișnuite, pe care vreau să o relatez pe scurt.

Unii dintre veteranii de la 1877-1878 au fost împroprietăriți cu loturi de pământ în Dobrogea. Deși avea casă și ceva pământ în satul său natal, Lazu, din comuna Valea Boerască-Mehedinți, împreună

cu alți 40-50 de mehedințeni, s-a urcat și el în tren și a pornit spre Dobrogea. Au mers până la Mangalia („mai mult turcească, spunea el, deoarece nu avea biserică cum avem noi, ci una turcească, în care trebuie să intri desculț“), unde jandarmii care îi însoțeau i-au coborât din tren și i-au cazat într-o cazarmă. Erau vreo 200 de oameni din toate județele țării.

A doua și a treia zi, fiecare a primit un act de proprietate și a fost „pus în posesie“. Loturile primite erau pe niște dealuri pustii și năpădite de ierburi, la Vest de Mangalia. Cei mai mulți erau bucuroși și își băteau țărushi și semne de hotar, notându-și numele vecinilor, spre a se recunoaște. Era vorba de loturi de câte 20 de hectare.

Când a văzut peisajul dobrogean, bunicul a rămas descumpănit și primul gând a fost să se întoarcă acasă. I-a fost teamă să spună autorităților. Între timp se împrietenește cu un doljean, care era bucuros că, în sfârșit, avea și el bucata lui de pământ și

va putea să-și orânduiască altfel viața. Văzându-i bucuria, bunicul i-a spus că va pleca acasă și o să-i dea și bucata sa de pământ. Omului nu i-a venit să creadă și i-a spus că n-are cu ce să-i plătească. Bunicul a insistat. Când i-a întins înscrisul, doljeanul i-a spus oarecum rușinat: „Ia măcar pacul [pachet mare de tutun cu foiță specială pentru țigare], eu nu sunt fumător; să ai pe drum“.

Bunicul s-a bucurat, ca orice fumător. A doua zi, cu noaptea în cap, împreună cu un vâlcean, „dezertor“ și el de la împroprietărire, au pornit pe jos spre casă. A făcut 26 de zile pe drum, dar era bucuros că ajunsese sănătos la ai lui.

După Primul Război Mondial, prin 1926, alți veterani au primit și ei loturi în Dobrogea. Au fost și țărani argeșeni din satul Cuca. De data aceasta, loturile au fost de numai 10 hectare. Au primit însă locuri de casă în Mangalia și au constituit un cartier nou de orășeni agricultori, ai căror urmași trăiesc și azi acolo. ■

ÎN BUCUREȘTI ACUM 50 ANI

„Însorit început de An Nou. Anul 1960 a apărut pe lume în nădejdiile popoarelor de întărire a păcii, de limpezire a orizonturilor vieții internaționale, de destindere și colaborare“. Ziaristul de la Scânteia pune în antiteză cu viitorul luminos trecutul, citând din ziarul Curentul, 3 ianuarie 1928: „Bilanțul anului 1928 e trist. Criza a luat proporții. Puterea de cumpărare s-a redus considerabil. Comerțul și industria stagnează. Numărul falimentelor e în creștere.“ Și continua ziaristul nostru: „Merită să ne amintim cum politicienii burghezi, care-și stabileau convingerile în funcție de interesele trusturilor occidentale, nu osteneau să repete că făurirea unei puternice industrii naționale este o utopie primejdioasă [...] Partidul nostru, spulberând aceste «teorii», a înarmat clasa muncitoare cu acea pârghie puternică, singura în stare să deschidă țării calea progresului – politica de industrializare socialistă.“ Peste o săptămână, același ziar publica poemul semnat de un scriitor ce avea să devină, peste decenii, disident, intitulat Despre oțel, care se încheia cu versurile: „Unde sunt/ cei ce-au vrut să te spulbere,/ să te-ngroape/ aproape/ două sute de ani, dacă nu mă înșel?/ Sunt rugină și pulbere!/ Drum bun, uriașule de oțel“.

Așadar, anul începea sub cele mai bune auspicii. Oficial, cel puțin și mai ales în presă. În pușcării continua să se afle mii de deținuți politici.

Sentimentul de veselie se degaja și din relatările de la revelioanele muncitorești și ale tineretului. La Uzinele textile „7 Noiembrie“ din Capitală, de exemplu, la ora 23.30 a luat cuvântul secretarul comitetului de partid al uzinei, Vasile Toma, care le-a vorbit celor de la mese despre îndeplinirea planului înainte de termen, despre economiile realizate și le-a urat noi succese în producție. La Revelionul tineretului, organizat la Palatul Republicii (fostul Palat Regal) au fost prezenți artiștii: Ion Dacian, Virginia Romanovschi, Nae Roman, Mircea Crișan, Dorina Drăghici, Maria Tănase, Ștefan Lăzărescu. Tot acolo, Florin Piersic și Silvia Popovici au apărut în rolurile lui Făt Frumos și Ilenei Cosânzene.

Copiii au profitat de vacanță (până la 10 ianuarie) și au vizitat orașele copiilor. Pionierii cu rezultate bune la învățătură mergeau la Palatul Pionie-

rilor (Palatul Cotroceni), unde asistau la spectacole de teatru. Într-una dintre săli se organizează un concurs pe teme de istorie. Pentru 40 de puncte, câștigătorul trebuia să răspundă corect la următoarea întrebare: care au fost și unde s-au desfășurat mișcările țărănești pentru pământ pe teritoriul patriei noastre? Astăzi, când numărul orelor de istorie în școală a ajuns egal cu cel al orelor de sport, desen sau muzică, probabil că o asemenea întrebare trebuie pusă la admiterea la facultate.

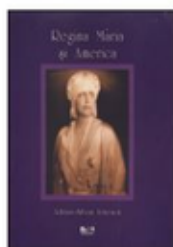
Începutul de an era marcat și de un cutremur, produs la 4 ianuarie, ora 14.52, cu epicentrul situat la 200 km de București, în direcția N-E, resimțit în Capitală cu intensitatea de 5 grade pe scara Mercalli.

Încet-încet, lumea își reintră în normal și sărbătorile de iarnă sunt uitate. „A nins întreaga noapte, iar în zori prima zăpadă a anului cel nou dădea orașului o strălucire vie și proaspătă. Pe bulevarde au apărut din nou pietonii școlari, cei mai mici călcând mândri cu ghiozdanele în spate, iar elevii grăbind către

Iarna în Cișmigiu

PENTRU BIBLIOTECA DUMNEAVOASTRĂ

● **Adrian-Silvan Ionescu – REGINA MARIA ȘI AMERICA**

Editura Noi Media Print, București, 2009, 358 pp.

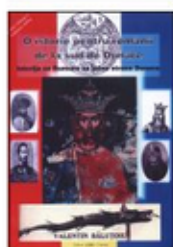
● **Muzeul Național de Istorie a României – ROMÂNIA. DECEMBRIE 1989** (Catalogul Expoziției. Decembrie 2009-Februarie 2010)

Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 153 pp.

● **Academia Română, Institutul de Cercetări Socio-Umane „C.S. Nicolăescu Plopșor”, Craiova, – DICȚIONARUL ISTORIC AL LOCALITĂȚILOR DIN JUDEȚUL OLT (A-F)**

Editura ALMA, Craiova, 2009, 319 pp.

● **Valentin Băluțoiu – O ISTORIE PENTRU ROMÂNII DE LA SUD DE DUNĂRE** (ediție bilingvă română și sârbo-croată)

Editura ALMA, Craiova, 2009, 303 pp.

● **George Virgil Stoenescu – DUBLUL**

Editura Univers Enciclopedic, București, 2006, 724 pp.

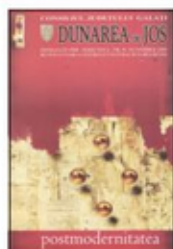
● **Mihai Șerban – DE LA SERVICIUL SPECIAL DE INFORMAȚII LA SECURITATEA POPORULUI. 1944-1948** (Cuvânt înainte: academician Dinu C. Giurescu)

Editura Militară, București, 2009, 207 pp.

● **COLONIA DACICA SARMIZEGETUSA** (sub egida Muzeului Național de Istorie a României, Centrul de Studii Militare Romane)

Editura Cetatea de Scaun, București, 2007, 55 pp.

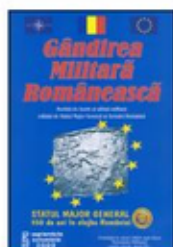

● **DUNĂREA DE JOS** (revista lunară a Centrului Cultural Dunărea de Jos)

Nr. 92, octombrie 2009, 50 pp.

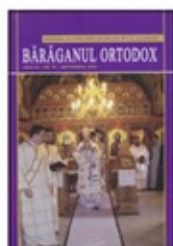

● **SOLEȘTII ELENEI CUZA** (publicație editată de Primăria și Consiliul local al comunei Solești)

● **GÂNDIREA MILITARĂ ROMÂNEASCĂ**

Nr. 5, septembrie-octombrie 2009, 260 pp.

● **BĂRĂGANUL ORTODOX**

Anul VII, nr. 76, septembrie 2009, 23 pp.

● **ROMANIAN JOURNAL OF EUROPEAN AFFAIRS**

Vol 9, nr. 3, septembrie 2009, 91 pp.

ademenit bucureșteanul, chiar în centrul orașului.

Cum telefonul nu mai era un obiect de lux, ci unul de utilitate publică, Direcția P.T.T.R. a Capitalei ia măsura să instaleze noi posturi telefonice. Se izbește de o piedică neașteptată. Deși pe Bulevardul Bălcescu, între restaurantul „Dunărea” și intersecția cu Nikos Beloiannis nu exista niciun post public de telefon, conducerea complexului „Lido” refuză să accepte instalarea unui în interiorul bufetului „Expres”. La fel a procedat și conducerea „Athenée Palace” pentru unitățile sale. Tot la începutul anului se introduc centralele automate de bloc. La ridicarea receptorului, abonatul primea automat tonul.

La 5 ianuarie, ora 10.55, ateriza pentru prima oară pe aeroportul Băneasa un avion IL-18 al companiei „Aeroflot”. Noua și moderna aeronavă zbura cu 650 km/h și transporta 75-100 pasageri. Distanța București-Moscova era acoperită în 2 ore și 40 minute, fără escală, față de 8 ore, cu două scale la Odessa și Kiev, cum fusese până atunci. Și tot de la Moscova venea știrea unei alte minunății tehnice. În magazinele moscovite apăruse „Vența”, o combină casnică, ce spăla și storcea rufe, încălzea odaia, aerisea locuința, vopsea pereții, stropea florile, curăța de praf casa, mobila, îmbrăcămintea, cărțile. Într-o oră de funcționare consuma curent electric doar de 18 copeici.

Grădina Botanică se pregătește să aniverseze un secol de existență. Creată la inițiativa lui Carol Davila, în partea de jos a parcului Palatului Cotroceni, a fost mutată la 1874 în Piața Universității, dar cum spațiul era prea mic a revenit, după șase ani, în Cotroceni, pe actualul amplasament. În 1932 a fost transformată în parc de distracții, iar la bombardamentul din 1944 a avut de suferit.

Scânteia din 26 ianuarie anunță o senza-

țională descoperire în România: o scrisoare a lui Lenin. A fost predată Institutului de istorie a partidului de către C. Iarca. În anii 1911-1912 era student la Paris și făcuse parte dintr-o asociație de studenți care doreau să editeze o publicație. I-au trimis lui Lenin o scrisoare prin care îi solicitau un interviu. Lenin le-a răspuns că este de acord să le acorde acel interviu, dacă vor informa toate publicațiile muncitorești și dacă-i reproduceau răspunsurile fără modificări.

Academia Română dezbate macheta volumului I din tratatul de *Istoria României*. Cuvântul de deschidere este rostit de acad. Athanase Joja; din partea comitetului de redacție vorbește acad. Petre Constantinescu-Iași. La cuvântul și acad. C. Daicoviciu, redactor responsabil al primului volum.

Revista *Flacăra* ne povestește cum a debutat în teatru Silvia Chicoș, un nume de care azi puțini mai amintesc. Într-o seară, la Teatrul „Bulandra”, Nineta Gusti, care juca rolul unei fete, s-a îmbolnăvit. Cuiva i-a venit ideea să încredințeze fetei unui mașinist rolul. I s-a dat textul și a doua zi fetea de 12 ani a jucat fără greșală. A urmat Academia Comercială, dar până la urmă tot teatru a făcut. Ani de zile i-a

fermecat pe ascultătorii teatrului radiofonic pentru copii.

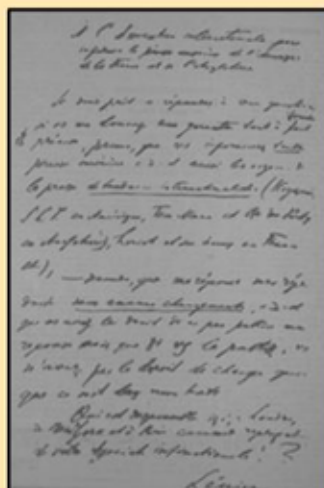
Imagine de la un meci de pregătire Rapid-Dinamo; un fotbalist intrat prea devreme în legendă: Dan Coe

Să încheiem rememorarea noastră cu două sfaturi ale prietenei noastre mai vechi, Josiana. Ea recomandă cu căldură consumul de dulciuri, mai ales în sezonul rece. Ne asigură că zahărul nu ne va provoca nici cel mai mic rău. Sunt simple născociri afirmațiile că zahărul sau derivatele lui provoacă diabet sau atacă dantura. De asemenea, bazându-se pe cercetările oamenilor de știință sovietici, Josiana ne recomandă uleiul de floarea-soarelui, mult mai sănătos decât cel de măsline: nu numai că nu mărește colesterolul, dar chiar îi combate efectele. ■

școală cu servietele încărcate de cărți și caiete" scria *Informația Bucureștiului* de luni, 11 ianuarie.

Pare să fi fost o iarnă destul de aspră. La jumătatea lunii ianuarie, din cauza condițiilor nefavorabile, erau suspendate mai multe curse de autobuze care plecau din București către sate din jur. Duminică, 7 februarie, unele cartiere bucureștene au fost lipsite de apă, din cauza temperaturilor scăzute (-28° C) înregistrate în apropiere de Rucăr, ceea ce a făcut ca Dâmbovița să nu mai ofere suficientă apă pentru nevoile orașului. Și gripa își făcea de cap. Dar în lumea capitalistă. La noi nu se semnalaseră încă focare de gripă și erau luate toate măsurile pentru limitarea efectelor ei.

Noutățile din viața bucureșteanului se împletesc cu eternele probleme ale vieții într-un oraș ce era, pe fiecare zi, tot mai aglomerat. În Bulevardul 1848, la parterul blocului „Gabroveni”, se deschide un bufet expres, cu automate pentru gustări și băuturi. Un raid prin alimentare organizat de *România liberă* scoate la iveală lipsuri la cântar, mărfuri ținute sub tejghea, lapte diluat cu apă. Dacă în ianuarie 1959 funcționau 59 de magazine specializate în desfacerea mezelurilor și a brânzeturilor, la începutul lui 1960 numărul lor se redusese la 48, deși vânzările sporiseră cu 10%. Între-prinderea „Antefrig” livra noi sortimente de semipreparate: tocană de măruntaie, friptură de porc cu garnitură, mâncare de castraveți cu carne, friptură cu cartofi prăjiți. Oricâte precauții îți luai atunci când deschideai călimara cu cerneală „Super”, o picătură de cerneală tot sărea pe tine. La „Fedrocaină”, după prima utilizare, dopul se sfărâma sau cădea înăuntrul sticlei. Nu se găseau cataramă pentru șoșoni, erau felișori, dar nu și plicuri. Unitățile „Dentara” (adică centrele de stomatologie) erau amplasate prost. Unitatea 8, din Piața Obor, era găzduită într-o veche prăvălie neîncăpătoare. La cabinetul de reumatologie al

Scrisoarea prin care Lenin confirmă că acceptă să acorde interviul solicitat, cu anumite condiții

Policlinicii „7 Noiembrie”, o bolnavă care fusese planificată cu 12 zile înainte nu este consultată. După ce reclamă la conducerea policlinicii și este asigurată că va fi consultată, mai așteaptă patru ore, tot în zadar. Se pun în vânzare mașinile de cusut „Ileana”, cu capete în diferite culori, prevăzute cu un dispozitiv cu bec electric, pentru iluminat în timpul lucrului; se vând și cu plata în rate. În cartierul Floreasca se formează echipe de cooperatori cizmari, care se deplasează la domiciliul clientului pentru a ridica încălțăminte de reparat. Produsele „Radio Popular” vor purta de acum încolo denumirea „Electronica”.

Taximetriștii se purtau și atunci la fel ca astăzi. În stația de tramvai din fața blocurilor din Ferentari, șoferul mașinii cu numărul 9086-B s-a ambiționat să depășească tramvaiul înainte de stație și nu a ținut cont de obligația celor aflați la volan „de a nu ștopi cu apă și noroi pietonii sau clădirile”. În fiecare seară, pe strada Academiei, mașinile Getax ambalau motoarele în fața pasajului Victoria și claxonau pentru a chema clienții ce ieșeau de la restaurantul „Victoria”. Zgomotul dura până la două noaptea.

Cetățeanul Constantin Guran primește înștiințare de la circa financiară că are de plată suma de 55 lei cheltuieli penale. Omul, care se știa nevinovat, protestează și în final rezultă că somația trebuia trimisă lui Constantin Gușat, care locuia în apropiere.

Un locatar din blocul aflat pe Bulevardul Republicii nr. 17 și-a făcut crescătorie de porci, pe care-i vinde. Locatarii se plâng că, dacă iarna mirosul este mai puțin deranjant, vara devine de nesuportat, dar Sanepidul nu ia măsuri.

Informația Bucureștiului analizează limba română utilizată la scrierea unor firme și anunțuri: „Gustați delicioasele plăcintă cu brânză”; „Avem găini și pui proaspeți” era

Silvia Chicoș, alături de prietenii ei copii, în fața microfonului

1947, un dolar american valora 150 lei românești, iar o rublă sovietică, 28 lei.

Însă bancnota pe care o prezentăm are o particularitate neobișnuită. Emisă pe data de 5 decembrie 1947, cu filigran R.P.R., prezintă un supratipar, de culoare roșie, aplicat artizanal.

Astfel, formula „BANCA NAȚIONALĂ A ROMÂNIEI” lasă loc uneia nouă, neașteptată: „BANCA SOV ROM”, ultimele 3 litere fiind tăiate, la rândul lor. Aluzia la societățile sovieto-române, înființate în 1945, și percepute de populație ca fiind mijloace de spoliere, este transparentă. De asemenea, ne mai putem gândi la etatizarea băncii, petrecută în decembrie 1946, și la reorganizarea ei după model sovietic. Tăierea sintagmei ROM accentuează acest fapt, întărind ideea de deznăționalizare.

Valoarea nominală, „UNA SUTĂ LEI” este înlocuită cu „UNA RUBLĂ”, sugerând că modelul sovietic șterge toate aspectele vieții cotidiene, inclusiv denumirea monetei naționale.

Cea mai importantă modificare este transformarea figurii muncitorului, simbol al noului regim, într-o caricatură ce împrumută trăsăturile Anei Pauker. Obezitatea este pronunțată. Coafura este cea cunoscută a frunzei comuniste. Nasul este alungit, probabil o aluzie voalată la personajul de basm Pinocchio, cunoscut pentru minciunile sale. Sau, cine știe, la naționalitatea Anei Pauker. Apare și un zâmbet, fals, pentru a sugera răutate. În jurul gâtului, se observă o seceră ce „retează” capul acesteia, din care curg trei picături de sânge. Secera este asociată deci cu ciocanul pe care îl ține muncitorul în mână și, în același timp, sugerează ferocitatea noilor conducători.

În fine, ultimul supratipar de pe avers este o întrebare: „CINE VA URMA: DEJ?”

Pe revers, este aplicată central o altă șampilă, BANCA SOV ROM, cu ultimele trei inițiale tăiate, ca pe avers. În locul valorii nominale, apare cifra 1, însoțită de mențiunea

valutei, RUBLĂ. Alte două supratipare similare sunt aplicate și în partea inferioară a bancnotei. În fine, ROMÂNIA este înlocuită cu o seceră și un ciocan, pentru a sugera sovietizarea țării.

Trei întrebări se impun. Cine a aplicat supratiparul și când? A circulat ea vreodată? Supratiparul este realizat cu ajutorul unor ștampile, iar cerneala pare a fi tipografică. Ștampilele sunt artizanale, de o oarecare calitate, în special efigia Anei Pauker. Cel care a făcut acest lucru era în mod sigur un opozant al regimului. A fost folosită de partizani? A trecut din mână în mână, ca un manifest? În actualul stadiu al cercetării ne este imposibil să precizăm.

Când a fost realizat supratiparul? Bancnota a circulat numai între august 1947 și ianuarie 1952, deci probabil și supratiparul a fost făcut tot atunci. Aluzia la personaje precum Dej și Pauker indică, de asemenea, aceeași perioadă. Întrebarea retorică „Cine va urma – Dej?” dă de gândit: nu cumva această piesă a fost modificată curând după epurarea din primăvara anului 1952 sau arestarea Anei Pauker din februarie 1953? În această situație, bancnota nu a circulat niciodată, dar este mai ușor de înțeles ce a vrut să spună creatorul ștampilei.

Piesa în discuție prezintă urme clare de circulație, chiar îndelungată, dar e greu de spus dacă supratiparul a fost aplicat pe o piesă deja circulantă sau dacă, dimpotrivă, bancnota a circulat după ce fost modificată. Dacă supratiparul este aplicat după 1952, atunci răspunsul e evident: nu. Oricum, e lesne să ne închipuim problemele pe care această piesă le putea pune în momentul primirii ca semn monetar. Simpla posesie putea fi percepută ca act ostil regimului, iar răspândirea ei pe piață ca propagandă contrarevoluționară sau antisovietică.

Nu putem decât spera că răspunsurile la aceste întrebări vor veni și ele, într-o zi... ■

Colțul colecționarului O BANCNOTĂ DE DOUĂ ORI BUCLUCAȘĂ

ȘTEFAN VASILIȚĂ

Bancnotele sunt un mijloc de propagandă la fel de eficient ca monetele. Inspirată de sistemul sovietic, reforma monetară din 1947 nu a pierdut din vedere acest amănunt: noile semne monetare, puse în circulație la 15 august, urmau modelul sovietic, cu reprezentări specifice realismului socialist, precum imaginea înfrățirii muncitorilor cu țărani și intelectualii sau efigii ale unor revoluționari de altădată. Una dintre bancnotele acestei emisiuni și-a îndeplinit cu vârf și îndesat scopul, întrucât, fără știrea autorităților, înaltul mesaj revoluționar a fost înlocuit, după cum vom vedea, cu unul în întregime diferit.

Bancnota de 1.000 lei îl reprezenta pe Tudor Vladimirescu, cea de 500 lei o țărăncă și un cosăș. Numai cupiura de 20 lei păstrează o imagine cu caracter național, tradițional bancnotelor românești antebelice, anume efigiile lui Traian și Decebal. Orice aluzie la monarhie sau stema României este evitată (excepție doar bancnota de 1.000 lei, cu stema regală pe spate, repede înlocuită după schimbarea de regim).

Bancnota de 100 lei avea pe avers în dreapta efigiile unui muncitor cu ciocanul, unui țăran cu spice și unui intelectual cu torța, ultimul, bineînțeles, în plan secund. Sus, apărea denumirea unității emitente, precum și a valorii nominale, urmate de dată. Au existat trei emisiuni: una datată 25 iunie 1947, a doua 27 august iar a treia, 5 decembrie 1947. Semnăturile sunt diferite pentru fiecare emisiune, cea din 5 decembrie fiind semnată de Aurel Vîjoli, guvernator, și A. Florescu, casier central.

Pe revers nu apar simboluri de niciun fel, accentul fiind pus pe desene Guillot, imposibil de reprodus cu mâna, cu rol de elemente de siguranță.

Filigranul emisiunilor constă în monograma B.N.R., dar... unele serii purtând data de emiter 5 decembrie au filigranul R.P.R. Or, România nu era încă – cel puțin formal – o monarhie, republica instalându-se de-abia la 30 decembrie 1947. Nu am putea spune dacă aceste bancnote cu filigran R.P.R. au fost emise chiar la 5 decembrie, când regele Mihai I era plecat în Marea Britanie (iar unii oameni politici se așteptau ca acesta să rămână acolo) sau ceva mai târziu, după proclamarea Republicii Populare, și au fost antedatate intenționat sau din neglijență.

Ele au circulat până la reforma monetară din ianuarie 1952, când au fost înlocuite cu noi semne monetare, în raportul 20 lei vechi=1 leu nou. Ca putere de circulație, la 16 august

Telex Telex Telex Telex Telex

COPII CELUI DE AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL

La 65 de ani de la sfârșitul celui de Al Doilea Război Mondial, sâmbătă 28 noiembrie 2009, copii născuți din tați foști soldați germani s-au reunit la Memorialul de la Caen, în nordul Franței. Li s-a spus în fel și chip, cât mai degrabă, în toți acești 65 de ani care au trecut de la sfârșitul conflagrației: „bastarzii“, „copiii blestemați“, „capetele de boși“. Tații lor au fost soldați ai lui Hitler în țările ocupate de naziști, iar mamele franțuzoaice, belgience, olandeze, scandinave, inocenții copii îndurând toată viața glumele proaste ale conaționalilor, ba chiar disprețul multora dintre ei. Pentru Franța se vehiculează cifra 200.000 și, poate, ei sunt de cinci ori mai mult la nivelul Europei, deși nu există un număr exact al lor.

De fapt, întâlnirea din Normandia a celor câteva zeci de „copii ai războiului“, sexagenari astăzi, pentru „a descâlci ghemul“, după expresia unei participante la reuniune, este cea de a treia consecutiv și are loc în cadrul unei zile consacrate studiilor istorice, intitulate „Copilărie de război, copilărie frântă“.

În acest an au fost la Caen și copiii ai soldaților francezi născuți în Germania și Austria după război, dornici și ei să-și identifice un tată dispărut fără a lăsa nicio urmă, poate un simplu prenume al copilului. Mulți dintre acești copii au fost preocupați să afle despre „cealaltă jumătate lipsă“, cum spune Gerlinda Swillen, o belgiancă profesoară la Universitatea Liberă din Bruxelles, care de curând a aflat despre moartea tatălui ei natural. Mulți se interesează astăzi cum se pot adresa Arhivelor militare din Berlin (WAS), care dețin aproape 18 milioane de fișe individuale.

Cererile francezilor sunt de departe cele mai multe până la

această dată. A contribuit, desigur, la amploarea acestor demersuri individuale și relațiile politice speciale dintre Franța și Germania, eforturile clasei politice din cele două țări, care au facilitat demersurile lor adresate celor două administrații. În aprilie 2008, aflat la Berlin, Bernard Kouchner, ministrul francez al Afacerilor Externe, apela la înțelegere față de suferințele și drama acestor ființe nevinovate, astfel încât Bundestagul avea să voteze în februarie 2009 o lege în acest sens. În iulie, primul francez, un domn deja la pensie, Daniel Rouxte, obținea, primul, în virtutea acelei legi, cetățenia germană, alți zece urmându-i la naturalizare. Jean-Jacques Delorme, fondatorul Asociației franco-germane „Suflete fără frontiere“, el însuși un copil al unui neamț din Mainz, visează la momentul când toți asemenea lui vor putea afirma „sunt cetățean franco-german“, probând cu un pașaport francez într-un buzunar și cu unul german în celălalt. În Norvegia (unde au fost recenzați 12.000 asemenea copii), Belgia (40.000), Olanda (20.000), Finlanda (4.000), rezolvarea revendicărilor nu merge atât de repede ca în cazul francezilor, pentru că încă există prejudecăți privind identitatea acestor cetățeni, despre care Gerlinda Swillen afirmă că, în ciuda tuturor suferințelor lor, sunt primii adevărați europeni.

Monika Beendorf (olandeză), Jean-Jacques Delorme (francez), Gerlinda Swillen (belgiancă)

FANARIOȚII DEMISTIFICAȚI

CLIO
ANUNȚĂ

Revendicați de mai multe culturi, fanarioții au fost de la un punct încolo mai degrabă ignorați, nu în sensul uitării, ci în cel al unei pătrunderi insuficiente a profunzimii operelor lor, legislative, filosofice, teologice ori literare. Când nu sunt socotiți exponenții pervasivei culturi grecești, pentru greci ei sunt și niște cosmopoliți lipsiți de patriotism. Acei urmași ai fanarioților din secolul al XVIII-lea, care au ajuns cetățeni ai nou creatului stat grec, nu s-au comportat întotdeauna așa cum ar fi dorit cei cu o mentalitate naționalistă.

Sunt cunoscute cazurile unor Konstantinos Mousouros (1807-1891), cumnatul antiunionistului Vogoride, ambasador al sultanului în Grecia, ca și cel al beizadelei Costache (Caragea), care, după plecarea de la București, intră la un moment dat în corpul diplomatic al Greciei, pe care apoi se hotărăște să-l părăsească pentru... serviciul diplomatic al sultanului.

In istoriografia română fanarioții sunt tratați și cu obiectivitate, și cu patimă. Numele generic al acestor domnitori a pătruns în vocabularul uzual cu o conotație negativă, greu de dislocat, căci principalul motiv ce a indus-o este indubitabila corupție de care ei se făceau vinovați, fără a o fi inițiat.

Prin aportul său la cunoașterea și răspândirea literaturii fanariote dincolo de spațiul grecesc, profesorul Jacques Bouchard, de la Universitatea din Montreal, a schimbat perspectiva asupra acestui fenomen. Clasicist de formație, profesorul s-a specializat în literatura neogreacă alături de un eminent istoric al literaturii grecești, cunoscut prin traduceri și în România, C.Th. Dimaras. Acesta demonstrează în modul cel mai convingător existența Luminismului grec, fenomen datorat fanarioților. Pornea inițial cu intenția de a da o replică unei afirmații a academicianului Marcel Brion, cum că epoca Luminilor nu a atins nicicând Grecia, nici ca să o descreștineze, nici ca să o despăgânească.

Jacques Bouchard își continuă magistrul în sens crescător, în dublă direcție. Pe de o parte, ne face definitiv familiari unuia dintre cei mai importanți reprezentanți ai Luminismului grec, pentru noi primul domnitor fanariot, Nicolae Mavrocordat. Să menționăm aici că cel mai adesea, înainte de contribuțiile sale, s-a vorbit despre Mavrocordat după o schemă ce s-ar putea rezuma cu „tout le monde en parle, personne n'y va” (toți vorbesc, nimeni nu

știe). El este și traducătorul romanului acestuia, *Filotheou Parerga* (Răgazurile celui cu frică de Dumnezeu). Ediția sa este, desigur, mult mai mult decât o simplă traducere în franceză, fiind o deslușire definitivă a acestui roman alegoric scris pe teritoriu românesc.

Pe de altă parte, profesorul ne duce spre Originele timpurii ale Luminismului grec, plasate în veacul al XVII-lea prin filosofia lui Teofil Coridaleu, un neoaristotelian, și prin contribuția la empirismul științific modern al lui Alexandru Mavrocordat Exaporitul, tatăl domnitorului Nicolae.

Luminismul de expresie greacă se leagă de Țările Române. Acesta este motivul pentru care profesorul Bouchard s-a aplecat încă din 1965 asupra limbii române, pe teritoriul căreia se mișcă cu multă grație. Au rezultat studii de mare acuitate asupra secolului al XVIII-lea, care impun necesitatea reconsiderării cronologiei Iluminismului, pe care l-am denumi local, în sensul găsirii originilor lui într-o perioadă mult anterioară, plasată într-un Iluminism timpuriu, din ultimele decenii ale veacului al XVIII-lea.

În luna septembrie 2009 profesorul Bouchard a devenit membru onorific al Institutului de Studii Sud-Est Europene al Academiei Române, în semn de prețuire pentru lucrările sale și pentru lunga sa colaborare cu această veche instituție academică. ■

Lia BRAD CHISACOF

DIPTIC

	1	2	3	4	5				
1									
2									
3									
4									
5						6	7	8	9

ORIZONTAL ȘI VERTICAL LA FEL

- 1) Rămas în urmă, e printre ultimii în pluton.
- 2) „Lăcașul zeilor“ în mitologia greacă. Cel mai înalt munte din Grecia (2.917 m).
- 3) Zeița vânătorii la romani, protectoarea animalelor.
- 4) Bucată de oțel cu care se lovește cremenea pentru a aprinde fitilul.
- 5) Conducătorul celei mai mari răscoale a sclavilor din Antichitate (73-71 î.H.). Trac de origine, era gladiator în Capua. A căzut eroic în luptă.
- 6) Zeul grec al luminii și artelor, patronul oracolelor și ocrotitorul orașelor.
- 7) Mare dregător, în Moldova și Țara Românească, în Evul Mediu, care avea în grijă caii și grajdurile Curții domnești.
- 8) Unul dintre eroii vestiți ai războiului troian, personaj principal al „Odiseii“ lui Homer.
- 9) Cale de comunicație interurbană.

D. CIREAȘĂ

SOARTA EUROPEI CENTRALE ȘI DE EST

Continuăm prezentarea conferinței ținute de Brutus Coste, în iunie 1965, cu titlul: „The Strategic Importance of East-Central Europe for the Cause of Freedom in Europe” (Importanța strategică a Europei Centrale și de Est pentru cauza libertății în Europa). Mulțumim doamnelor ELENA DANIELSON și LAURA COSOVANU pentru posibilitatea de a reproduce acest text aflat în Fondul Brutus Coste, cutia 13, dosarul 10, păstrat la Arhivele de la Hoover Institution on War, Revolution and Peace.

În locul unei confruntări pe terenul avantajos din punct de vedere strategic al Berlinului, el [Hrușciiov] a ales să dovedească Europei Occidentale valoarea discutabilă a garanției americane printr-un pariu chiar pe pragul Americii. Acesta a fost, într-adevăr, sensul jocului cubanez. Dacă Statele Unite nu iau vreo măsură pentru a preveni transformarea Cubei într-o bază nucleară sovietică, Europa Occidentală poate trage concluzia că nu mai poate conta pe umbrela nucleară sovietică și ar lua naștere o adevărată cursă pentru ieșirea din NATO. Statele Unite au reacționat. Dar deși sovieticii au pierdut pariul principal, violența lui Hrușciiov a obținut din partea americanilor un angajament că nu vor interveni în Cuba, similar cu recunoașterea acelei insule ca un sanctuar privilegiat pentru acțiune politică în emisfera vestică.

Consecința imediată a eșecului cubanez a fost abandonarea temporară, după octombrie 1962, a încercării de a obține controlul în Europa printr-o strategie de intimidare. Nevoia, pe de o parte, slăbirea controlului pe care îl exercita asupra partidelor comuniste europene ca un rezultat combinat al eșecului cubanez și al adâncirii rupturii sovieto-chineze pe de altă parte, au silit Moscova să se concentreze pe mișcări tactice destinate să slăbească Alianța occidentală, să pregătească terenul pentru preluarea puterii prin regimuri de coaliție sau, în circumstanțe favorabile, pentru o reîntoarcere la strategia intimidării.

Asumarea unei mai mari independențe de către partidele comuniste din Europa Occidentală și din Europa de Est deși nu întotdeauna realizată în maniera dorită de Moscova a fost tolerată de fiecare dată. Conducătorii de la Kremlin, Hrușciiov în primul rând, apoi succesorii săi trebuie să fi ajuns la concluzia că o senzație de dezintegrare a orbitei Moscovei,

căreia i se făcea o mare publicitate, genera o stare de automulțumire și dezbinare în Occident, deci un proces mai rapid de dezintegrare a taberei opuse.

Totuși, abia după înlăturarea lui, în octombrie 1964, au devenit evidente rațiunile ezitării lui Hrușciiov de a forța o confruntare în Berlin și ale aventurii cubaneze. În cursul ultimelor luni, mai mulți ofițeri din vârful ierarhiei sovietice, între ei, patru mareșali, și-au expus în presă opiniile despre politica militară sovietică. Toate aceste luări de poziție indică în mod clar că Hrușciiov a urmat cu convingere anunțul făcut în ianuarie 1960 cum că Uniunea Sovietică era pe cale să schimbe bazele strategiei sale militare, de la forțe terestre masive, desemnate să domine ținuturile eurasiatice și în mod special Europa, către rachete strategice continentale și intercontinentale.

Înălții ofițeri sovietici au criticat cu vigoare politica de supraestimare a unei ramuri a forțelor armate în detrimentul celorlalte. Ultimul ofițer care s-a pronunțat, mareșalul P. Rotmistrov, șeful forțelor blindate, pleda într-un articol publicat în luna mai în *Kommunist*, revista teoretică a partidului comunist, pentru o doctrină strategică a forțelor combinate: „Atunci când se decid probleme de dezvoltare a Forțelor Armate Sovietice, ale diferitelor lor categorii și ale locului lor în război, este important să se ia în considerare cu grijă concluziile și recomandările științei militare, cât și ale altor ramuri ale cunoașterii umane. Desigur, este de neacceptat să se contraponă, pe baza doar a unor judecăți strict subiective [o referință evidentă la Hrușciiov – B.C.], o categorie a forțelor armate alteia și să se minimizeze în mod nejustificat rolul și semnificația unora dintre cele mai importante categorii de forțe armate”. ■

(Va urma)

CONTENTS (Romanian History) A.D. Xenopol to love your country means to love the place where

you were born, the place where your ancestors were buried ● **M. Shai** The author's family was saved during WWII by two men: the church painter George Russu and the Metropolitan Tit Simedrea. The first received the title „Righteous Among the Nations“, the second not yet ● **I. Bulei** the first part of a reconsideration of the Versailles Peace Treaty. How the armistice was reached ● **C. Stork** The former ambassador of Holland remembers his connections with the Romanian dissidents and how he saw the December revolution ● **I. Scurtu** May 1928. P.N.-Ţ organised in Alba Iulia a great rally. Some leaders of the party wanted to march to Bucharest, against the liberal Government. Iuliu Maniu opposed ● **S.I. Chircă** On the paper of His Excellency Aleksandr A. Ciurilin, the ambassador of the Russian federation in Romania ● **D. Matei** „The bank, the money and the bankers“, the book of a historian from the National Bank of Romania: Cristian Păunescu ● **M. Dobrovicescu** The place where the 1859 Union was decided lays in ruin ● **F. Banu** in the Fifties, Securitatea discovered a lucrative affair: selling the Saxons from Transylvania. Little by little, Securitatea became the master of this affair ● **G. Lupchian** Sandu Albu, the Romanian who founded the Baghdad Conservatory ● **C. Scăiceanu** During war time, censorship of correspondence is a secure place. Artists, writers, other personalities could find refuge, like the poet Mihai Beniuc, during WWII ● **N. Manea** To be a chauffeur for the National Bank of Romania ● **P. Opriş** The wife of former Constantin I.C. Brătianu writes to Nicolae Ceauşescu to obtain a raise of her pension ● **M. Sala** Chronicle of words designating units of measure ● **G. Roşu** the day when the head of St John the Baptist was found ● **D. Drăgoi** The origins of Dolhasca ● **G. Filitti** Letters from former days ● **M. Stănescu** A Romanian officer about the state of mind of the Czechoslovakian officers after the 1968 invasion ● In Bucharest 50 years ago ● **Ş. Vasiliţă** A banknote against Moscow ● Romanian Documents at Hoover Institution (C) Conference of Brutus Coste, in 1965, about the strategic importance of the Central and Southern Europe

СОДЕРЖАНИЕ (Румынская история) А.Д. Ксенопол Любите родину, потому, что здесь мы

родились и наши предки здесь похоронены ● **М. Шай** Семья автора была спасена во время Второй Мировой Войны двумя людьми: иконописцем Джордже Русу и митрополитом Титом Симедрия. Первый из них был признан „праведником народов мира“, второй пока нет ● **И. Булей** Первая часть пересмотра Версальского договора. Как было достигнуто перемирие ● **К. Шторк** Бывший посол Голландии в Румынии вспоминает его связи с румынскими дисидентами и как он воспринял события декабря 1989 г. ● **И. Скурту** В мае 1928 г. Национальная Цэрэнистская Партия организовала в Алба-Юлии большую демонстрацию. Некоторые руководители хотели, чтобы участники направились на Бухарест, против либерального правительства. Юлиу Маниу воспротивился ● **С.И. Киркэ** О статье Его Превосходительства Александра А. Чурилина, посла Российской Федерации в Бухаресте ● **Д. Матей** Банк, деньги и банкиры: книга Кристиана Пэунеску, историка в Национальном Банке Румынии ● **М. Добровическу** Здание, в котором решили Объединение 1859 г., в руинах ● **Ф. Бану** В 50-ые годы Секуритате раскрыло выгодную аферу: продажу румынских граждан германского происхождения. Постепенно Секуритате полностью присвоило операцию, комиссионные деньги включительно ● **Г. Лупкиан** Румын Санду Албу, основоположник Багдадской Консерватории ● **К. Скэйчану** Во время войны цензура переписки – спасательное место от опасностей. Писатели, исполнители, замечательные люди нации находят там убежище: например Михай Бениук, во время Второй Мировой Войны ● **Н. Маня** Кодекс водителя, работающего для Национального Банка Румынии ● **П. Оприш** Жена Константина И. Брэттиану просит у Николае Чаушеску увеличение пенсии ● **М. Сала** Хроника слов, обозначающих измерительные меры ● **Г. Рошу** День когда являлась голова Иоана Крестителя ● **Д. Дрэгой** Истоки местности Долхаска ● **Дж. Филиити** Былые письма ● **М. Стэнеску** Доклад офицера, посещающегося Чехословакию в 1969 г., об антисоветском духовном состоянии армии этой страны ● В Бухаресте 50 лет тому назад ● **Ш. Василицэ** Антисоветская купюра ● Румынские документы в Институте Гувера (С) Конференция Брутуса Косте в 1965 г. по стратегическому значению Центральной и Восточной Европы

magazin istoric

Apare lunar, se găseşte de vânzare la chioşcurile de difuzare a presei. Abonamentele se fac la oficiile poştale, factorii poştali de la oraşe şi de la sate sau la redacţie (pentru cititorii din Bucureşti).

Cititorii din străinătate se pot abona direct la redacţie, pe adresa Piaţa Valter Mărcăneanu, nr. 1-3, sector 1 PO Box 15-702, cod 010155, Bucureşti, România; e-mail: mistoric@gmail.com sau mistoric1967@yahoo.com; cont bancar B.C.R., sucursala Sala Palatului, RO80RNCB0080005630130002 (USD) sau RO15RNCB0080005630130008 (EURO). Plata se poate face prin virament sau cec bancar. Preţul unui abonament pe un an este de 75 EURO sau 90 USD. Vă rugăm să indicaţi adresa poştală unde doriţi să primiţi revista şi data de la care să înceapă abonamentul.

Tiparul executat la Compania Naţională a Imprimeriilor „Coresi“ S.A. – Bucureşti
ISSN 0541-881X

Lei 4,00

DIALOG CU CITITORII

PENTRU ABONAȚI

Abonamentele la revista Magazin istoric se pot face la oficiile Poștei Române, între 1 și 24 ale fiecărei luni.

S.O.S. PATRIMONIU!

Domnul MOROȘANU CELESTIN din Tg. Neamț ne scrie o scrisoare din care prezentăm câteva fragmente: În luna mai am fost la tratament la sanatoriul de balneofizioterapie și recuperare medicală Bălțătești – Neamț. Bazele moderne ale acestui Sanatoriu au fost puse în perioada 1878-1893 de către dr. D. Cantemir (1848-1896). În anii '70 s-a construit un nou sanatoriu (cu baze de tratament moderne, patru hoteluri de două stele și cantină-restaurant cu o capacitate de 150 de locuri).

Din vechiul sanatoriu a mai rămas în picioare doar o singură construcție, așa-zisul „cazinou”, care în acest timp a avut mai multe întrebuințări și este declarat monument istoric. Este o construcție mare, cu parter și etaj, realizată din piatră de carieră. Acestei construcții – monument istoric –, dacă îi cedează acoperișul, devine carieră de piatră pentru localnici, cum de altfel s-a întâmplat cu Cetatea Neamț, cu două-trei sute de ani în urmă.

De acest monument, până în prezent, nu s-a ocupat ni-

meni nici organele centrale și nici cele locale. Este păcat să fie lăsată o asemenea construcție să se piardă. Având spații mari și multiple (un muzeu, un restaurant-cantină, bibliotecă cu sală de citit pentru pacienți și pentru localnici, săli pentru jocuri sportive șah, remi, table sau săli cu aparatură de sport și recuperare medicală) i se pot da multiple întrebuințări.

De la comandantul sanatoriului, lt.col. Grecu Panaite, am aflat că pe nimeni nu interesează salvarea acestui monument, motivându-se permanent lipsa banilor (din anul 1993, Sanatoriul a fost încredințat în baza unui contract pe 15 ani Ministerului Apărării Naționale, contract care a expirat). În prezent, nimeni nu face nicio investiție, este o situație incertă, sanatoriul se degradează, proprietarul (Consiliul Județean Neamț) a lăsat totul pe seama M.Ap.N., acesta nu poate face investiții, căci nu mai are contract.

Eu îndrăznesc prin aceste rânduri să sper că, cu ajutorul dumneavoastră, vom putea contribui la salvarea acestui monument din trecut, care este un bun de patrimoniu.

APEL LA FOȘTI CAMARAZI

În anii războiului eram copil de trupă la Regimentul

1 Transmisiuni din Cotroceni – ne scrie domnul **IOAN CUCUI**, din Sighetu Marmației.

Primele bombardamente asupra Bucureștiului ale Aliaților, din 4 aprilie 1944, au vizat tocmai unitățile militare din Cotroceni. După război, fiind refugiat din Ardeal, m-am întors acasă și nu am ținut legătura cu foștii camarazi. Prin intermediul dumneavoastră aș vrea să organizez o reîntâlnire cu cei care mai sunt în viață și în acest scop vă rog să publicați numele și adresa mea: Ioan Cucui, Sighetu Marmației, jud. Maramureș, str. Unirii nr. 4, ap. 55. telefon 0262.312.722.

CERERI ȘI OFERTE

ISPAS FETEANU, Constanța, B-dul Tomis, nr. 324, bl. M3, sc. B, et. 1, ap. 26, telefon 0241.646.324, **oferă colecția completă.**

NICOLAE CIOBANU, București, str. Octav Băncilă, nr. 6, sector 6, telefon 021.411.22.74; 0723.526.469, **solicită numerele 1-12/1988.**

IORDAN ANASTASE, București, telefon 021.350.46.56, **oferă colecția 1967-2008.**

MIHAI CEMONTAN, București, Intrarea Mihai Eminescu nr. 3, etajul 2, ap. 9, sector 2, telefon 021.610.68.08, **oferă colecția din 1967-2007.**

Revista Magazin istoric figurează în catalogul electronic al Poștei Române la poziția 19.356.

Îi rugăm pe autorii și colaboratorii revistei noastre să ne trimită fotografiile care însoțesc articolele pe adresele de e-mail: mistoric1967@yahoo.com și mistoric@gmail.com; de asemenea, să redacteze articolele cu diacritice românești.

magazin istoric

